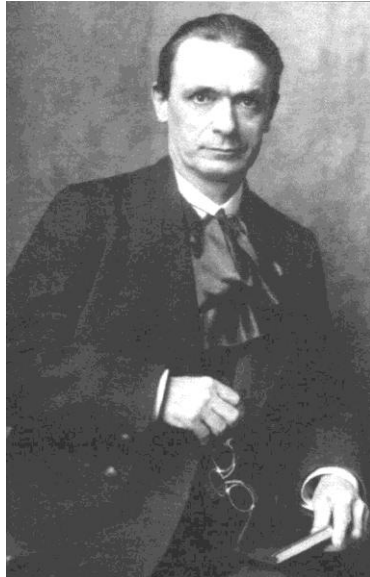

רודולף שטיינר

ידיעה ארצית וחכמה שמימית

[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח מייסודו של רודולף שטיינר.
אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה.
פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com
קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"מוסריות אמיתית אשר חיה באינדיבידואליות האנושית, משמעה שמקורם של מעשינו הטובים הוא בהתעניינותנו בבני-אדם אחרים. אנו יכולים לפתח את ההתעניינות הזאת על-ידי כך שנרגיש בתוכנו את מה שאחרים מרגישים וחווים. ביסודו של דבר, משמעותה של אי-מוסריות היא שאנו חוסמים את עצמנו מפני רגשותיהם של אחרים ואנו נעשים לא-סימפטיים. להגות מחשבות טובות מבחינה מוסרית, משמעו לשים את עצמנו במקומו של האחר; להגות מחשבות רעות מבחינה מוסרית, זה להיות לא-מסוגל לעשות זאת. אז, אלה יכולות להתפתח לכדי חוקים וכללים מוסכמים, דברים שבני-אדם נבוכים מהם – או לא. פעולות שהינן למעשה אנוכיות, יכולות להיקבר עמוק מתחת למוסכמות. ברם, ביסודו של דבר, מוסריות אינה יכולה להישפט על בסיס מה שבני-אדם עושים; עלינו לחדור עמוק יותר אל תוך האופי והטבע של ישויות אנוש כדי לקבוע את ערכו המוסרי של אדם..."

מתוך: ידיעה ארצית וחכמה שמימית, GA-221, הרצאה 8, לעלות על נתיב רוחי II

- רודולף שטיינר -

EARTHLY KNOWLEDGE AND HEAVENLY WISDOM

By Rudolf Steiner

GA 221

דורנאך, 2 עד 18 בפברואר 1923

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטח

מהדורה ראשונה 2025

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2025 לבדולח הוצאה לאור

ת.ד. 558 פתח-תקווה 4910402

email: bdolah.books@gmail.com

תוכן עניינים

[הרצאה 1.](#) ידיעה-עצמית והתנסות עם הכריסטוס

דורנאך, 2 בפברואר 1923

[הרצאה 2.](#) הישות האנושית במצבים של ערות ושינה I

דורנאך, 3 בפברואר 1923

[הרצאה 3.](#) הישות האנושית במצבים של ערות ושינה II

דורנאך, 4 בפברואר 1923

[הרצאה 4.](#) ישויות אנוש כאזרחים של היקום ומתבודדים על האדמה I

דורנאך, 9 בפברואר 1923

[הרצאה 5.](#) ישויות אנוש כאזרחים של היקום ומתבודדים על האדמה II

דורנאך, 10 בפברואר 1923

[הרצאה 6.](#) הישות האנושית הבלתי-נראית שבתוכנו

דורנאך, 11 בפברואר 1923

[הרצאה 7.](#) אימפולסים מוסריים והתגלויותיהם הפיסיות:

לעלות על נתיב רוחי I

דורנאך, 16 בפברואר 1923

[הרצאה 8.](#) אימפולסים מוסריים והתגלויותיהם הפיסיות:

לעלות על נתיב רוחי II

דורנאך, 17 בפברואר 1923

[הרצאה 9.](#) אימפולסים מוסריים והתגלויותיהם הפיסיות:

לעלות על נתיב רוחי III

דורנאך, 18 בפברואר 1923

הרצאה 1

ידיעה-עצמית והתנסות עם הכריסטוס

דורנאך, 2 בפברואר 1923

בעלי-חיים משתתפים בדרך מסוימת במחזור שנתי: פרפרים וחרקים אחרים נמצאים בשלב הגולם שלהם בעונה אחת של השנה, בוקעים בעונה שנייה ומטילים את ביציהם באחרת. אנו יכולים לראות קשר בין השינויים בטבע ומחזור החיים של חרקים; הם מתאימים את חייהם לסביבתם הטבעית. באופן דומה, בעידנים קודמים של אבולוציית האדמה, קהילות אנושיות לקחו חלק באופן אינסטינקטיבי, פחות או יותר, בחייו של הטבע החיצוני. ברם, עם התקדמות האבולוציה האנושית, האינסטינקטים אשר אפשרו לבני-האדם לקחת חלק בסביבתם הטבעית המיידית, נעלמו במידה רבה. בשלב המתקדם יותר שלנו, איננו מוצאים עוד את הסוג הזה של הרמוניה חיצונית של הסביבה הטבעית והישות האנושית האינדיבידואלית. מצב זה קשור לאבולוציה שלנו אשר מרכיבה את ההיסטוריה שלנו ויוצרת כוליות אחידה אשר מתפשטת על-פני התקופות הארוכות של האבולוציה הפלנטרית של האדמה.

הבה נבחן מקרוב את בעלי-החיים הנחותים יותר, כמו חרקים, כי עמם הדברים ברורים ופשוטים יותר. בעלי-החיים הללו חיים את חייהם בפרק זמן קצר יחסית, למשל, במהלכה של שנה. לאחר מכן, אותם תהליכים חוזרים על עצמם בדורות הבאים. באבולוציה האנושית, קיימת תבנית דומה עבור תקופות ארוכות יותר. למשל, גילינו שבזמנים העתיקים לבני-האדם היה סוג של ראייה רוחנית אינסטינקטיבית – **תודעת-תמונות**. לאחר מכן, תודעה זו דעכה בתקופה האמצעית של האבולוציה האנושית עם המעבר מתודעת-התמונות העתיקה ל**תודעה האינטלקטואלית והמושגית** המודרנית. התקופה ההיסטורית המודרנית שלנו, אשר החלה עם השליש הראשון של המאה החמש-עשרה, הינה תקופת התפתחותה של **נפש-התודעה**; זהו העידן שבו האנושות נכנסה אל תוך החשיבה האינטלקטואלית במובן הקפדני ביותר, ומצב זה הוביל אותנו לראשונה ל**מודעות-עצמית חופשית** לגמרי.

כאשר אנו מתייחסים מנקודת-מבט זו לתקופת זמן ארוכה, אנו מגלים באבולוציה האנושית בכללותה סדירות כללית מסוימת. סדירות זו מקבילה למה שאנו מגלים בחיים של חרק לאורך שנה.

בזמנים העתיקים, בני-אדם עדיין נהנו מהשתתפות אינסטינקטיבית מסוימת במחזורי הטבע של סביבתם. אך, האינסטינקטים הללו נחלשו מאוד ועתה חיים פנימיים מודעים מוכרחים לתפוס את מקומם של החיים האינסטינקטיביים הקדומים. הם מוכרחים להנחותנו, כי אם היינו משאירים את חיינו לגמרי ליד-המקרה, בלי שום קווים מנחים או כללים פנימיים ובלי לבחור כיוון עבור ישותנו כולה – במילים אחרות, אם מעולם לא מצאנו את כוונותינו הפנימיות, אלא השארנו את חיינו כאן על האדמה לגמרי

ליד-המקרה – אז, אף על פי שחיי-הנפש שלנו מפותחים יותר מאלו של בעלי-חיים, היינו מתדרדרים אל מתחת לרמתם של בעלי-חיים.

למשל, לחרקים יש התמצאות מסוימת בחייהם באביב, בקיץ, בסתיו ובחורף. הם אינם נשלטים על-ידי המאורעות של תהליך ההתהוות, אך הם משתלבים בעולם דרך הסדירות של שלבי-החיים השונים שלהם. השארנו מאחור את ההשתתפות האינסטינקטיבית הקדומה בטבע שאף על פי שהייתה אינסטינקטיבית, היא בכל זאת עניין של נפש מאשר של בעלי-חיים. במקומה, לבשנו צורה חדשה יותר, מודעת יותר, של השתתפות. ברם, למרות חיי-הנפש וחיי-החשיבה העילאיים יותר שלנו, עם היחלשות האינסטינקטים שלנו, נכנסנו להוויית-קיום כאוטית יותר ועל-ידי כך התדרדרנו בדרך מסוימת אל מתחת לרמתם של בעלי-חיים.

לא חשוב כמה אנו מדגישים את עליונותנו מעל ממלכת בעלי-החיים ואת ההתקדמות שעשינו באבולוציה שלנו, עלינו להודות בכך שאיבדנו את חוש-הכיוון הפנימי של חיינו. כחברים בגזע האנושי, עלינו למצוא את חוש-הכיוון הפנימי הזה במודעות שאנו משתייכים למאה זו או אחרת, שלחילופין יש לה מקום מיוחד באבולוציה הכוללת של כוכב-הלכת שלנו, בדיוק כפי שלחודש ספטמבר יש מקום מיוחד במהלך השנה. במילים אחרות, עלינו להיעשות מודעים לדרך שבה חיי-הנפש שלנו ייכנסו אל תוך התקופה ההיסטורית המיוחדת שלנו.

זהו משהו שעדיין עלינו לפעול עליו על-ידי כניסה עמוקה יותר ויותר אל תוך התפתחותה של נפש-התודעה. עלינו להיות מודעים לכך שאנו חיים בתקופה זו או אחרת ואיננו אנושיים לגמרי אם אנו משאירים את חיינו ליד-המקרה או הקארמה אשר הציבה אותנו בהוויית-קיומנו הארצית בלידה. נהיה אנושיים לגמרי, במובן האמיתי של המילה, רק אם ניקח בחשבון את מה שהאבולוציה ההיסטורית של האנושות דורשת מחיי-הנפש שלנו בתקופה שבה אנו חיים. בעלי-חיים חיים בהתאמה עם מחזור השנה. לעומת זאת, ישויות אנוש מוכרחות ללמוד לחיות בהתאמה עם תקופה היסטורית.

אמרנו שמיסטריות גולגתא היא המאורע החשוב ביותר בהיסטוריית האדמה ודיברנו לעתים קרובות על המשמעות שיש לחיים לפני מיסטריות גולגתא או בזמן מסוים אחרים. אכן, מיסטריות גולגתא היא המוקד המרכזי בהיסטוריה ואנו יכולים לחשב קדימה בזמן או אחורה בזמן ממאורע היסטורי עליון זה. ברם, כדי לחשב זמן על בסיס זה באופן הנכון, עלינו לדעת, בכל תקופה היסטורית, את משימת נפשנו לאותה תקופה.

מה שבדרך-כלל מכונה היסטוריה בימים אלה, אינו יכול לסייע לנו לפתח מודעות כזאת עבור כל תקופה נתונה. תיאור גרידא של הדרך שבה התרבויות הפרסית, הבבלית, המצרית, היוונית או הרומית, התפתחו, אינו אומר לנו דבר על הדרך שבה עלינו להשתלב באופן הרמוני בהתפתחות ההיסטורית של כוכב-הלכת שלנו – הדרך שבה בעלי-חיים משולבים במחזור השנה.

חקרנו כבר תקופות היסטוריות שונות כדי לפתח אידיאה של מה שעלינו לעורר לחיים בנפשנו בעידן שלנו. החיים עשירים ומגוונים ואם ברצוננו להבין במלואם את ממשותם של החיים האנושיים על האדמה, מוכרחים אנו להתבונן בהם שוב ושוב מנקודות-מבט שונות. היום, ברצוני לדון בהיבט של החיים האנושיים אשר יכול להראות לנו את הטבע המיוחד של חיי-הנפש שלנו בעידן נוכחי זה.

בזמנים עתיקים מאוד של האבולוציה האנושית, אנו מגלים, בהיותן מפוזרות ברחבי האזורים המיושבים השונים על האדמה, את מה שהכרנו כמיסטרייות. הקהילות האנושיות אשר חיו אז התפתחו תחת השפעתן של המיסטריות הללו, לא רק בחייהן החיצוניים, אלא גם מבחינה נפשית ותרבותית. בהיותם תלויים ברמת הבגרות שלהם, אינדיבידואלים אחדים נלקחו אל המיסטריות ועברו התפתחות אשר הביאה אותם לרמה מסוימת של ידיעה, רגש ורצון. כבעלי כשרים עילאיים כאלה, האינדיבידואלים הללו הצטרפו חזרה לקהילותיהם ונתנו לאחרים קווים-מנחים לפתרון בעיות בחיים, לחיזוק ולהתעוררות פנימיים של נפשם ולמען הרצון והעשייה החיצוניים שלהם. לכן, הדרך הטובה ביותר ללימוד הקווים-המנחים הללו של תקופות עתיקות היא לראות כיצד הם קיבלו הדרכה מאלו אשר התנסו במיסטריות.

תלמידי המיסטריות היו מוכרחים להתוודע לסביבתם, וחשוב יותר לישויות של אלה המכונות **שלוש ממלכות הטבע**. התורה הייתה דומה למה שיש לנו כיום, מלבד, כידוע לכם, שהגישה לא הייתה מופשטת ואינטלקטואלית כמו גישתנו שלנו. בימינו, ילדים לומדים כבר מכיתה א' להבין את שלוש ממלכות הטבע באמצעות סוגים שונים של מושגים ורשמים. אנו מתוודעים לממלכות המינרלים, הצמחים ובעלי-החיים באמצעות מושגים ואידיאות ואז אנו מנסים להבין את עצמנו ואת חיינו. המושגים של התלמידים באותן מיסטריות עתיקות לא נרכשו או הושגו בחיי-הנפש שלהם באמצעות היגיון, התבוננות וכן הלאה, כמו המושגים שלנו. תחת זאת, הם היו מוכרחים לעבור התפתחות נפשית אשר אפשרה להם לרכוש תמונה ברורה של ממלכות המינרלים, הצמחים ובעלי-החיים. כך, לבני-האדם אז לא היו המושגים המופשטים שיש לנו כיום; היו להם תמונות שקרוב לוודאי היו נראות מוגזמות ומוזרות לבני-אדם אינטלקטואליים מודרניים. מהתנסות ישירה, הם ידעו שמה שהם למדו מהתמונות הללו, מה שהם חוו עמן, מסר להם משהו על מה שהיה במינרלים, בצמחים ובעלי-החיים עצמם – משהו אשר צמח בתוכם, התגלה והתפתח בהם – והם למדו מהתמונות הללו.

בני-אדם בימי-קדם ראו משהו נאמן למציאות היכן שבני-אדם כיום רואים רק סיפורי-אגדות מוזרים ודמיוניים. בימי-קדם, בני-אדם ידעו שכאשר הם הסתכלו בבעל-חיים בעולם הפיסי-חושי, היו לו קווי-מתאר חדים. ברם, הם לא התעניינו בקווי-מתאר חדים אלו; תחת זאת, הם רצו להבין את החיים אשר נעו בכל מקום בזרימה נמרצת. הם חשו שזה היה בלתי-אפשרי בתמונות או במושגים ברורים, אלא רק בתמונות זורמות, משתנות, שעוברות מטמורפוזת. כך הוצגו להם הדברים במיסטריות.

ברם, כאשר התלמידים היו מוכרחים להתקדם לידיעה-עצמית על בסיסה של חכמה זו של המיסטריות, הם חוו משבר משמעותי בנפשם. הם קיבלו תמונות של ממלכות המינרלים, הצמחים ובעלי-החיים, בצורה אשר תאמה לתקופתם. עם תודעתם דמוית-החלום, הם אף יכלו לראות את הפנימיות של ממלכות הטבע. ברם, כאשר הם קיבלו מהמיסטריות הנחיות 'לדעת את עצמם' – אשר היו זהות לאלו אשר ניתנו בזמנים מאוחרים יותר – היה עליהם להתקדם מידיעה אימגינטיבית של הטבע לידיעה-עצמית, היה עליהם לחוות משבר בנפשם.

עתה, הרשו לי לתאר את המשבר הפנימי הזה. בני-אדם מילאו את חיי-הנפש שלהם על-ידי כך שהם הסתכלו בהווייתה של ממלכת המינרלים אשר פרושה לפניהם; התקיימו בתוכם ההשפעות של תהליכים מינרליים-פיסיים. כמו-כן, התקיימו בתוכם תמונות של החיים הארוגים הרבגוניים של צמחים ובעלי-חיים. הם יכלו לשלב את שלושת העולמות לעולם אחד של: מינרלים-צמחים-בעלי-חיים. אז, על בסיס הדברים הללו, הם יכלו להתבונן בפנימיותם ושם הם מצאו תמונה פנימית של ממלכות המינרלים, הצמחים ובעלי-החיים וכן תמונה פנימית של פעילותם המשותפת.

כאשר בני-האדם הללו החלו להוציא אל הפועל את הציווי **הכר את עצמך**, הם מיד נעצרו מתוך ההבנה שאף על פי שהייתה להם תמונה רבגונית של העולם של מה שחי על האדמה חוץ מישויות אנוש – תמונת-עולם עשירה בצורות וצבעים, מהדהדת באופן פנימי, אפילו מוסיקלית – עם זאת, עולם רבגוני ומשתנה ללא הרף זה של צורות רבות וצבעים וקולות קורנים, מנצנצים, זוהרים, של מוסיקה לא עזר להם בניסיון לדעת את עצמם. הם ניסו להבין את עצמם בדרך תמונתית דומה, אך לא היו מסוגלים לעשות זאת. אמת, הם יכלו להגיע לתמונות של הישות האנושית, אך הם ידעו מהדרך שבה הם חוו את התמונות הללו שהן לא ייצגו את הישות האנושית האמיתית. ההתנסות של בני-האדם הללו הייתה שונה מזו שהם התנסו בה כאשר הם חשו את הכבוד והיושרה האנושיים שלהם. הם נוכחו לדעת שהתמונות לא ייצגו נאמנה את הרגשות הללו.

משבר זה של חוסר-אונים ברכישתה של ידיעה-עצמית זו, הוביל להתנסות אחרת; כלומר, בני-אדם פיתחו הכרה יסודית או פילוסופיית חיים שאנו יכולים למצוא בבסיסן של כל התרבויות העתיקות. הכרה זו היא ההבנה של בני-אדם מוארים באמת שכאן על האדמה, היכן שמינרלים, צמחים ובעלי-חיים מגשימים את תכליתם אשר נקבעה מראש ומגלים את ישותם האמיתית בתמונות שיש לבני-אדם עליהם; ישויות אנוש אינן מגלות את הווייתן האמיתית.

פילוסופיית החיים היסודית של כל התרבויות העתיקות הייתה שישויות אנוש אינן משתייכות לאדמה באותה דרך כמו יצורי ממלכות הטבע האחרות. המשכן הממשי של מהותנו האמיתית אינו על האדמה, אלא במקום אחר, בעולם העל-חושי. הכרה זו לא הייתה חסרת-בסיס; בני-אדם הגיעו אליה דרך משבר בחיי-הנפש שלהם, לאחר שהם למדו כל דבר על חיים לא-אנושיים על האדמה אשר תאמו לזמניהם.

למעשה, משבר פנימי זה היה יכול להיפתר רק מפני שבני-אדם בזמנים העתיקים עדיין היו מסוגלים להסתכל בחיים הקדם-ארציים וכן בחיים האחר-ארציים, בחיים לאחר המוות.

בדרך מסוימת, כל אדם בעל אינסטינקטים תפקודיים היה מודע לחיים הקדם-ארציים, אשר היו התקיימו לאורך החיים הארציים כזיכרון קדם-ארצי. על בסיס החיים הקדם-ארציים הללו, בני-אדם רכשו אז ידיעה על החיים לאחר המוות בדרך שתיארתי בסדרת ההרצאות המכונה *הקורס לצרפתים*.¹ בהתבסס על הכשרים העתיקים שלהם, בני-אדם ידעו שרק לאחר המוות שהם יהיו מסוגלים לראות לא רק את מהות הטבע, אלא גם את מהותם שלהם. באותם זמנים עתיקים, לבני-אדם הייתה רק תודעת-התמונות אשר הוזכרה לעיל בחיים בין לידה ומוות, אך עדיין לא תודעה אינטלקטואלית כמו זו שלנו. הם פיתחו את התודעה האינטלקטואלית הזאת רק לאחר המוות ואז הם שמרו אותה.

הדבר המוזר ביחס להתקדמות האבולוציה האנושית הוא שבזמנים העתיקים בני-אדם פיתחו תודעה אינטלקטואלית רק לאחר מותם, בזמן שבימינו אנו סוקרים את חיינו בתמונות, כלומר שלושת הימים הראשונים לאחר המוות. במהלך החיים על האדמה, לאותם בני-אדם קדמונים הייתה תודעת-תמונות דמוית-חלום, בעוד שלנו יש תודעה אינטלקטואלית. הם התפתחו רק בהדרגה לחיים האינטלקטואליים לאחר המוות, לאחר שהם השתחררו מגופם. חיים אינטלקטואליים אלו יכלו להעניק להם חירות. בזמנים העתיקים, בני-אדם הפכו לישויות חופשיות ואינטלקטואליות רק לאחר המוות.

לאחר שהמועמדים של המיסטריות התקדשו אל תוך האמיתות הללו, הם יכלו ללמוד – בהתבסס על הידיעה על הישות האנושית אשר הייתה נגישה באותו זמן – שבחיים ארציים אלו, תודעת-התמונות שלהם הייתה יכולה ללמדם אך ורק על העולם הלא-אנושי. אילו היו מנסים לרכוש בעצמם ידיעה-עצמית, הם היו נכשלים מפני שהם לא יכלו לתפוס את עצמם בכבוד וביושרה האנושיים המלאים שלהם. היה עליהם להבין שהם יהיו אנושיים באמת רק לאחר שיחצו את שער המוות. אז, הייתה להם חשיבה טהורה אשר הייתה עוזרת להם להיות ישויות חופשיות.

באופן מעניין למדי, יש לנו את סוג התודעה אשר הייתה לבני-אדם בזמנים העתיקים רק לאחר המוות – במובן מסוים, תודעה זו נעה בכיוון הפוך לחיים האנושיים, כלומר מן החיים לאחר המוות לחיים על האדמה. ההישגים שלנו באבולוציה, במיוחד הישגינו מאז השליש הראשון של המאה החמש-עשרה עברו מחיינו לאחר המוות אל חיינו הארציים. במילים אחרות, המהות האנושית האמיתית שתלמידי המיסטריות היו יכולים למצוא רק בחיים העל-חושיים לאחר המוות, נכנסה אל תוך חיינו הארציים.

¹ סדרה זו מופיעה בשני הכותרים הבאים: *פילוסופיה, קוסמולוגיה ודת*, GA-215 ו-*קוסמולוגיה, דת ופילוסופיה*, GA-25, שניהם בהוצאת בדולח. הספר האחרון כולל סיכומים של ההרצאות אשר מופיעות בספר הראשון. רודולף שטיינר הכין את הסיכומים הללו עבור המתרגם לצרפתית של הרצאותיו.

זרם על-חושי אמיתי נכנס אל תוך חיינו על האדמה, כי הוא לא עבר עמנו מ-'לפני' המוות אל 'אחרי' המוות, אלא בכיוון הפוך. בורכנו במשהו על-חושי וכתוצאה מכך לקחנו על עצמנו את המשימה להיות ראויים ליסוד על-חושי זה בהוויית-קיומנו החושית. בקיצור, מוכרחים אנו לרכוש את חירותנו הפנימית ולקבל את העל-חושי באופן מודע כחלק מהתפתחותה של נפש-התודעה שלנו.

אכן, אף על פי שבזמנים הקדומים בני-אדם הוצבו מול האתגר לדעת את עצמם, התשובה שהם מצאו הייתה שידיעה-עצמית בלתי-אפשרית במהלך החיים על האדמה מפני שהמהות האנושית האמיתית לא מתפתחת במלואה בחיים הללו. היה עליהם להבין שהם לא היו ישויות אנושיות באמת עד שהם נכנסו לאחר המוות אל תוך העולם העל-חושי.

בזמנה של מיסטריות גולגתא ואפילו במאות מאוחרות יותר, בני-אדם כינו את הישות האנושית אשר חייתה על האדמה, **האדם הטבעי**, בהתאמה עם החכמה העתיקה של המיסטריות. הם האמינו ש'האדם הטבעי' לא היה באמת ולגמרי אנושי ולא נשא בתוכו את המהות האנושית האמיתית. הם הבדילו בין ישות אנושית טבעית זו והישות הפניאומטית או הרוחית, והם האמינו שאדם היה ישות אנושית אמיתית רק לאחר המוות, לאחר שהניח בצד את הגוף הפיסי ונעשה ישות פניאומטית.

זוהי הסיבה לכך שההתקדשות במיסטריות בזמנים הקדומים הייתה קשורה קשר הדוק לפיתוח ענווה ביחס לתודעה האנושית על האדמה. ההתקדשות לא הפכה את בני-האדם ליהירים ומתגאים, כי היא לא נתנה להם את התחושה שהם היו אנושיים לגמרי במובן האמיתי של המילה. תחת זאת, היא גרמה לתלמידים לחוש שהם היו מועמדים בלבד לאנושיות אמיתית והיה עליהם להשתמש בחייהם הארציים בחכמה כדי להיות אנושיים לגמרי לאחר המוות.

אז, על-פי חכמה זו של המיסטריות, בני-אדם אשר חיו על האדמה לא נתפסו כביטוי אמיתי של אנושיות מלאה. הודות לאינטלקטואליות ולחירות שלהם, היוונים העתיקים והתרבויות אשר היו תחת השפעתם, חשו, בסופו של דבר, שהמהות האנושית האמיתית זרמה מן החיים לאחר המוות אל תוך ישויות אנוש על האדמה. על-פי ההשקפה אשר שררה ביוון העתיקה, בני-אדם אינדיבידואליים לא ייצגו את פיתוח המהות האנושית, אלא הפכו כביכול לגלויה את הפעילות של הזרם אשר זרם מן העל-חושי. אז, בני-אדם ראו את הזרימה פנימה של העל-ארצי אל תוך הממלכה הארצית בפיסיוגנומיה כולה של האדם, בדרך פעולתו ובדמותו בכללותה, והם רחשו לה כבוד.

כל הדברים הללו השתנו בשלבים האחרונים של האבולוציה האנושית; עתה, יש לנו את המשימה הנשגבה להיות מודעים לאנושיותנו. משימתנו על האדמה היא לייצג את המהות האנושית האמיתית באופן מלא ככל האפשר. גם אנחנו מוצבים אל מול האתגר שנדע את עצמנו. כתוצאה מתודעתנו האינטלקטואלית, אנו יכולים לאחוז בכוח הפנימי של חשיבה טהורה ובמצב הנפשי-פנימי של חירות בתהליך הידיעה-העצמית. אנו יכולים לראות את הישות האנושית עם עין-הנפש שלנו, כביכול. ברם, להיות מסוגלים

לדעת את עצמנו במידה מסוימת, אינו צריך להפוך אותנו ליהירים. בכל רגע ורגע, עלינו להיות מודעים לכך שעלינו להיאבק למען החירות האמיתית שלנו. מוכרחים אנו להיות מודעים לכך שבתאוות ובאמוציות שלנו, ברגשות ובתחושות שלנו, אנו תלויים בתת-אנושי.

בני-אדם בזמנים הקדומים יכלו לתפוס את הממלכה התת-אנושית הזאת באופן חי בתודעת-התמונות שלהם. למעשה, באותם זמנים, בני-אדם העריכו מאוד את משמעותו של התת-אנושי עבור הידיעה שלהם. הם האמינו שאת הישות האנושית האמיתית אין למצוא על האדמה, מפני שכישות אינטלקטואלית, הישות האנושית האמיתית הזאת הייתה מוכרחה להיות מובנת עם הכרה אינטלקטואלית. רק הממלכה התת-אנושית יכולה להיתפס עם תודעת-תמונות לא-אינטלקטואלית. רק כאשר כשרים אינטלקטואליים אשר חיים במצב נפשי-פנימי וחופשי, כפי שתיארתי בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*² – מפותחים לכדי ראייה רוחית מודעת ומדויקת שהידיעה-העצמית תתאפשר גם ביחס לחלקים אחרים של ישותנו, מלבד חשיבה אינטלקטואלית טהורה ואימפולסי-רצון חופשיים.

באמצעות תודעה עילאית יותר זו – **תודעה אימגינטיבית, אינספירטיבית ו-אינטואיטיבית** – אנו יכולים לראות את עצמנו, חוץ מהאינטלקט, כאיברים של העולם העל-חופשי. אז, אנו נוכחים לדעת שאף על פי שאנו אנושיים לגמרי – כפי שהידיעה-העצמית שלנו מראה לנו – האנושיות המלאה שלנו דורשת שנשכלל ללא הרף את אנושיותנו. זוהי הסיבה לכך שאיננו יכולים לפתח את סוג הענווה שהייתה לבני-אדם בתרבויות העתיקות. הענווה שלהם צמחה מתוך ההבנה שבמהלך החיים בגוף הפיסי, בני-אדם לא הו אנושיים לגמרי, לא פיתחו לגמרי את הכבוד, היושרה והערך האנושיים, אך היו רק בדרך להיות ישויות אנושיות אמיתיות. במהלך החיים על האדמה, הם יכלו רק להכין את עצמם לקראת התודעה והחירות שתהיינה להם מיד לאחר המוות.

לאחר שעברנו דרך שלב-הביניים של התרבות היוונית בהתגשמויות קודמות, אנו, בני-אדם מודרניים, מוכרחים לדאוג לכך שלא נשכח להיות אנושיים לגמרי בגופנו הפיסי, בין לידה ומוות. כי, ניתן לנו שנפענח באופן פנימי את מה שחדר אל תוך חיינו הארציים מהוויית-קיומנו הקדם-ארצית. אנו יכולים להיות אנושיים לגמרי על האדמה ולכן מוכרחים אנו לקחת על עצמנו את אותה משימה קשה.

שינוי זה מבוטא בהתפתחותה של תודעתנו הדתית. במפגש הקודם שלנו, שמענו שבזמנים העתיקים, בני-אדם סגדו בעיקר לאל-האב וראו בכריסטוס את האל-הבן. הם קלטו את האל-האב בכוחות המנחים והבוראים-מהות של העולם העל-חופשי, שהעולם החופשי מהווה רק השתקפות חיוורת שלו. הם נשאו מבטם כלפי מעלה אל הקוסמוס וסגדו לאל-האב.

² GA-4, הוצאת בדולח.

המועמדים להתקדשות במיסטריות היו תמיד מודעים לכך שאת הידיעה הגדולה ביותר על הישות האנושית שהם יכלו לרכוש, היוותה הכנה לחיים לאחר המוות. לאחר מכן, דרך מיסטריות גולגתא, האל-הבן התאחד עם החיים הארציים ומאז ישויות אנוש יכולות לפתח את תודעתו של יוחנן:

עם המְשִׁיחַ נְצַלְבָתִי וְלֹא עוֹד אֲנִי חַי, אֲלֵא הַמְשִׁיחַ חַי בִּי.³

כאשר אנו מאפשרים לכריסטוס לחיות בתוכנו ומכווינים את פעילותנו הפנימית כך שהתכלית והחיים של הכריסטוס יזרמו וינשמו דרכנו, אז נוכל להתחיל לחוש את הזרם אשר זרם אלינו מן החיים הקדם-ארציים ולהכניסו לתוכנו במהלך החיים הללו על האדמה. הסימן הבסיסי והראשון לכך שהכנסנו לתוכנו את הזרם הזה הוא לומר לעצמנו: "בנקודה מסוימת בחיים, אנו מתחילים לחוש משהו אשר מתעורר לחיים ומתפרץ בתוכנו, משהו שעד אז התקיים מתחת לסף תודעתנו. רק עתה שאנו מבחינים בקיומו. עתה, הוא עולה! הוא ממלא אותנו באור פנימי שהינו גם חום פנימי. והיות שחיים פנימיים אלו, חום פנימי זה, אור פנימי זה, עלו בתוכנו רק במהלך חיינו לאחר המוות, על החיים הארציים אנו יודעים עתה יותר מאשר ידענו בדרך הטבע. אנו מתוודעים למשהו במהלך חיינו הארציים אשר נובע מאנושיותנו."

כאשר אנו חשים את האור והחיים העולים הללו ואת האהבה אשר עולה בתוכנו, ומזהים אותם ככריסטוס אשר חי ופועל בתוכנו, אז אנו מתחזקים בפנימיותנו כדי להבין בנפשנו החופשית את החיים לאחר המוות כחיים האנושיים לגמרי. כך, מיסטריות גולגתא ואימפולס-הכריסטוס קשורים קשר הדוק לשם השגתה של תודעת-חירות, תודעה אשר יכולה למלא גם את חשיבתנו בחיים פנימיים ובחום פנימי ובכך למנוע ממנה שתיעשה מופשטת ומתה. דברים אלו מראים בבירור את המשמעות והחשיבות המלאות של הכריסטוס בתוכנו. עלינו לראות זאת בהקשר עם הדרישה מכל בני-האדם בכל הזמנים וגם כיום: **הכר את עצמך. הפרה את ישותך הפנימית כדי שתהיה אנושי לגמרי.**

כאן, אתם יכולים לראות את ההבדל בין מה שצריך לחיות בנפשנו ומה שהיה צריך לחיות בזמנים קודמים. למעשה, אנו יכולים להתבונן בישויות אנוש על-פני טווח זמן ארוך באותה דרך שבה אנו מתבוננים בחרקים. היות שבעלי-חיים חיים בהיותם משולבים במחזור השנה, כך עלינו לחיות בהיסטוריה של כוכב-הלכת שלנו, אדמה. עלינו להבין שכפי שיש עונת אביב עבור החרקים, כך פעם הייתה תקופה שבה הייתה לנו ראייה רוחנית אינסטינקטיבית עתיקה מלווה בחוסר-חירות ותודעה אימגינטיבית. אז, לא היינו יכולים לדעת את עצמנו. תחת זאת, הייתה מודעות לכך שנהיה אנושיים לגמרי רק לאחר שנחצה את שער המוות. לאחר מכן, כפי שלחרקים יש עונות של קיץ וסתיו, כך לנו הייתה התקופה של יוון העתיקה. זה היה המעבר לתקופתנו, היכן שמשימתה של נפשנו היא להגשים, במובן מסוים, את הציווי 'הכר את עצמך' כאן

³ אל הגלטים, פרק ב', פסוק 20.

על האדמה. כתוצאה מכך, נפשנו תגשים שלב עילאי יותר של התפתחות לאחר המוות מזה שבני-אדם היו יכולים להגיע אליו בזמנים העתיקים כאשר הם נעשו אנושיים לגמרי רק לאחר המוות.

באותם זמנים קדומים, לבני-אדם הייתה המשימה להיות מועמדים אנושיים עוד בחייהם כאן על האדמה. עתה, יש לנו את המשימה להיות אנושיים לגמרי כבר כאן על האדמה כך שנוכל להשיג שלבים עילאיים יותר של התפתחות לאחר המוות. אם בני-אדם בזמנים העתיקים לא חיו את חייהם על האדמה באופן נאות, הם היו בסכנה שהם לא ישיגו אנושיות מלאה. אנו, בני-אדם מודרניים, מתמודדים עם בעיה שונה. אם לא נשיג אנושיות מלאה כאן על האדמה, אנו, למעשה, נתכחש לה ונגזור על עצמו התדרדרות נוספת אל תוך התחום התת-אנושי לאחר המוות. אם בני-אדם בזמנים קדומים לא נעשו מועמדים לאנושיות מלאה, הם פשוט היו משאירים משהו לא-גמור. ברם, אם לא נשאף להיות אנושיים לגמרי על האדמה, נהרוס משהו עבור כלל האנושות, כי אז אנו מתכחשים לאנושיות; בני-אדם בזמנים עתיקים רק החמיצו אותה.

זוהי הדרך שבה עלינו לחשוב בשלב ההתפתחות העילאי שלנו, אם ברצוננו להיות באופן מודע בעולם באופן דומה לדרך שבה בעלי-חיים, ברמה נמוכה יותר, חיים באופן אינסטינקטיבי בעולמם. אחרת, ניפול קורבן לכאוס, משהו שאינו יכול לקרות לבעלי-חיים בגלל האינסטינקטים שלהם.

עלינו ללמוד מהאנתרופוסופיה להיות אנושיים באמת, כך שלא נחווה את החרפה שנהיה פחותים מבעלי-חיים, אף על פי שהאלים הועידו אותנו למשהו עילאי יותר. ככלות הכול, בעלי-חיים אינם יכולים שלא לקחת חלק בהרמוניה של היקום; ברם, אם איננו רוצים לחשוב כפי שציינתי ולהביא את התודעה הנכונה בזמנים הנכונים, אז נהפוך את ההרמוניה הקוסמית למשהו צורם וניפול אל תוך חרפה קוסמית, כביכול.

מוכרחים אנו ללמוד לאחד את חיי-הרגש שלנו עם חיינו האינטלקטואליים. אנו מוכרחים להיעשות מודעים לכך שזו תהיה חרפה אם לא נשאף לסוג התובנה אשר עושה אותנו אנושיים לגמרי – זו תהיה חרפה בעיני האלים.

הרצאה 2

הישות האנושית במצבים של ערות ושינה I

דורנאך, 3 בפברואר 1923

היום, ברצוני להתחיל בכך שאדבר על פרק בפילוסופיה של המאה התשע-עשרה כדי לתת לכם מושג על השינויים הגדולים אשר התרחשו בחיי-הנפש של האנושות המערבית. כפי שהדגשתי לעתים קרובות, בני-אדם בימינו משוכנעים שישויות אנוש תמיד חשבו, הרגישו וקלטו באותה דרך שבה הם עושים זאת כיום. שינויים כלשהם תאמו לרמה דמוית-ילד של התפתחות בזמנים קדומים; כמובן, חשיבתנו הגיעה עתה לרמה של בשלות. כדי להגיע לתובנה ממשית על הישות האנושית, מוכרחים אנו להיות מסוגלים להבין כיצד בני-אדם חשבו בזמנים קדומים. אז, לא נרגיש גאים כל-כך במה שמלא את נפשנו. כאשר אנו נוכחים לדעת עד כמה השתנו האידיאות והמחשבות של בני-אדם מלומדים במהלך עשורים ספורים, נקבל מושג על השינוי הקיצוני אשר התרחש בחיי-הנפש האנושיים לאורך פרקי זמן ארוכים. אתמול דיברנו על השינוי הזה.

אחד המלומדים ההגליאניים המפורסמים ביותר במאה התשע-עשרה היה קרל רוזנקרנץ.⁴ לאחר שמילא תפקידים במקומות ספורים, הוא היה פרופסור לפילוסופיה באוניברסיטת קוניגסברג במשך שנים רבות. אף על פי שהיה הגליאני, ההבנה של רוזנקרנץ את הגל הושפעה, ראשית, מהמחקר הקפדני על קאנט – הוא ראה את הגל דרך משקפיים קנטיאניים, כביכול – ושנית, מהמחקר שלו על תיאולוגיה פרוטסטנטית.⁵

כך, באדם זה מהמאה התשע-עשרה, השתלבו תיאולוגיה פרוטסטנטית, קנטיאניזם והגליאניזם. ההגליאניזם די נעלם מהשקפת-העולם של חוגי מלומדים בשליש האחרון של המאה התשע-עשרה במרכז אירופה; לאחר מכן, אנו בקושי יכולים לדמיין לעצמנו כמה עמוק היו מושרשים בני-אדם מלומדים בהגליאניזם בשנות הארבעים של המאה התשע-עשרה. זוהי הסיבה לכך שיהיה לנו קשה לדמיין לעצמנו נפש כמו זו של קרל רוזנקרנץ. בשנות הארבעים של המאה התשע-עשרה, רוזנקרנץ היה אדם שחשיבתו תאמה למה שהיה צפוי מאדם אשר השאיר מאחור את דרך החשיבה הישנה וחסרת-התועלת והסתדר עם

⁴ קרל רוזנקרנץ, 1805-1879, פרופסור גרמני לפילוסופיה. תלמידו של הגל. ראה ספרו *Aus einem Tagebuch* (מתוך יומן), לייפציג.
⁵ גאורג וילהלם פרידריך הגל, 1770-1831, פילוסוף גרמני. אחרון הפילוסופים האידיאליסטים הגרמניים הגדולים אשר ייסדו תורה; יצר תורה מוניסטית, המחברת ניגודים באמצעות תהליך של דיאלקטיקה. התייחס להיסטוריה כתהליך דומה, דיאלקטיקה של תזה והאנטי-תזה המשתמעת ממנה, אשר מובילה לסינתזה. הייתה לו השפעה רבה על קירקגארד ואקזיסטנציאליסטים, על מרקס ועל הפוזיביסטים. עמנואל קאנט, 1724-1804, פילוסוף גרמני. פיתח את הפילוסופיה הביקורתית שבה שאף להגדיר את הטבע וסוגים של ידיעה אנושית, הקטגוריות ההכרחיות של התודעה, והתוצאות האתיות והאסתטיות שלהן. בין כתביו הרבים, הוא כתב את *ביקורת התבונה הטהורה*, 1781, גרסה מתוקנת 1787.

ההארה המודרנית – בקיצור אדם שלא היה שטחי על-פי ההגדרה של אותו עולם בשנות הארבעים של המאה התשע-עשרה. לכן, אנו יכולים לחשוב על רוזנקרנץ כמי שהגיע בתקופתו לרמה הגבוהה ביותר של חינוך.

יום אחד, בשנת 1843, רוזנקרנץ יצא לטיול ופגש אדם ששמו בון⁶ עמו ניהל שיחה מעניינת שאותה תיעד מאוחר יותר. בון היה יליד תורינגיה והוא בשום אופן לא היה תוצר של תקופתו, כפי שרוזנקרנץ היה. קרוב לוודאי שבון חשב שרוזנקרנץ נמשך לאידיאות החדשות ביותר. קרוב לוודאי שהוא התייחס לרוזנקרנץ כאדם אשר היה, בדרך מסוימת, בלתי-משוחד, עם זאת הוא לא היה יכול עוד להבין את החכמה הטובה העתיקה שעדיין הייתה ברשותו של בון.

כפי שאמרתי, בשנת 1843 שני האנשים הללו ניהלו שיחה. בון למד באוניברסיטת ארלנגן, היכן שהוא למד בעיקר עם הפילוסוף שוברט.⁷ עתה, לשוברט הייתה מידה מסוימת של אדיקות, אך הוא עדיין היה רווי בחכמה העתיקה יותר אשר שמה דגש רב על להיות מסוגל לחדור את מהותה של הישות האנושית באמצעות מצבי-תודעה מיוחדים, דמויי-חלום. שוברט רחש כבוד רב לחכמה מסורתית זו. הוא האמין שאם אדם לא היה יכול להביא לחיים משהו מהחכמה העתיקה והטובה בחייו הפנימיים, אז אפילו החכמה המודרנית לא הייתה באמת מלמדת איש דבר על הישות האנושית. בהיבט זה, עבודותיו של שוברט מעניינות מאוד. שוברט אהב להשתקע בהתגלויות הרבות של חיי-החלימה וכן במצבים נפשיים חריגים או כפי שהיינו אומרים כיום, במצבים הנפשיים של מדיום אמיתי – כזה שאינו נוכל – ובסוג של ראייה רוחית אשר נשמרה מזמנים עתיקים כאטוויזם. בקיצור, שוברט אהב לחקור את המצבים הנפשיים החריגים ואלה שאינם ערות מלאה. זוהי הדרך שבה הוא ניסה לרכוש תובנה על הישות האנושית.

ובכן, בון היה אחד מתלמידיו של שוברט. עם סיום לימודיו, בון הגיע לשווייץ והצטרף לזרם רוחי ששוויצרים בני-ימינו קרוב לוודאי אינם יודעים עליו דבר. אני מתייחס לפילוסופיה של גיכטל שאותה בון אימץ.⁸ אינני יודע אם שוויצרים רבים בימינו יודעים שגיכטליאניזם היה נפוץ למדי לא רק בשאר אירופה – למשל, באמצע המאה התשע-עשרה הוא התבסס בהולנד – אך היה גם ידוע כאן בשווייץ. גיכטליאניזם היה מה שנשאר מתורתו של ג'ייקוב בוהם לאורך המאה השמונה-עשרה ואפילו המאה התשע-עשרה.⁹ תורתו של ג'ייקוב בוהם התפשטה במדינות רבות, כולל שווייץ, בצורה שבה גיכטל הציג אותה וכך בון נתקל בה.

רוזנקרנץ קרא הרבה מאוד ואף על פי שהקנטיאניזם, ההגליאניזם והתיאולוגיה הפרוטסטנטית שלו לא אפשרו לו למצוא את דרכו בפעילות פנימית למשהו כמו תורתו של ג'ייקוב בוהם או אפילו לגרסתו

⁶ לא נמצאו פרטים על איש זה ששמו בון.

⁷ גוטהילף היינריך פון שוברט, 1860-1780, פרופסור למדעי הטבע. כתב את הספר *סמליות של חלומות*, *Symbolik des Traums*, 1814.

⁸ יוהן גאורג גיכטל, 1710-1638, תיאוסוף גרמני. פיתח תיאולוגיה מיסטית אשר הרחיקה אותו מהתורה הלותראנית האורתודוקסית. הוא היה תלמיד של ג'ייקוב בוהם וערך את המהדורה השלמה הראשונה של עבודותיו של בוהם (1682-1683); הוא ייסד כת אשר התקיימה בהולנד ובגרמניה עד לאחרונה; שילב את תורתו ב-*תיאוסופיה פרקטיקה* (1701-1722).

⁹ ג'ייקוב בוהם, 1624-1575, מיסטיקן גרמני. בהתחלה היה סנדלר ומאוחר יותר, בשנת 1600, הייתה לו התנסות מיסטית.

המושקעת של גיכטל, הוא לפחות הבין את הטרימינולוגיה שלה. הוא רצה לשמוע אדם מוזר כמו בון הגיכטליאני, מדבר.

כפי שאמרתי, רוזנקרנץ תיעד את השיחה אשר התקיימה בשנת 1843. בהתחלה, הם דיברו על נושא שלא היו לא היבטים לא-מובנים כהלכה עבור קנטיאנים או עבור הגליאנים מהמאה התשע-עשרה. במהלך שיחתם, רוזנקרנץ אמר שזה היה חוסר-מזל שסוגים שונים של הפרעות חיצוניות מונעות מאדם לחשוב באמת עמוקות על בעיה. בדבריו של רוזנקרנץ, אנו כבר יכולים לחוש את מה שהופיע מאוחר יותר במידה רבה ביותר, כלומר העצבנות שהינה נפוצה כל-כך בעידן שלנו. עלינו רק לזכור שבקרב האגודות והמועדונים הרבים אשר נוסדו לפני המלחמה במרכז אירופה, הייתה אגודה אחת אשר נוסדה בהנובר שתכליתה הייתה מניעת רעש. חבריה רצו לשדל בעד חוקים נגד רעש, כדי שיוכלו לשבת בשקט ולחשוב בשעות הערב בלי שתהיינה הפרעות, למשל מפונדק שכן. היו כתבות בעיתונים אשר הפיצו את האגודה הזאת למניעת רעש. הרעיון לייסד אגודה כזאת מהווה, כמובן, ביטוי טיפוסי של העידן העצבני שלנו.

אנו יכולים לחוש מהערתו של קרל רוזנקרנץ שסוגים שונים של דברים אשר התרחשו סביבם, היו יכולים להפריע לבני-אדם כאשר הם רצו לחשוב או לכתוב ספר. אתם יכולים לחוש את העצבנות. נראה שבון קיבל בהבנה ממשית את תלונתו של אדם אשר רצה לחשוב בלי שום הפרעות. הוא אמר לרוזנקרנץ שביכולתו לתת לו עצה טובה בעניין זה. לאחר מכן, בון הציע שרוזנקרנץ יתרגל אי-קליטה.

רוזנקרנץ היה המום ולא היה יכול להאמין למשמע אוזניו: הוא היה אמור לתרגל אי-קליטה! הוא באמת לא הבין זאת. לכן, בון הסביר לרוזנקרנץ למה התכוון באומרו אי-קליטה. הוא אמר שעל רוזנקרנץ לשאוף להיות חזק בפנימיותו, כך שהרחש (turba) של התהליכים האחרים סביבו לא יפריעו לקונסטלציה שלו, כך שיוכל לשמור על 'הגוון הטהור' של הכוכב (astrum) שלו.

בון למד מהגיכטליאנים השוויצריים לומר שעל האדם לשאוף לכך שלא יופרע בקונסטלציה שלו על-ידי רחש התהליכים בסביבתו, כך שהגוון הטהור של הכוכב יישאר ללא פגם. כפי שאמרתי, רוזנקרנץ הבין את המונחים הללו. אני חושב שבימינו לא כל אחד מבין אותם, גם לא כל בני-האדם אשר חושבים שהם מלומדים מאוד.

למה למעשה התכוון בון הגיכטליאני? ובכן, עליכם לזכור שבון היה מעורה באידיאות אשר באו מג'ייקוב בוהם. לאחרונה, סיפרתי לכם מעט על בוהם; אמרתי שהוא צבר חכמה עממית מסורתית, ממנה למד דברים רבים שבני-אדם בימינו היו מסרבים לקבלם. חכמה עממית זו נשמרה אצל בני-אדם מסוימים אשר היו שקועים בהרהורים בביטויים כמו זה שציטטתי מבון. אז, בני-אדם קשרו משהו אשר היה במובן מסוים חי באופן פנימי עם ביטויים כאלו, כי עדיין היו להם מסורות אשר הרחיקו לאחור למה שאבותיהם הקדמוניים קלטו באמצעות ראייה רוחית עתיקה.

אותו סוג של ראייה רוחית התבסס על כוחות אשר נבעו מן הטבע הגופני של האדם. עם זאת, אין בכך להובילנו לומר שראייה רוחית עתיקה זו חיה בגוף הפיסי, כי אז היינו נכשלים להבין שכל דבר גופני חדור ברוח. למעשה, הרואים הרוחיים הקדומים העלו את התמונות דמויות-החלום שהם ראו בפני נפשם מתוך הכוחות של גופניותם. הכוחות אשר פועמים בדם ובנשימה ואפילו אלה אשר חיים בהשתנות החומרים של גופם, עלו כמו אדים רוחיים והעניקו לרואים הרוחיים הקדומים את התמונות העולמיות המפוארות שתיארתי לכם לעתים קרובות. ראייה רוחית עתיקה הופקה למעשה מן הגוף.

הקדמונים נתנו את השם 'גוון' למה שהתגלה כאשר הרואה הרוחי חש את העולם כולו טבול באור סגול ואת עצמו בתוך ענן סגול, והוא חש מאוחד עם עצמו. רואים רוחיים חשו את הגוון הזה כשלהם, כקשור לאורגניזם שלהם. הם חשו אותו ככוכב שלהם. בון הגיכטליאני כינה זאת פנימיות אשר הוצאה מן הגוף, הגוון הטהור של כוכבו של האדם.

אך, כבר הגיע הזמן – למעשה, הוא כבר החל מוקדם הרבה יותר – כאשר ישויות אנוש לא היו יכולות עוד להעלות דברים מן הסוג הזה מתוך גופניותם. הראייה הרוחית העתיקה חדלה להתאים הרבה לפני לבני-אדם. זוהי הסיבה לכך שבני-אדם כמו ג'ייקוב בוהם או גיכטל חשו שהיה להם קשה לעורר לעצמם אידיאות ותמונות כאלו. בני-אדם איבדו את היכולת לחיות בתמונות העתיקות הללו, היות שבאופן מעשי הן נעלמו ברגע בו הן הופיעו. בני-אדם חשו לא-בטוחים ביחס אליהן וניסו ככל שרק יכלו לאחוז בתמונות פנימיות חמקמקות אלו, שבאותם ימים היו יכולות להתעורר מהקול הפנימי של המילים העתיקות. ברגע בו בני-אדם חוו את הגוון הטהור הזה של הכוכב שלהם בתוך עצמם, הם חשו שכל דבר אשר בא מבחוץ היה נהדף מיד על-ידי תמונותיהם הפנימיות. ההשפעה המטרידה אשר חייתה באופן רוחי בדברים ובמאורעות סביבם, כונתה רחש (turba).

הרחש הזה לא היה אמור להפריע למצב הנפשי שבני-אדם רכשו על-ידי כך שהשתקעו עמוק בקול הפנימי של המילים העתיקות – ככלות הכול, בני-אדם רצו להיאחז במהותם האנושית על-ידי שימור החיים הפנימיים המסורתיים הללו. זוהי הסיבה לכך שהם לא רצו לקלוט דבר כלשהו מבחוץ ולחיות רק בתוך עצמם. הם נעשו לא-קליטים כדי שלא יצטרכו להכניס דבר כלשהו מבחוץ.

אי-קליטה זו, חיים אלו של אדם בתוך עצמו, כפי שהסברתי זה עתה, היו הדברים שבון המליץ לרוזנקרנץ. אתם רואים, כאן אנו יכולים לקבל הצצה בחיי-הנפש מתקופה עתיקה מאוד, חיי-נפש אשר עדיין התקיימו בחוגים הגיכטליאניים באמצע המאה התשע-עשרה, למרות שהם כבר היו בשקיעה והם נמוגו. אך, חיי-נפש אלו היו פעם השתתפות פנימית בעולם האלוהי-רוחי עם תמונות דמויות-חלום של ראייה רוחית אשר גרמו לבני-אדם לחוש יותר כישויות שמימיות מאשר ארציות.

מצב נפשי קדום זה היה אפשרי רק מפני שבני-אדם עדיין לא פיתחו את החשיבה הבהירה שיש לנו כיום. למעשה, לבני-אדם אין עדיין הרבה מהתחושה לחשיבה טהורה זו של הזמנים המודרניים, אשר

פותחה לראשונה במדעי הטבע ונדונה בפעם הראשונה בספרי חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות.

הבה נתבונן בעידן של מדעי הטבע שבו אנו יכולים לראות באופן בהיר במיוחד את מה שאני עומד לדבר עליו, כלומר אסטרונומיה. תחת השפעתו של קופרניקוס, האסטרונומיה פשוט הפכה למכניקה קוסמית, סוג של תיאור של מיכון העולם.¹⁰ קודם לכן, בני-אדם עדיין האמינו שישויות רוחיות התגלמו בכוכבים. הסכולסטיקה מימי-הביניים דיברה על הישויות הרוחיות של הכוכבים, על האינטליגנציות אשר אכלסו את הכוכבים והתגלמו בהם, וכן הלאה. הרעיון שכל דבר שם בחוץ הוא רק חומר, ריק ממחשבות, ורק לישויות אנוש יש על כך מחשבות, הופיע רק לאחרונה. בזמנים קדומים יותר, בני-אדם נהגו ליצור תמונות אשר היו קשורות למה שהם האמינו בו ביחס לכוכבים ולקונסטלציות. הם ראו אותם כאילו מלאי חיים פנימיים. אז, בני-אדם יצרו קשר עם העולם לא באמצעות חשיבה טהורה; הם היו בקשר עמו באמצעות משהו בעל טבע נפשי חי. את החשיבה הטהורה, פיתחו בני-האדם בהדרגה.

כמובן, בזמנים הקדומים, לבני-אדם היו גם מחשבות, אך הם קלטו אותן יחד עם הראייה הרוחית שלהם. הם קלטו את תמונות הראייה הרוחית שלהם מהעולם שמסביבם ואז הם הפיקו את מחשבותיהם מהראייה הרוחית שלהם. הם עדיין לא הפיקו מחשבות טהורות ישירות מאובייקטים חיצוניים. התכונה האופיינית של הזמנים המודרניים היא שישויות אנוש לומדות להבין את העולם באמצעות חשיבתן הטהורה, אשר מפותחת הלאה בתהליך.

את הצעתו של בון אפשר לקשור לבני-אדם בעבר אשר לא חוו את השינה כפי שאנו חווים אותה. אנו רק חושבים ואנו חווים את השינה כמצב של חוסר-תודעה אשר מופרע על-ידי חלומות, עליהם איננו חושבים ואותם איננו מעריכים – ובצדק, כי כתוצאה מהמבנה המודרני של נפשנו, לחלומותינו אין משמעות רבה. ככלל, הם רק זיכרונות של חיינו הפנימיים או החיצוניים, ולתוכנם יש ערך ותועלת נמוכים. כך, המאפיין העיקרי של השינה הוא חוסר-תודעה. זה לא תמיד היה המקרה. קרוב לוודאי שג'ייקוב בוהם עצמו חווה סוג של שינה שבמהלכה תודעתו הייתה מלאה בתובנות ממשיות על מיסטריית העולם.

בני-אדם כמו ג'ייקוב בוהם וגיכטל יכלו להיכנס אל תוך אותן מצב נפשי על-ידי כך שפעלו עליו בחריצות. הם נוכחו לדעת שכאשר אנו מסתכלים באובייקטים חושיים בעינינו, אחר-כך משתמשים בחושים אחרים כדי לתפוס את העולם ולאחר מכן משתמשים במחשבותינו כדי להבין יותר את מה שחושינו קולטים, אנו יכולים להגיע לתובנות מעניינות רבות על העולם. יחד עם זאת, המיסטריות האמיתיות של העולם לא תתגלנה לנו בדרך זו. כל מה שנקבל הוא תמונה חיצונית בלבד של העולם.

¹⁰ ניקולאוס קופרניקוס, 1473-1543, אסטרונום פולני. ערך התבוננויות אסטרונומיות במסלוליהם של השמש, הירח וכוכבי-הלכת. בהדרגה, נטש את המערכת התלמית המקובלת של האסטרונומיה וגיבש מערכת הליוצנטרית שבה האדמה מסתובבת על צירה ועם כוכבי-לכת אחרים מסתובבת סביב השמש.

הן ג'ייקוב בוהם והן גיכטל הכירו מצבי-תודעה שבהם הם לא היו שקועים בשינה ואף לא חלמו; תחת זאת, תודעתם הייתה מלאה בתובנות על המיסטריות האמיתיות של העולם אשר חבויות מאחורי העולם החושי. למעשה, הם העריכו את התובנות הללו יותר ממה שחושיהם והאינטלקט שלהם מסרו להם. עבור האנשים הללו, לחשיבה לבדה עדיין לא הייתה משמעות רבה.

הם גם הכירו את הדבר המקביל, כלומר שישויות אנוש יכולות לקלוט בלי להשתמש בגופיהן. כי, באותם מצבי-תודעה אשר לא היו לא שינה ואף לא חלימה, הם גם ידעו שישותם היסודית, הייתה רוב הזמן מנותקת מגופם, אך לקחה עמה את הכוח של זרימת-הדם והנשימה. כך, הם ידעו שישויות אנוש קשורות באופן פנימי לעולם, אך בעודן ערות, גופן מסתיר את הקשר הזה.

ברם, כאשר בני-אדם במצב של ערות נעשים במידה מסוימת בלתי-תלויים בגופם, הם יכולים לרכוש תובנות על מיסטריות העולם באמצעות הכוחות העדינים יותר של גופם. הכוחות הללו הועלו מתוך הגוף, כפי שהסברתי, על-ידי ראייה רוחית. ממצבים מיוחדים כאלה של שינה, בני-אדם למדו מהי בעצם שינה. ג'ייקוב בוהם וגיכטל נוכחו לדעת שכאשר הם היו שקועים בשינה, האיברים העדינים יותר של ישותם היו בחוץ, ביסודות העדינים יותר של הטבע. הם חשו שהם היו שקועים ביסודות העדינים יותר הללו של הטבע. כאשר הם התעוררו, הם נוכחו לדעת שישותם העדינה יותר, אשר הייתה ביסודות העדינים יותר של הטבע במהלך השינה – אפילו במהלך שינה בחוסר-תודעה – התקיימה בתוכם בהיותם ערים. הם הבינו שהם מילאו את גופם עם ישותם העדינה יותר כאשר הם הרגישו וחשבו – כמובן, אז החשיבה עדיין לא הייתה חשיבה טהורה. הם ידעו שאנושיות עדינה יותר זו הייתה בתמונות שהם יצרו בעודם חושבים.

בקיצור, באותם ימים בני-אדם ראו משמעות ממשית בטענה שמה שאנו מהווים בשינה, ממשיך לחיות בתוכנו בהיותנו ערים. למעשה, הם חשו שמצב זה של שינה ממשיך לפעום בתוכם כסוג של דם נפשי בהיותם ערים ומודעים לגמרי. בני-אדם כמו ג'ייקוב בוהם וגיכטל הבינו שגם בהיותם ערים, הם עדיין המשיכו לישון מפני שמה שקרה בתוכם במהלך השינה המשיך להתקיים במצב של ערות.

זוהי תחושה שונה מאוד מזו שיש לנו – לנו שהתקדמנו לחשיבה טהורה, לחשיבה אינטלקטואלית טהורה. כאשר אנו מתעוררים בבוקר, אנו בדרך-כלל מותחים קו ברור בין מה שהיינו במצב של שינה ומה שהננו מהווים במצב של ערות. במובן מסוים, איננו לוקחים דבר מהשינה אל תוך חיי-הערות. מה שהיינו בשינה מפסיק להתקיים ברגע בו אנו מתחילים להתעורר. אכן, האנושות המודרנית עברה את מצבי-התודעה שעדיין התקיימו אצל בני-אדם כמו בון. בתהליך, האנושות המודרנית הגשימה באופן מלא משהו אשר היה קיים בצורה של זיכרונות מאז השליש הראשון של המאה החמש-עשרה. הגשמה מלאה זו הושגה על-ידי המעבר לחשיבה אינטלקטואלית טהורה בחיי-הערות. זהו הדבר אשר שולט בכל בני-האדם בימינו. איננו חושבים עוד בתמונות. תחת זאת, כפי שהסברתי אתמול, תמונות נחשבות בדרך-כלל למיתולוגיה. בימינו, בני-אדם חושבים רק במחשבות ובשינה הם שקועים באינות.

למעשה, לכך שבשינה אנו שקועים באינות, יש משמעות עמוקה. הטענה "בשינה, אני שקוע באינות", לא הייתה מובנת לג'ייקוב בוהם, אך יש לה משמעות עבורנו. איננו אינות בהיותנו שקועים בשינה; במהלך השינה אנו שומרים על ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו. לכן, איננו אינות, אך אנו מתנתקים מן העולם אשר נתון לתפיסה חושית, שאותו אנו מבינים עם האינטלקט שלנו בהיותנו ערים. באותו זמן, בהיותנו שקועים בשינה, אנו גם מתנתקים מן העולם שג'ייקוב בוהם ואחרים קלטו במצבי-תודעה חריגים עם הכוחות העדינים יותר של גופם הפיסי והאתרי, שאותם לקחו עמם אל תוך השינה.

במילים אחרות, בהיותנו שקועים בשינה, אנו מתנתקים לא רק מעולם החושים, אלא גם מהעולם של ראייה רוחית עתיקה. והעולם שלתוכו אנו נכנסים בין ההירדמות וההתעוררות הוא עולם העתיד; לכן, איננו יכולים לקלוט אותו. זהו העולם שלתוכו אדמתנו תעבור טרנספורמציה באותם שלבי-התפתחות שכינית יופיטר, ונוס ו-וולקן בספרי מדע הנסתר בקווים כלליים.¹¹ כך, אנו בני-האדם המודרניים אשר נכפה עלינו לחשוב באופן אינטלקטואלי, חיים באינות בהיותנו שקועים בשינה. איננו אינות, עליי להדגיש זאת שוב ושוב, אך אנו חיים באינות כי איננו יכולים עדיין לחוות את העולם שבו אנו חיים, שהינו עולם העתיד; עבורנו, הוא עדיין מהווה אינות.

ברם, בדיוק דרך היכולת שלנו לישון באינות שחירותנו מובטחת. כי, מרגע ההירדמות עד ההתעוררות, אנו מתרגלים להיות משוחררים מן העולם ולחיות באינות. כך קורה שבהיותנו שקועים בשינה אנו נעשים עצמאיים. חשוב מאוד להבין שהדרך שבה אנו שקועים בשינה, מבטיחה לנו את חירותנו. הרואים הרוחיים העתיקים שעדיין קלטו את העולם הקדום, אך לא את עולם העתיד, לא היו יכולים להיות ישויות אנושיות חופשיות לגמרי, מפני שתהליך הקליטה הפך אותם תלויים. ברם, לשהות באינות במהלך השינה עושה את בני-האדם בימינו חופשיים באמת

כך, ראינו שתי תמונות מנוגדות ומשלימות של האנושות המודרנית. ראשית, בהיותנו ערים, אנו חיים במחשבות שהינן מחשבות טהורות ותו לא. המחשבות הללו אינן כוללות עוד תמונות במובן הקדום (שבכל מקרה, בני-אדם מתייחסים אליהן כאגדות). שנית, בהיותנו שקועים בשינה, אנו חיים באינות ובדרך זו אנו משתחררים מן העולם ונעשים מודעים לחירותנו. התמונות במחשבותינו אינן יכולות עוד להיכפות עלינו מפני שהן תמונות גרידא. בדיוק כפי שתמונות-ראי אינן יכולות לכפות עלינו לעשות איזשהו דבר ואינן יכולות ליצור מאורעות כלשהם, כך תמונות של דברים שיש לנו במחשבותינו אינן יכולות לאלץ אותנו לפעול.

לכן, כאשר אנו אוחזים באימפולסים מוסריים עם החשיבה הטהורה שלנו, אנו פועלים עליהם כישויות חופשיות. אין רגש, תשוקה או תהליך גופני פנימי אשר יכול לכפות עלינו לפעול על האימפולסים

¹¹ GA-13, הוצאת בדולח. פרק 4, האדם והאבולוציה של העולם.

המוסריים שאנו יכולים להבין עם מחשבותינו הטהורות. באותו זמן, אנו מסוגלים לפעול על התמונות המנטליות הללו, המחשבות הטהורות הללו, כי במהלך השינה אנו חופשיים מכל חוקי הטבע בגופנו. במהלך השינה, אנו נעשים נפשות חופשיות באמת אשר יכולות לפעול על 'אי-הממשות' של מחשבותינו. בניגוד לכך, בני-אדם בזמנים הקדומים נשארו תלויים בעולם אפילו בשינה ולכן הם לא היו מסוגלים לפעול על אימפולסים 'לא-ממשיים'.

הבה נבחן מקרוב את שני ההיבטים הללו של האנושות המודרנית. יכולות להיות מחשבות טהורות שהינן אינטלקטואליות לחלוטין, ואנו חיים בשנתנו באינות; שם, אנו ממשיים, אך העולם סביבנו מציג בפנינו אינות. עתה, מגיעה הנקודה המכרעת של הנושא: אתם רואים, טבוע בטבענו שכתוצאה מכל דבר שעברנו, נעשינו חלשי-אופי באופן פנימי. כמובן, בני-אדם בימינו אינם רוצים לקבל זאת, אך אף-על-פי-כן זה נכון שנעשינו חלשים באופן פנימי בכוח הרצון שלנו.

אפשר להבין זאת מפרספקטיבה היסטורית. עלינו רק להסתכל בתנועות הרוחיות הגדולות אשר היו נפוצות באותם זמנים, כדי לראות את סוג אימפולסי-הרצון שעמם פעלו מייסדי הדתות, למשל. סוג זה של אימפולס-רצון פנימי אבד לאנושות המודרנית. זוהי הסיבה לכך שבני-אדם בימינו מאפשרים לעולם החיצוני ללמדם מה לחשוב. הם חוקרים את הטבע ומפתחים את מחשבותיהם האינטלקטואליות הטהורות בהתבסס על תהליכי טבע וישויות טבע שהם קולטים, כאילו ישותם הפנימית הייתה באמת רק ראי אשר משקף את העולם. אכן, בני-אדם נחלשו כל-כך שהם פוחדים נורא כאשר מישוהו יוצר מחשבות מעצמו במקום 'לקרוא' אותן בטבע. כך, חשיבה טהורה התפתחה בהתחלה באנושות המודרנית בדרך סבילה לחלוטין.

אין כוונה למתוח ביקורת, כי אם האנושות הייתה עושה מיד את המעבר להפקת חשיבה טהורה באופן פעיל, סוגים שונים של דמיונות לא-טהורים מן העבר היו נכנסים אל תוך החשיבה הטהורה. האנושות לבטח למדה שיעור חשוב בכך שאפשרה לעצמה להתפתות, על-ידי חסרי-תרבות מנופחים כמו בייקון מ-ורולם, לפתח מושגים ואידיאות המבוססים על העולם החיצוני, לאפשר לעולם החיצוני להכתיב להם הכול. בהדרגה, בני-אדם התרגלו לא לחיות במושגים, אידיאות וחשיבה, ולתת לעולם החיצוני להגיש להם את חשיבתם, כביכול. עבור בני-אדם מסוימים, התהליך הזה ישיר; הם חוקרים את הטבע או מסמכים היסטוריים, למשל, ולשם הם מביאים את מחשבותיהם על הטבע וההיסטוריה. אז, המחשבות הללו חיות בתוכם. אבל, רוב בני-האדם רוכשים את מושגיהם בבית-ספר; מושגיהם מוחדרים לתוכם.

בימינו, בני-אדם מוצפים מתקופת הילדות המוקדמת במושגים אשר פותחו באופן סביל על בסיס העולם החיצוני. בהיבט זה, בני-אדם מודרניים מהווים למעשה שק פתוח בצד. הם מכניסים לתוכו דברים מן הטבע ומשקפים אותם בפנים. אז, תמונות-הראי הללו הן האידיאות שלהם. למעשה, נפשם מלאה במושגים של הטבע. אילו בני-אדם בימינו היו עוקבים אחר מושגיהם עד למקורם, מהר מאוד הם היו מגלים שמה שאמרתי לכם נכון.

מאז המאה החמש-עשרה, בני-אדם התחנכו על-פי סבילות זו של החשיבה ועתה הם רואים זאת כחטא להיות פעיל באופן פנימי וליצור מחשבות באופן עצמאי. כמובן, איננו יכולים ליצור מחשבות על הטבע בעצמנו; אילו היינו מנסים לעשות זאת, היינו רק מזהמים את הטבע בסוגים שונים של אידיאות דמיוניות. אף-על-פי-כן, יש לנו את מקור החשיבה בתוכנו. אנו יכולים לחשוב מחשבות משלנו; למעשה, אנו יכולים להחדיר ממשות פנימית למחשבות שיש כבר ברשותנו. דבר זה יכול לקרות אם יש לנו מספיק כוח-רצון להכניס את ישות-הלילה שלנו אל תוך חיי-הערות שלנו, לחשוב לא רק באופן סביל, אלא דווקא להכניס את ישותנו, אשר נעשתה עצמאית במהלך השינה, אל תוך מחשבותינו. הדבר הינו אפשרי רק עם מחשבות טהורות.

הסיבה העיקרית שלי לכתוב הספר חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות הייתה להסביר שביכולתנו להכניס את ישות-ה'אני' שלנו אל תוך חשיבתנו המודרנית. באותו זמן, לא יכולתי לבטא אותה באותן מילים שבהן אני משתמש עתה, אך זה באמת נכון שכאשר אנו שקועים בשינה, אנו משחררים את ישות-ה'אני' שלנו ואז אנו יכולים להכניס את תוך החשיבה הטהורה שלנו. אנו נעשים מודעים לישות-ה'אני' שלנו בחשיבה טהורה, כאשר אנו חיים באופן פעיל במחשבותינו.

עתה, הבה נניח שהאנתרופוסופיה הייתה מוצגת באותה דרך שבה מוצגים המדעים המודרניים. אז, בני-אדם היו קולטים את האנתרופוסופיה באופן הרגיל שלהם, כלומר באמצעות חשיבה סבילה. כמובן, כל מה שנחוץ להבנת האנתרופוסופיה הוא שכל ישר ובריא; אדם אינו צריך לקבלה על בסיס אמונה. כל אדם בעל שכל ישר ובריא יכול להבינה. אף-על-פי-כן, אילו היינו מציגים את האנתרופוסופיה בדיוק כפי שמציגים את מדעי הטבע, אז בני-אדם היו מבינים אותה רק באופן סביל, בדיוק כפי שהם עושים במחשבותיהם על הטבע החיצוני.

כמובן, ישנם בני-אדם אשר טוענים שהם הפיקו את מחשבותיהם ממחקר אנתרופוסופי. אך, הם אומרים שהם בעצמם אינם יכולים להגן על המחשבות הללו, כי הם רק קלטו אותן לתוכם. באופן דומה, בני-אדם רבים אומרים לעתים קרובות שהם הטמיעו אידיאות מסוימות של מדע הרוח. לעתים קרובות, אנו שומעים בני-אדם מדגישים שמדעי הטבע אומרים כך וכך, בעוד שמדע הרוח אומר דבר זה או אחר. מהי המשמעות לכך שבני-אדם טוענים שהם שמעו משהו ממדע הרוח? משמעות הדבר היא שהאנשים הנדונים מגלים שהם תקועים בחשיבה סבילה ורוצים לקלוט את מדע הרוח רק עם חשיבה סבילה זו. ברם, ברגע בו בני-אדם מחליטים ליצור בתוכם את המחשבות שמחקר אנתרופוסופי מוסר להם, הם יהיו מסוגלים להגן על האמת של המחשבות הללו עם אישיותם כולה, כי, בתהליך, הם התנסו בשלב הראשון של האמת.

במילים אחרות, בני-אדם בימינו אינם מסוגלים להשתמש בכוח רצונם כדי למזוג את הממשות העצמאית שהם חווים במהלך השינה אל תוך המחשבות של חיי-הערות שלהם. בני-אדם אשר רוצים להיות אנתרופוסופים – ולא רק לקלוט מחשבות אנתרופוסופיות באופן סביל, אלא באמת מטמיעים אותן –

מוכרחים למזוג את מה שהם היוו במהלך שינה חסרת-חלומות זו אל תוך המחשבות הטהורות של האנתרופוסופיה בעזרת רצונם החזק. אז, אותם בני-אדם יגיעו לשלב הראשון של מה שאנו יכולים לכנות באופן לגיטימי, **ראייה רוחית**. אז, הם יחיו באופן רוחי במחשבות של האנתרופוסופיה.

מוכרחים לקרוא ספרים אנתרופוסופיים עם רצון חזק ומוכרחים אנו להביא אליהם יותר מלבד חיי-הערות שלנו. אל לנו לקרוא ספרים אנתרופוסופיים בדרך שבה אנו בדרך-כלל קוראים: לסירוגין, מעט בכל יום. באופן כללי, בני-אדם קוראים רק עם חיי-הערות שלהם. כמובן, זה מספיק טוב לקריאת ספרים מאת גוסטב פרייטג או דיקנס או אמרסון, אך לא לקריאת ספרים אנתרופוסופיים.¹²

כדי לקרוא ספרים אנתרופוסופיים, מוכרחים אנו באמת לחזור אותם עם ישותנו כולה. היות שאנו לא-מודעים במהלך השינה ואין לנו מחשבות במהלכה – אם כי, כמובן, הרצון שלנו עדיין נוכח שם – מוכרחים אנו להכניס את הרצון שלנו בכללותו אל תוך הקריאה של ספרים אנתרופוסופיים. אם תהפכו את תכניו של ספר אנתרופוסופי למושא רצונכם, הרי שמיד תהיו רואים רוחיים, לפחות במחשבותיכם, באמצעות תרגול זה של רצונכם. אתם רואים, הרצון הזה עדיין צריך לחזור את אלה אשר מייצגים את האנתרופוסופיה שלנו. אם הרצון הזה ימלא לגמרי ויחשמל את אלה אשר מייצגים את האנתרופוסופיה, אז האנתרופוסופיה תוצג בעולם בדרך הנכונה. אין צורך בשום מעשה קסמים, אלא רק ברצון חזק אשר מביא יותר מחיי-הערות של האדם כדי להתמודד עם ספרים אנתרופוסופיים. בימים אלה, בני-אדם אינם משתמשים אפילו בכל תודעת-הערות שלהם לקריאה. כמובן, מספיק להקדיש רגעים קצרים, דקות ספורות, כביכול, של חיי-הערות כדי להבין את מה שכתוב בעיתונים; זה אינו מצריך יממה שלמה מחיי-הערות שלנו. ברם, ספרים אנתרופוסופיים יתעוררו לחיים בעבורנו רק אם נשתקע בהם עם ישותנו כולה.

מוכרחים לזכור זאת, במיוחד אלה אשר רוצים להיות דמויות מובילות בחברה האנתרופוסופית. כי, יהיה זה מזיק מאוד לחברה זו אם האנתרופוסופיה תוכרז על-ידי בני-אדם שאינם יכולים להגן עליה. עלינו למצוא את הדרך מהתנסות אינטלקטואלית סבילה של אמיתות אנתרופוסופיות להשתקעות בהן עם ישותנו כולה. אז, התורה האנתרופוסופית לא תוצג עוד בדרך חלשה וברפיסות-כוחות עם אמירות כמו: "מקורות אנתרופוסופיים הבטיחו לנו ש-..." תחת זאת, בני-אדם יהיו מסוגלים לבטא אמיתות אנתרופוסופיות מתוך התנסותם, לפחות בתחומים הנגישים ביותר, כמו רפואה, פיסיולוגיה, ביולוגיה והשאלה החברתית.

היות שאיננו יכולים עדיין להגיע לתחומן של ההיררכיות העילאיות באותה רמה ראשונה של ראייה רוחית, אנו בכל זאת יכולים להפוך את הרוח בסביבתנו המיידית למושא המצב הנפשי שלנו. זהו עניין של

¹² גוסטב פרייטג, 1895-1816, סופר גרמני. חלוץ הליברליזם הגרמני. צ'רלס ג'ון הופס דיקנס, 1870-1812, מחבר רומנים. עבודותיו העיקריות: *אוליבר טוויסט* (1837-1839), *מזמור לחג-המולד* (1843), *דייוויד קופרפילד* (1849-1850), *בית שומם* (1852-1853).
רלף וולדו אמרסון, 1882-1803, מחבר מאמרים ומשורר אמריקאי. חבר בתנועה התיאולוגית הכריסטיאנית החופשית הנוודעת בשל אמונתה ביחידותו של האל ובדחייתה את השילוש-הקדוש, החטא המקורי והגורל. יצירתו הראשונה אשר יצאה לאור, *טבע* (1836), כללה את תמצית הפילוסופיה הטרוסנצדנטלית אשר שילבה נימה של רומנטיקה אירופאית, על-טבעיות מזרחית ואופטימיזם ומעשיות אמריקאיים.

רצון במובן המקיף ביותר אם יהיו או לא יהיו בני-אדם בחברה האנתרופוסופית שלנו אשר יוכלו להעיד – ואנו זקוקים לעדות תקפה וחיה המבוססת על התנסותם הישירה של מקור חי של אמת – על האמת הפנימית של האנתרופוסופיה.

בנוסף, בחברה האנתרופוסופית מוכרחות להיות אישיות שיש להן, אם רשאי אני להשתמש בביטוי הפרדוכסלי, מידה מסוימת של רצון טוב כלפי הרצון. בימים אלה, בני-אדם מדברים על משאלה שרירותית כ-'רצון', אך משאלה אינה כמו רצון. בני-אדם מסוימים רוצים שחומר מסוים ייצא בדרך כזו וכזו. זה אינו רצון. רצון הוא כוח פעיל ובימינו הוא מאוד חסר. באופן כללי, לבני-אדם בימינו אין רצון. ברם, אל לו להיות חסר בחברה האנתרופוסופית. שם, רצון חזק מוכרח להיות מעוגן בהתלהבות שקטה. זהו אחד התנאים ההכרחיים לחייה של החברה האנתרופוסופית.

הרצאה 3

הישות האנושית במצבים של ערות ושינה II

דורנאך, 4 בפברואר 1923

כפי שאמרנו קודם, מוכרחים אנו להבין את האבולוציה של האנושות כדי שנתמלא בתודעה לה אנו זקוקים על-מנת להיות ישויות אנושיות במובן האמיתי של המילה.

בהרצאה הראשונה בסדרה זו, השתמשתי באנלוגיה כדי להראות את חשיבותה של תודעת זמן. הסברתי שחלקים עוברים מטמורפוזות מסוימות בהרמוניה עם מחזור השנה. הם עוקבים אחר המחזור הזה גם בצורתם הפיסית ועוברים בכל עונה את התהליכים הגופניים אשר מיוחדים לה. מחזור החיים שלהם כולו קשור קשר הדוק למחזור השנה. מוכרחים אנו למצוא דרך כדי לחזור באופן דומה, אך מודע, אל תוך האבולוציה כולה של האדמה, ההיסטוריה כולה של האדמה. מוכרחים אנו לדעת כיצד התנסויותינו הנפשיות היו צריכות להיוסד בזמנים עתיקים, כיצד הן היו צריכות להיות מאז וכיצד עליהן להיות היום.

בתקופות העתיקות של האבולוציה האנושית, האנושות קיבלה מהמיסטריות כוחות של ידיעה וחיים. אלה אשר עמדו לעבור התקדשות במיסטריות היו צריכים להבין שהתרגילים שהם עמדו לבצע יובילו אותם, בסופו של דבר, להתנסות של המוות. הם ידעו שהיה עליהם לעבור באופן מודע דרך המוות במהלך חייהם הארציים כדי לדעת את ישותם האלמותית, הנצחית. זה היה הסוד במרכזן של המיסטריות העתיקות: להגיע להכרה שופעת-חיים בישותו האלמותית של האדם דרך התנסות מודעת של המוות.

בשיחותינו האחרונות, ראינו את הסיבה לכך. באותם זמנים קדומים, לישויות אנוש לא הייתה שום דרך אחרת לרכוש ידיעה-עצמית מלבד לחשוב על מה שעשוי לקרות להם מיד לאחר המוות. אז, בני-אדם היו ישויות חושבות חופשיות כמונו רק לאחר המוות. רק לאחר המוות שבני-אדם בזמנים עתיקים ראו את עצמם כישויות עצמאיות, אינדיבידואלים העומדים ברשות עצמם. החכמים העתיקים אמרו לתלמידיהם להסתכל אל מעבר למוות אם ברצונם לדעת מהי ישות אנושית אמיתית. היה עליהם לחוות במיסטריות השתקפות של המוות כדי להשתכנע בדבר קיומם של חיי הנצח והישות האלמותית שלהם. ביסודו של דבר, לחפש את המיסטריות היה לחפש אחר המוות כדי לגלות את החיים.

דברים השתנו; בימינו, בני-האדם שונים. מה שבני-אדם בזמנים עתיקים חוו לאחר המוות, כלומר להיות ישויות חושבות וחופשיות בזכות עצמן, עלינו להגשים עתה בתקופה שבין לידה ומוות. אך, כיצד יכולים אנו לעשות זאת? בעודנו רוכשים יותר ויותר ידיעה-עצמית, עלינו להתוודע תחילה למחשבותינו.

ברם, מחשבותינו, במיוחד אלו אשר פותחו מאז השליש הראשון של המאה החמש-עשרה, מאז תקופתו של ניקולאוס קוזאנוס,¹³ הן למעשה מחשבות מתות; הן גוויות. מה שחי בהן, חי בהוויית-קיומנו הקדם-ארצית. לפני שירדנו אל האדמה כישויות רוחיות-נפשיות, קיימנו חיים רוחיים. עם תחילת חיינו הארציים, חיים רוחיים אלו מתו ועתה אנו חווים את החיים הרוחיים המתים הללו בתוכנו כחשיבה שלנו.

הדבר הראשון שמוכרחים אנו להכיר בכך שבעוד שאנו יכולים להגיע לידיעה-עצמית אמיתית בעידן שלנו – כלומר, אנו יכולים לדעת את עצמנו כישויות רוחיות-נפשיות – האובייקט של הידיעה-העצמית שלנו מת; הוא גוויה רוחית. משהו אשר נובע מהרצון, שלמעשה נמצא באינות במהלך השינה שלנו ועם זאת מעוגן בגוף האסטרלי וב'אני', מוכרח לזרום אל תוך יסוד מת זה. ה'אני' מוכרח לזרום אל תוך המחשבות המתות ולעורר אותן לחיים.

זוהי הסיבה לכך שבזמנים הקדומים, חייהם הפנימיים של המועמדים להתקדשות הושתקו בקפדנות. במובן מסוים, ההתקדשות העתיקה הייתה למעשה סוג של הרגעת הכוחות והכשרים הפנימיים של המועמדים. ביסודו של דבר, המועמדים עברו אימון אשר הוביל להרגעת התלהבותם הפנימית, כביכול, לריצוי הרגשות הפנימית של חיי היומיום. כתוצאה מכך, מה שמילא את ישותם כולה בחייהם הרגילים, הכוחות האלוהיים-רוחיים אשר חיים ואורגים ברחבי הקוסמוס, הושתקו. אז, המועמדים יכלו לשקוע בסוג של שינה. במצב זה של תודעה-למחצה אשר התעמעמה כמעט עד לרמה של שינה, הם יכלו אז לעורר את מה שאחרת נחוה רק לאחר המוות: חשיבה ומודעות שלווה של האינדיבידואליות שלהם. במובן מסוים, ההתקדשות העתיקה הייתה מערכת להשתקה ולהרגעה.

הכמיהה להשתק ולהירגע המשיכה להתקיים במידה רבה בתקופתנו. בני-אדם חשים טוב כאשר מוסרים להם את העקרונות העתיקים של ההתקדשות. אך, הם אינם מתאימים עוד לישויות אנוש מודרניות. בתקופתנו, אנו יכולים לגשת להתקדשות רק כאשר אנו משוכנעים באופן עמוק ונמרץ שאנו מגלים את החשיבה שלנו כאשר אנו מתבוננים בעצמנו, שחשיבה זו מתה ולכן איננו צריכים עוד לחפש אחר המוות. אנו נושאים את המוות בתוכנו בישותנו הנפשית-רוחית. בעוד שהמועמדים של המיסטריות בזמנים הקדומים היו צריכים להיכנס לזירה, היכן שהם חוו מוות, מועמדים מודרניים צריכים להבין, במידה גוברת והולכת, שיש להם מוות בחייהם הנפשיים-רוחיים, שהם נושאים בתוכם מוות ולכן הם אינם צריכים לחפש אחריו. להיפך, עליהם לעורר את מחשבותיהם המתות לחיים באמצעות רצון פנימי יוצר.

לעורר לחיים את מחשבותינו המתות הינו המטרה של כל מה שהצגתי בספרי ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה.¹⁴ ספר זה נועד לעזור לנו לאפשר לרצון שלנו לפרוץ אל תוך חיי-הנפש

¹³ ניקולאוס קוזאנוס, 1401-1464, כומר בכיר ופילוסוף גרמני. הוסמך לקרדינל ובישוף. כתב מסות עבור מועצות הכנסיות וכן על מתמטיקה ופילוסופיה. הקדים את קופרניקוס באמונתו בסיבוב האדמה סביב צירה והקפתה של השמש; ערך ניסויים בוטניים.

¹⁴ GA-10, הוצאת בדולח.

שלנו, כך שנוכל להתעורר. התקדשות עתיקה הייתה צריכה להיות סוג של הרדמה, אך ההתקדשות המודרנית מוכרחה להיות סוג של התעוררות. מה שאנו חווים באופן לא-מודע במהלך השינה, מוכרח להינשא אל תוך הגרעין הפנימי ביותר של חיי-הנפש שלנו. אנו מוכרחים להתעורר בעצמנו באופן פנימי, כביכול, באמצעות פעילותנו שלנו.

כדי להיות מסוגלים לעשות זאת, מוכרחים אנו להבין את מושג השינה על כל הסתעפויותיה. מוכרחים אנו להיות מודעים להבנה האנתרופוסופית הנוכחית של שינה. למשל, הבה נשווה בין שני אנשים: אחד אינו יודע דבר על מה שהאנתרופוסופיה מלמדת ואחר אשר קלט את האנתרופוסופיה לא רק על-ידי הקשבה או קריאה סבילות, אלא בהתעניינות פנימית ממשית. מי שאינו מכיר את האנתרופוסופיה הוא כמו אדם שקוע בשינה בהשוואה לאחר אשר התעורר באמצעותה – באופן דומה לדרך שבה אנו מתעוררים בבוקר כאשר אנו חוזרים אל תוך גופנו הפיסי לאחר חוסר-התודעה של השינה. תהיינה לנו גישה נכונה לאנתרופוסופיה ועמדה נכונה בחברה האנתרופוסופית רק כאשר נראה אותה כמעניקה לנו משהו שהוא כמו ההתעוררות שלנו בבוקר.

במילים אחרות, אנו יכולים להשוות את לימוד האנתרופוסופיה למעבר מחוסר-התודעה של השינה לתפיסה חדשה של העולם החיצוני. ירידתנו אל תוך גופנו הפיסי, כאשר אנו מתעוררים, מעניקה לנו, במובן מסוים, עולם – לא רק ידיעה, אלא עולם. באותה דרך, להיות שקוע עמוקות באנתרופוסופיה, גם מעניק לנו עולם. זה נותן לנו ידיעה אשר מהווה באותו זמן עולם ואנו יכולים להתעורר בעולם זה. כל עוד אנו רואים את האנתרופוסופיה רק כהשקפת-עולם אחרת, אין לנו את הגישה הנכונה אליה. אנו מפתחים את הגישה הנכונה רק כאשר אנו חשים את עצמנו מתעוררים בתהליך להיות אנתרופוסופים. למעשה, אנו מתעוררים כאשר אנו נוכחים לדעת שהמושגים והאידיאות שהעולם מסר לנו מתים, גוויות בלבד של מחשבות ואידיאות, אך שאותם האנתרופוסופיה תעורר עבורנו.

אם תבינו זאת באופן הנכון, תהיו מסוגלים להתעלות אל מעל לדברים שבדרך-כלל נאמרים נגד האנתרופוסופיה. לעתים קרובות, בני-אדם אומרים שאלה שאינם אנתרופוסופים יכולים באמת ללמוד משהו בעולם של הימים הללו, מפני שהם מקבלים עדות כדי לעזור להם להוכיח את מסקנותיהם ביחס לדברים. לעומת זאת, על האנתרופוסופיה נאמר שטענותיה נשארות לא-מוכחות. ברם, רוב בני-האדם אינם יודעים כיצד הדברים קשורים באמת למה שהם מכנים הוכחות; כי, אילו ידעו, היה עליהם להבין שכל חוקי הטבע וכל המחשבות שפיתחנו בהתבסס על העולם הם למעשה מתים. בני-האדם היו מגלים זאת אילו היו מתנסים כהלכה במחשבותיהם. מה שמוכח לנו הוא למעשה מת ולכן אינו יכול להיות מובן. רק כאשר אנו מבינים זאת שאנו יכולים להיווכח בכך שאיננו מבינים בדיוק את מה שהוכח לנו. באופן דומה, איננו מבינים גוויה כי היא אינה מהווה דבר מלבד שרידים של אדם חי. נוכל להבין את הגוויה רק לאחר שנדע מה היא הייתה בהיותה חדורת חיים.

כך, עלינו להכיר בכך שמה שמתייחסים אליו כאמת מוכחת, למעשה אינו יכול להיות מובן כלל אם ניקח אותו באופן עמוק יותר. אכן, מה שתרבותנו מציעה יואר עבור הבנתנו רק כאשר יוצת על-ידי הניצוץ של האנתרופוסופיה. אם מדען אומר לנו שהוא יכול להוכיח את המדע שלו, אבל לנו אין הוכחות לידיעה שלנו, אז התשובה הנכונה תהיה שבעוד שהוא לבטח יכול להוכיח בדרכו כל דבר, לא נבין את מה שהוא הוכיח עד שנאיר אותו באור האנתרופוסופיה. זו תהיה תשובתו של האנתרופוסוף לאדם שאינו אנתרופוסוף מתוך לב שופע חיים רוחיים. על האנתרופוסופים לומר שהמדען מרדים את עצמו עם הידיעה שלו על הטבע. למעשה, המדען יצטרך לקבל שישנם גבולות לידיעה שלו ועם המדע שלו הוא אינו יכול אפילו להתקרב לממלכת הרוח. אנו, כאנתרופוסופים, יכולים לומר למדענים שבעוד שהם מצדיקים את השינה שלהם עם תיאוריה, אנו רוצים להפריך את ההצדקה הזאת של השינה שלהם על-ידי כך שנעורר אותם.

הזכרתי זאת גם בפרק הראשון של ספרי *חידות הנפש*¹⁵ וכן בהרצאות רבות. הסברתי שאותם בני-אדם אשר נשארים תקועים ברמתה של התרבות בת-ימינו, למעשה מקבלים שישנם גבולות בלתי-עבירים רבים לידיעה. זה מניח את דעתם, אך משמעות הדבר היא שהם אינם רוצים כלל להתעורר, אלא להישאר שקועים בשינה. כדי להגיע אל עולם הרוח בדרך אשר הולמת לתקופתנו, מוכרחים אנו להיאבק באופן פנימי במשימות של נפשנו בעצם הנקודה שבה בני-אדם אחרים קמים נגד גבולות הידיעה. כאשר אנו מתחילים את המאבק שלנו באידיאות אשר תוחמות את הגבולות הללו, אז נפקחת, בהדרגה ושלב אחר שלב, הראייה בעולם הרוח. כדי להגשים זאת, מוכרחים אנו לקחת את מה שהאנתרופוסופיה מציעה בדרך שלה היא מתכוונת.

כאשר אתם קוראים את הפרק הראשון בספר *חידות הנפש*, לא משנה כמה לא-מושלם הוא עשוי להיות כתוב, תראו את כוונתי העומדת מאחורי כתיבתו. רציתי לעזור לבני-אדם להבין שאם הם יישארו תקועים ברמתה של התרבות הנוכחית, עבורם העולם יהיה מגודר, כביכול. עם מדעי הטבע, אנו יכולים להתקדם רק עד לנקודה מסוימת ואז אנו מגיעים לנקודה שבה העולם כאילו מגודר. אותו פרק היווה ניסיון שלי להפיל את הגדרות. אם יש לכם תחושה שאתם מפילים את הגדרות אשר כלאו את העולם במשך מאות שנים, כאשר אתם יכולים להתייחס לדברים שבספרי ככלים להפלת הגדרות, אז אתם באמת מתקרבים לנפשי-רוחי. לרוב בני-האדם יש תחושה לא-מודעת בלבד שפרקים כאלו נכתבו בעט ודיו. אכן, הם אינם כתובים בעט, אלא בכלים נפשיים אשר נועדו להפיל את אותן גדרות, כלומר לסלק את גבולות מדעי הטבע על-ידי עבודה נפשית פנימית. כאשר אתם קוראים פרק כזה, מוכרחים אתם גם לפעול ולהיות פעילים בנפשכם.

¹⁵ GA-21, הוצאת בדולח.

לעתים, בני-אדם מקבלים רעיונות מוזרים מקריאת ספרים אנתרופוסופיים. אני יכול להבין את הרעיונות הללו ובדרך-כלל אינני מפריך אותם מפני שיש להם ערך מסוים עבור האינדיבידואל אשר מחזיק בהם. למשל, בהתייחס לספרי מדע הנסתר בקוויים כלליים, לבני-אדם אחדים עלה הרעיון לציירו, כך שאפשר יהיה להציגו בתמונות והם חשבו שבכך הם יעשו לספר טובה. לאמיתו של דבר, בני-אדם אפילו הראו לי דוגמאות של תמונות כאלו. אין לי שום דבר נגד; אם הדוגמאות טובות, אנו יכולים להתפעל מהן וזה לבטח נחמד ליצור תמונות כאלו. אך, מהי הכמיהה אשר עוררה את הרעיון הזה? זוהי הכמיהה לסלק את הדבר החשוב ביותר שאפשר לפתח על-ידי קריאת הספר מדע הנסתר בקוויים כלליים ותחת זאת להציג לבני-אדם תמונות ששוב גידרו להם את העולם.

הדבר החשוב ביותר בקריאת ספר זה אינו למרוד נגד מה שהתרבות הביאה לנו – למרות התדרדרותה של שפתנו והמצב הנורא בימינו של כתיבה והוצאה לאור – אלא לקבלו בדרך כזו שבקריאה נתגבר על כל זאת ונרחיק אל מעבר לכך ליצירת תמונותינו אשר מוצגות בספר בדיו הנורא של המדפסת. בה במידה שכל קורא יוכל ליצור בעיני רוחו תמונות ייחודיות ואינדיבידואליות, כך יהיה טוב יותר. ברם, אם אדם אחר מצייר את הציורים הללו עבור הקוראים, הרי שהוא מגדר להם את העולם, כביכול. כמובן, אינני רוצה לתת הרצאה נגד ציור של מה שמוצג באימגינציות בספרי מדע הנסתר בקוויים כלליים, אלא ברצוני להדגיש שכל אדם צריך שתהיה לו ההתנסות לעשות זאת באופן פעיל.

בתקופתנו, את הדברים הללו מוכרחים להבין בדרך הנכונה. בני-אדם מוכרחים להבין שהאנתרופוסופיה אינה משהו שאפשר לקלוט באותה דרך כמו דברים אחרים. דווקא, האנתרופוסופיה דורשת שינוי בדרך החשיבה והרגש שלנו – בהוויה שלנו. כתוצאה מכך, כאשר אתם שומעים הרצאה אנתרופוסופית על אסטרונומיה, אינכם יכולים סתם כך להשוותה לאסטרונומיה הרגילה, תוך שימוש באחת להוכחת או הפרכת האחרת. זה לא היה מתקבל על הדעת. תחת זאת, עליכם לדעת שביכולתכם להבין את ההשקפה האנתרופוסופית על האסטרונומיה רק לאחר שהחשיבה והרגש שלכם יעברו שינוי. למשל, כאשר אנו רואים את ההשקפה האנתרופוסופית בנושא כלשהו נדחית ואז משתמשים באותן שיטות כמו הפרכה כדי להציג את הטיעון הנגדי שלנו, איננו משיגים דבר, בהחלט שום דבר. שני הצדדים רק מתווכחים הלך ושוב באותה מסגרת. זה כלל לא כרוך בכך. מה שדווקא חשוב הוא שהאנתרופוסופיה תינשא על-ידי חיים חדשים – אכן זה בהחלט הכרחי בתקופתנו.

הרצאה 4

ישויות אנוש כאזרחים של היקום ומתבודדים על האדמה I

דורנאך, 9 בפברואר 1923

הרצאותינו הקודמות הוקדשו בעיקר להראות כיצד אנו יכולים להיות מודעים למקומנו באבולוציה של האנושות. אפילו לבני-אדם שאין להם שום עניין בידעה של העולמות הרוחיים, יש מודעות מסוימת לקשר שלנו עם הקוסמוס. היום, נבחן מקרוב דעה רווחת על כך. אפילו בני-אדם אשר מבססים את כל השקפותיהם על היקום על תופעות חושיות חיצוניות ועל פירושן על-ידי האינטלקט, יודו בכך שהתודעה האנושית השתנתה לאורך מאות השנים שעברו. בני-אדם מצביעים, במיוחד, על השינוי העצום אשר נגרם כתוצאה מהשקפת-העולם הקופרניקית.¹⁶

השקפת-העולם ששלטה במהלך מאות השנים אשר קדמו להשקפת-העולם הקופרניקית – למשל, בעידן הסכולסטיקה, עליה דיברתי לאחרונה – ראתה ישויות וכוחות רוחיים בעולם הכוכבים. הסכולסטיקנים דיברו על התושבים של הכוכבים אשר משתייכים להיררכיות מעל לאלה שלנו באבולוציה של ישויות. בני-אדם באותו זמן התבוננו ביקום, בכוכבי-הלכת של המערכת הפלנטרית שלנו ובכוכבים האחרים והם היו מודעים לכך שכלפי מטה זרם יותר מאור אתרי-חומרי. הם ידעו שכאשר הם נשאו את מבטם אל הכוכבים, הישויות הרוחיות אשר שכנו שם, הסתכלו מטה בנפשות שלהן.

לאחר מכן, כל זה השתנה וכאשר בני-אדם בימינו נושאים מבטם אל כוכבי-הלכת ואל הכוכבים האחרים, הם רואים מעל לכל גופים חומריים אשר חדורים באתר ומרחפים באופן חופשי במרחב ומקרינים אור. לא יעלה בדעתם של בני-אדם מודרניים שישויות רוחיות של ההיררכיות העילאיות מסתכלות עליהם מהכוכבים. לגבי בני-אדם מודרניים, היקום ריק מנפש ורוח.

בזמנים העתיקים, בני-אדם האמינו שחיי-הרוח על האדמה היו קשורים קשר הדוק לאלה של היקום כולו. לגביהם, הכוחות היוצרים בישויות הרוחיות של הכוכבים היו קשורים להתפתחות הנפשית-רוחית והפיסית של ישויות אנוש על האדמה. למשל, בקרני-האור אשר מגיעים לאדמה מסטורן, הם ראו זורמים מטה את הכוחות אשר משפיעים על ישויות אנוש ונותנים להם את כושר הזיכרון. הם ידעו שיופיטר היה קשור לישויות רוחיות של היררכיות עילאיות אשר פעלו על ישויות אנוש, באפשרן להן לפתח את כוח האימגינציה שלהן. ביחס למרס, בני-אדם האמינו שהכוחות של הישויות הרוחיות של אותו כוכב-לכת העניקו להם את כוח התבונה. זוהי הדרך שבה בני-אדם בתקופות מוקדמות יותר באבולוציה שלנו, הסתכלו

¹⁶ ראה הרצאה 2, הערה 10.

בשמים זרועי-הכוכבים; לגביהם, השמים זרועי-הכוכבים היו המקור של מה שהם קלטו בתוכם בגוף, נפש ורוח. הם חשו שהם קשורים לישויות של היררכיות עילאיות, אשר היו גלויות באופן חיצוני בכוכבים.

השקפת-עולם זו נעלמה עם הופעתה של השקפת-העולם הקופרניקית. באופן מובן, בני-אדם התייחסו מוקדם יותר לאדמה כתשורה של הקוסמוס כולו, מפני שהם ראו שהיא נמצאת תחת השפעתם של אינספור כוחות-חיים רוחיים מהקוסמוס. עבורם, האדמה הייתה הנקודה המרכזית של פעילויותיהן של אינספור ישויות. בני-אדם באותם זמנים חשו שהם אזרחים של האדמה ובאותו זמן אזרחים של היקום.

הם נשאו את מבטם אל האלים שלהם וסגדו להם, והם האמינו שכוונת האלים היא לקבוע את מהלך האבולוציה האנושית על-פני האדמה. הם יכלו להבין את האדמה בהיסטוריה שלה וכמקום משכנן של ישויות אנוש על בסיס מה שהם ידעו על הקוסמוס, היקום. במילים אחרות, ההסבר שלהם על האדמה התבסס על השמים, והם האמינו שהאלים התכוונו לבצע ותכננו בפועל את התהליכים סביבם שעמם הם ידעו שהם קשורים קשר הדוק.

כתוצאה מהשקפת-העולם הקופרניקית, לבני-אדם בזמנים המודרניים יש תמונה שונה מאוד של העולם. הם חשים שהאדמה היא גוף שמימי חסר-משמעות אשר מקיף את השמש. כתוצאה מכך, הם אינם יכולים להימנע מלכנות את האדמה 'חלקיק אבק ביקום'. בהתבסס על גודל פיסי, שהינו הקריטריון היחיד שלהם, בני-אדם כיום מתייחסים לכל יתר הגופים השמימיים כחשובים יותר מהאדמה. בגודלה הפיסי, אדמתנו אינה תואמת לרוב הגופים השמימיים האחרים. לכן, בני-אדם רואים את האדמה רק כחלקיק אבק ביקום והם חשים שאין להם משמעות בקוסמוס. ככלות הכול, כוחות רוחיים אינם קושרים אותם עוד ליקום. הם מוצאים זאת בלתי-אפשרי להאמין בכך שמה שמתרחש על חלקיק חסר-חשיבות זה של אבק היה יכול להתחבר באיזושהי דרך לתוכניותיהן של ישויות אלוהיות בקוסמוס. למעשה, היינו יכולים לומר שכל מה שבני-אדם היו רגילים לראות על האדמה באמצעות הידיעה שהשמים אוכלסו על-ידי ישויות וכוחות רוחיים, אבד בזמנים המודרניים. היקום התרוקן מנפש ורוח. האדמה הצטמקה לכדי חלקיק אבק חסר-משמעות בעולם ריק מנפש ורוח.

מוכרחים אנו להסתכל בשינוי זה בתמונת העולם לא רק מנקודת-מבט תיאורטית, אלא מזו של התודעה האנושית עצמה. לבני-האדם הייתה הבנה שונה על עצמם, כאשר הם עדיין ראו את עצמם חיים על אדמה שעליה פעלו אינספור ישויות רוחיות, מגלות ומגשימות את תוכניותיהן בישויות אנוש. כמובן, להאמין שהיקום ריק מרוח, מלא רק בגופים שמימיים נעים ומעוצבים בצורת כדור, ולחקור את תנועותיהם ואת פליטת האור שלהם, יהיה תוצאה שונה. דמיינו לעצמכם מה מוכרחה להיות ההרגשה לחיות על אחד מהגופים השמימיים הקטנים ביותר ביקום ריק מנפש ורוח!

עם זאת, השקפת-עולם זו הייתה נחוצה במהלך האבולוציה. מה שבני-אדם בזמנים העתיקים ידעו על השמים והתושבים שלהם, ישויות אלוהיות-רוחיות, היה אינספירציה – זו הייתה האימגינציה של ראייה

רוחנית עתיקה דמוית-חלום. ראייה רוחנית זו ירדה מהיקום אל תוך הישויות האנושיות. אנו יכולים לקבל תמונה ברורה של הדברים הללו. בזמנים קדומים, בני-אדם ראו כוחות אלוהיים-רוחיים בפעולה בסטורן, יופיטר ומרס, כי התגלויות מן הגופים השמימיים הקוסמיים הללו חדרו אל תוך ישויות אנוש והן השתקפו בהן. בהתבסס על ההשפעות הקוסמיות בתוך עצמם, בני-אדם ידעו מה זורם מהקוסמוס כלפי מטה לעבר האדמה. הם הבינו את האדמה על בסיס מה שהשמים העניקו להם. בני-אדם באותם ימים נשאו מבטם אל האלים שלהם וזוהי הדרך שבה הם ידעו מי הם היו על האדמה.

תמונת העולם המודרנית אינה מוסרת לנו דבר על כך. על-פי השקפת-העולם המודרנית, האדמה הצטמקה לכדי חלקיק אבק ביקום והישויות האנושיות הן יצורים קטנים חסרי-חשיבות עליו. האלים של הכוכבים אינם מוסרים לנו יותר דבר כלשהו על צמחים, בעלי-חיים והממלכות האחרות של האדמה. עתה, עלינו למקד את חושינו בכל מה שקיים בממלכות המינרליים, הצמחים, בעלי-החיים ובני-האדם, במה שחי ברוחות, גלים, עננים, ברקים ורעמים. איננו יכולים עוד לקלוט התגלויות כלשהן על דברים שעל האדמה מלבד אלה שחושינו מוסרים לנו. אנו יכולים להגיע למסקנות ביחס למה שקיים ביקום רק על בסיס מה שהתופעות החושיות על האדמה גילו לנו בהתגלות חושית ואינטלקטואלית.

זהו השינוי העמוק שישויות אנוש עברו בתקופה האחר-אטלנטית החמישית, עידן התפתחותה של נפש-התודעה. הכוחות שבני-אדם קיבלו פעם מהיקום אשר הוצתו שוב בנפשם, היו צריכים להיסחט מהם. רק אז שהם יכלו להגיע להבנה שהם חיים על חלקיק אבק ביקום והיקום הזה אינו נותן להם שום ציונים על יסוד נפשי-רוחי אשר חי בתוכם. היה עליהם להבין שאם הם רצו לחוות בתוכם נפש ורוח, היה עליהם לסחוט אותן מתוך ישותם. במילים אחרות, היה עליהם לוותר על הכוחות המגלים אשר מגיעים אליהם מהיקום. תחת זאת, הם היו צריכים למלא את נפשם עם המאמצים והפעילויות שלהם. הם יכלו רק לקוות שהיה משהו חי במה שנמזג מתוך נפשם, משהו אשר היה שופך אור על היקום מהכיוון השני, כביכול, בהתבסס על הישות האנושית.

בזמנים קודמים, התאפשר לבני-האדם ללמוד על עצמם באמצעות ההתגלויות שהיקום מסר להם. הם יכלו לראות את עצמם כילדים של השמים, כי השמים מסרו להם שזה מה שהם היו. בזמנים המודרניים, בני-האדם נעשו, פחות או יותר, מתבודדים על האדמה – הם חיים בבדידות על חלקיק אבק ביקום. עליהם לרכז את כל כוחם כדי לפתח בתוך עצמם, בבדידותם, את מה שיכול להתפתח בהם; עליהם להמתין ולראות אם מה שמתגלה בתוכם אכן ימסור להם ידיעה על היקום.

במשך מאות שנים, ההתגלויות הפנימיות הללו לא מסרו לבני-אדם דבר על היקום. הם תיארו את ממלכת המינרלים על-פי ממדיה במרחב ובזמן. לאחר מכן, הם ניתחו את הדרך שבה היא מתפקדת בגיאולוגיה. הם תיארו את התהליכים החיצוניים הנתונים לתפיסה חושית וכיצד הם התרחשו; למשל, הדרך שבה הצמחים צומחים מתוך הקרקע המינרלית של האדמה. הם גם חקרו את התהליכים הנתונים לתפיסה

חושית אשר מתרחשים בתוך בעלי-החיים ובגוף הפיסי האנושי. בני-אדם חקרו הכול על האדמה כדי לראות את מה שחושיהם היו יכולים למסור להם על החיים על האדמה. אך, מעל לכול, חושיהם לא מסרו להם דבר על הנפש והרוח שלהם. מתוך הלך-הנפש אשר מלווה את ההבנה שבני-אדם הינם מתבודדים על האדמה, חיים על חלקיק אבק ביקום, היה צריך להופיע האימפולס לפתח אנושיות אמיתית בהתפתחות פנימית חופשית. למעשה, ישויות אנוש היו צריכות להתמודד עם השאלה הגדולה: "האם אין באמת דבר בסביבה שחושינו יכולים לראות, לשמור ולהרגיש והאינטלקט שלנו יכול להבין, מעבר למה שחושינו מוסרים לנו?" בני-אדם פיתחו מדע. עם זאת, לא משנה כמה מעניין מדע זה עשוי להיות, הוא אינו אומר דבר על ישויות אנוש; הוא מכוון דווקא למושגים מופשטים מתים אשר מובילים לחוקי טבע. כל זה אינו לוקח בחשבון את הישויות האנושיות. ככלות הכול, ישויות אנוש אינן רק הנקודה שבה כל האידיאות המופשטות הללו, נפגשות; במילים אחרות, כלי קיבול לכל חוקי הטבע! כי, לחוקי הטבע הללו אין שום דבר בעל טבע נפשי או רוחי, אף על פי שהם נוסחו על-ידי הרוח האנושית.

גיתה הצעיר חש במיוחד את הלך-הנפש אשר מלווה את ההשקפה הזאת בתקופה משמעותית בהתפתחות השקפת-העולם שלנו.¹⁷ הוא ביטא את רגשותיו בגרסה הראשונה של המחזה שלו פאוסט.¹⁸ גיתה מציג שם את פאוסט כאדם שהינו מודע לתכליתן של ישויות אנוש בקוסמוס ורוצה לחוש את עצמו כרוח ונפש בקרב רוחות ונפשות אחרות. עם זאת, פאוסט חש נהדף לאחור על-ידי העולם, בלי רוח ונפש. לכן, הוא פונה להתגלויות העתיקות של המיסטיקה והמאגיה, בפותחו ספר עתיק שבו הוא מגלה תיאורים של הישויות של ההיררכיות העילאיות אשר חיות בכוכבים ותנועותיהם – ספר אשר מדבר על כוחות שמימיים עולים ויורדים, במוסרם זה לזה את דלי הזהב שלהם.

השקפות כאלה היו קיימות פעם, אך בתקופה שבה גיתה מציב את פאוסט, הן לא דיברו עוד לבני-אדם. לכן, פאוסט מתרחק מהן בדיוק כפי שגיתה התרחק מן ההסבר העתיק על היקום, אשר ראה נפש ורוח בכל דבר. תחת זאת, פאוסט פונה לסמל של רוח-האדמה. אז, אנו קוראים את המילים המוזרות שרוח-האדמה דוברת:

בְּזֵרְמֵי הַחַיִּים,

בְּסוּפּוֹת מַעֲשִׂים,

אֶנְסֵק לְכָל עֶבֶר,

אֶטְנֶה שְׁתֵּי וְעֶרְב!

לְדָה וְגַם קָבֵר,

¹⁷ יוהן וולפגנג פון גיתה, 1832-1749, משורר ומחזאי גרמני מוביל. כתב רבות על בוטניקה, אופטיקה ונושאים מדעיים אחרים.
¹⁸ פאוסט, 1832-1808, מחזה בוורסים – יצירת המופת של גיתה.

אֹקְיָנוֹס אֵין גְּמָר,
רְקֻמַת הַחֲלוּף,
חַיִּים לְרִשְׁף,
וְכָךְ, עַל פְּנֵי נוֹל-עֵתִים מְטֻלָּטֵל
אַאָרְגַּ שְׁלֻמַת חַיִּים לְאַל.¹⁹

ברם, גיתה מראה בבירור שיש משהו שגוי בהופעתה של רוח-האדמה בפני פאוסט; פאוסט מתמוטט תחת השפעתה. כתוצאה מכך, פאוסט חשוף אז להשפעתו של מפיסטופלס. יהיה עלינו לאמץ סוג של השקפה כופרת ביחס להרבה ממה שנאמר ונכתב על פאוסט, כאשר אנו מתייחסים לדברים המונומנטליים והתמציתיים של רוח-האדמה מנקודת-מבטה של תמונה ממשית של העולם והם חסרי-פניות במידה מספקת כדי להגיע לאותו שיפוט שאליו הגיע גיתה ברגשותיו. ככלות הכול, גיתה לא הפסיק לכתוב לאחר הסצנה עם רוח-האדמה, אלא המשיך עם המחזה. במילים אחרות, הרבה ממה שנאמר על פאוסט בהחלט אינו מייצג את דעתו של גיתה. מטלטל לחשוב על כל הדברים אשר נאמרו על פאוסט.

בני-אדם מצטטים את הדברים שפאוסט אומר לגרטשן בת השש-עשרה מאוחר יותר במהלך המחזה:

הַמְחֻלָּל פֶּל,

הַכּוֹלָל פֶּל...

רְגֵשׁ הוּא הַפֶּל;

הַשֵּׁם אֵינוֹ אֶלָּא קוֹל וְעֶשֶׂן.²⁰

והם חשים את עצמם פילוסופים כל-כך, בצטטם את כל אותם דברים אשר אמורים לבטא את המושגים הנפשיים של האדם, אף על פי שאלו מילים שעמן הוא מקסים נערה בגיל-העשרה. האם אין זה מביך לשמוע את המילים המקסימות הללו לנערה בגיל-העשרה, מצוטטות כתמציתה של השקפת-עולם על-ידי בני-אדם אשר חושבים שהם פיקחים? זה מה שהתבוננות חסרת-פניות מגלה – אם כי זו כפירה. דברים דומים קרו עם המילים התמציתיות ועם זאת מונומנטליות של רוח-האדמה: בְּזֶרְמֵי הַחַיִּים, בְּסוּפּוֹת מְעֻשִׂים, וכן הלאה. אלו הן מילים יפות, אך כלליות מאוד; אנו מוצאים בהן סוג של פנתאיזם מיסטי-חושי מעורפל. הוא גורם להרגיש מטושטשים, הלא כן, בהתמודדות עם השורות הללו:

בְּזֶרְמֵי הַחַיִּים, בְּסוּפּוֹת מְעֻשִׂים,

אַנְסֵק לְכָל עֶבֶר,

¹⁹ פאוסט, חלק I, ליל, שורות 501-509. תרגמה מגרמנית ניצה בן-ארי, אוניברסיטת ת"א, ההוצאה לאור.
²⁰ פאוסט, חלק I, גן מרתה, שורות 3438-3439 ו-3456-3457.

אָטוֹהּ וְשָׁתִי וְעָרְבִי!
 לְדָהּ וְגַם קָבֵר,
 אוֹקִינֹס אֵין גָּמֵר,
 רְקֻמַת הַחֲלוּף,
 חַיִּים לְרֵשֶׁף,
 וְכָהּ, עַל פְּנֵי נוֹל-עֵתִים מְטֻלָּטֵל
 אֶאָרְגַּ שְׁלֵמַת חַיִּים לְאֵל.

שורות אלו אינן תורמות דבר כדי לתת לנו את הכושר לרכישת תובנה ממשית על היקום. לבטח, גיתה חש זאת, מאוחר יותר במיוחד, כי הוא לא עצר בנקודה זו, אלא כתב את הפרולוג בשמים. כאשר אנו קוראים את הפרולוג הזה –

הַשָּׁמַשׁ סוֹאֵן כְּדָרְכוּ מִנֵּי עַד,
 מִתְחַרָּה עִם אֶחָיו עַל בְּכוֹרַת הַנְּשִׁירָה,²¹

– מזכיר לנו הרבה יותר את הכוחות השמימיים אשר עולים ויורדים, מעבירים את דלי הזהב שלהם מיד ליד, ולא דווקא את הזרימה והאריגה המעורפלות של רוח-האדמה.

אֵיךְ עוֹלִים וְיוֹרְדִים הַכְּחוֹת הַשָּׁמַיִמִים,
 וְדִלְיִים שֶׁל זָהָב זֶה לְזֶה מְרִימִים!²²

גיתה נמנע מהתמקדות ברוח-האדמה – איננו יכולים לומר מכך שנהלל אותו, אך זה היה משהו כזה. בשנותיו הבוגרות המאוחרות יותר, גיתה לא התייחס עוד לרוח-האדמה כיחידה שאליה היה יכול לפנות בדמותו של פאוסט. תחת זאת, הוא חזר אל רוח-העולם-הגדול, רוח-היקום. אף על פי שמילותיה של רוח-האדמה בגרסה הראשונה של פאוסט יפות ומונומנטליות, הן היו קרובות – כדי לא להיות חסרי-נימוס, אכנה זאת קירבה מרוחקת – ל-הַמְּחוּלָּל כָּל, הַפּוֹלָל כָּל בדבריו של פאוסט אל גרטשן הצעירה. מדוע שהמילים הללו לא תהיינה יפות, למרות כל זאת? כמובן, אדם צריך לנסות לדבר בצורה יפה ככל האפשר, במיוחד כדי לייעץ ולהקסים נערות בגיל העשרה! אם כך, מדוע שמילותיו של פאוסט כאן לא תהיינה יפות? ברם, עלינו להבין שכאדם בוגר, גיתה לא האמין עוד שפנתיאיזם מעורפל יוכל לתת לבני-האדם תודעה אמיתית של הקוסמוס.

²¹ פאוסט, פרולוג בשמים, שורות 243-244.
²² פאוסט, חלק ראשון, לילה, שורות 449-450.

בהתייחס לדרכו המעשית של גיתה להסתכלות בעולם – מעשית לפחות במידה מסוימת – אנו יודעים שהוא לא היה יכול לכתוב את תפקידו של פאוסט כפי שעשה, אילו הועיד אותו להיות נציג התרבות המערבית במאה האחת-עשרה או השתיים-עשרה. אז, הוא היה לוקח דמות אחרת, שאותה הוא לעולם לא היה יכול לאפיין בדרך שבה אפיין את פאוסט. במקרה זה, פאוסט לא היה שם בצד את ספרו של נוסטרדמוס ופונה מרוח-העולם-הגדול לרוח-האדמה, כי באותם ימים בני-אדם היו מודעים לכך שלהבין את עצמם כהלכה, משמעו לראות את עצמם כילדים של השמים אשר לומדים על ישותם ממה שרוחות השמים מוסרות להם.²³

ברם, פאוסט מציג את האנושות במאה השש-עשרה, כלומר בתקופה האחר-אטלנטית החמישית, שבה בני-אדם החלו לחשוב שהם מתבודדים על האדמה אשר חיים על חלקיק של אבק ביקום. כך, גיתה הצעיר לא היה כן אם היה מציג שפאוסט פנה אל רוח-העולם-הגדול. כנציג האנושות, פאוסט לא היה יכול לעשות זאת, כי ישויות אנוש באותם זמנים לא היו מודעות עוד לאיזשהו קשר עם הכוחות השמימיים, אשר עולים ויורדים ומעבירים זה לזה את דליי הזהב שלהם – בקיצור, להיררכיות העילאיות. אותו קשר התעמעם ולמעשה נעלם לגמרי מהתודעה. פאוסט היה צריך לפעול על-פי מה שהוא כמתבודד על האדמה היה יכול להיות קשור אליו, כלומר רוח-האדמה.

פנייתו של פאוסט אל רוח-האדמה היא משהו מפואר ועצום בעבודתו של גיתה. היא מייצגת את השינוי בתודעה האנושית אשר התרחש באותה תקופה – השינוי מהכוחות השמימיים המוחשכים לרוח-האדמה, שינוי אשר מוזכר על-ידי הרוח אשר עברה דרך מיסטריות גולגתא. כי, הרוח אשר עברה דרך מיסטריות גולגתא התאחדה עם האדמה. בכך שהיא התאחדה עם האבולוציה האנושית על האדמה, רוח זו נתנה לישויות אנוש את הכוח לראות את רוחות האדמה כאשר הן לא יכלו עוד לשאת מבטם אל הרוחות השמימיות. עתה, רוחות האדמה דוברות בתוכנו. בזמנים העתיקים, הכוכבים בתנועותיהם גילו את המילים השמימיות לנפשות אנוש שאז יכלו לפרש ולהבין את המילים השמימיות הללו. ברם, עתה, בני-אדם מוכרחים לפנות לקשר שלהם עם האדמה, כלומר עליהם לשאול את עצמם האם עילוי האדמה הוא שדובר בתוכם.

גיתה לא היה יכול להוציא דבר מלבד מילים פנתיאיסטיות מעורפלות ומיסטיות מרוח-האדמה. זה צודק ומשמעותי ביותר שפאוסט פונה אל רוח-האדמה, אך מרשים אפילו יותר שגיתה אינו מאפשר לאותה רוח לומר דבר כלשהו אשר יכול לספק את פאוסט או אותנו. שרוח-האדמה יכולה רק למלמל את מיסטריות

²³ מישל מנוסטרדם או נוסטרדמוס, 1503-1566, רופא ואסטרוולוג צרפתי. הוציא לאור ספר על נבואות בחרוזים, שכתרתו *נבואות* (1555). אחדות מנבואותיו היו נכונות.

העולם בניסוחים מיסטיים פנתיאיסטיים במקום להציגן בדרך ברורה ונבדלת, מקבל את הדרך הגאונית שבה גיתה הפך את פאוסט לחלק מהתקופה שבה הוא ראה את פאוסט ואת עצמו חיים.

יחד עם זאת, מוכרחים אנו לחוש את הדרך היפה שבה גיתה הציג את הקשר של פאוסט לרוח-האדמה שרוח זו תיעשה בהדרגה מובנת יותר ויותר לישויות אנוש. נראה אותה בקווי-מתאר ברורים וחדים יותר, כאשר נאפשר לפעילויות נפשנו, הפעילויות של רוחנו שלנו, לגלות לנו מה מתקיים בשמים. בעבר הקדום, השמים גילו לישויות אנוש את מה שהם היו צריכים לדעת עבור החיים על האדמה; עתה, בני-אדם פונים אל האדמה מפני שהיא, ככלות הכול, בריאה של השמים. ועל-ידי התודעות לעילוי או לרוחות שמשכנם על האדמה, נוכל ללמוד משהו על השמים.

זוהי הגישה שבה נקטתי בספרי מדע הנסתר בקווים כלליים. שם, הנחתי כל דבר שאנו יכולים לדעת מתוכנו. למעשה, רבים מהתכנים של ספר זה נלקחו מרוח-האדמה. ברם, רוח זו מדברת על תקופת סטורן, תקופת שמש, תקופת ירח ותקופות יופיטר ו-ונוס של האדמה. רוח-האדמה מוסרת לנו את מה שהיא שמרה מהיקום בזיכרונה. בזמנים העתיקים, בני-אדם הסתכלו בשמים כדי לרכוש תובנה על האדמה, אך עתה הם יכלו להתבונן בישותם שלהם ולהקשיב למה שיש לרוח-האדמה לומר שם מתוך זיכרונה הקוסמי. כך, על-ידי הבנת רוח-האדמה, בני-אדם רכשו תובנה על המקרוקוסמוס. כמובן, אם נעריך כהלכה את משמעותם של מדע הרוח והתבונה הרוחית, אז יהיה עלינו להציג את שיחתו של פאוסט עם רוח-האדמה באופן שונה מזה של גיתה – אם כי, דרכו של גיתה הייתה מבריקה וגאונית בתקופתו.

בימינו, רוח-האדמה לא הייתה מדברת במונחים מופשטים וכלליים כאלו אשר מבטאים משהו שהיה יכול להיות, באותה מידה, גל בתנועה. הוא מעורפל כל-כך באופן מיסטי מפני שגל זה יושב גם מול נול ואורג! כמובן, אני יודע שבני-אדם רבים אוהבים דברים מעורפלים כאלה אשר בוחשים בנפשם. ברם, הדברים המעורפלים הללו אינם עוזרים לנו להשיג את האיתנות הפנימית המודעת שלה אנו זקוקים. שורות כמו המְחֹלֵל כֹּל, הפֹּלֵל כֹּל, ו- בְּזֶרְמֵי הַחַיִּים, בְּסוּפּוֹת מַעֲשִׂים, תמיד נושאות יסוד של חלום בהקיץ או שכרות; כאן, אנו תמיד מעט מחוץ לעצמנו, כביכול, ולא לגמרי מעוגנים בתוך עצמנו. אכן, להיות מחוץ לעצמם, נותן לבני-אדם תחושה מענגת, יהיו מי שאף יעדיפו להיות לגמרי מחוץ לעצמם כל הזמן וללמוד על העולם מסוגים שונים של רוחות-רפאים.

אני אומר זאת כדי להדגיש שאיננו יכולים שלא לפנות אל רוח-האדמה אשר חיה בתוכנו. ככלות הכול, אם נקבל את האידיאות המודרניות של מדעי הטבע כפי שהן מוצגות לנו בתרבותנו, אז מה שהן נותנות לנו יישאר מופשט וישאיר את התודעה האנושית קרה. אך, אם נתחיל להיאבק במושגים הללו,

אפילו עם המופשטויות של הקל, יעלה משהו מוחשי למדי שאפשר יהיה לחוותו באופן ישיר.²⁴ אז, תופיע בפנינו ההבנה הגדולה שהאידיאות השוויוניות של מדעי הטבע הן רק מסכה. יהיה עלינו להגיע לנקודה שבה נבין שזהו עילוי האדמה אשר אומר לנו מה אנו מקבלים שם. עלינו להקשיב עם נפשנו בכללותה למה שאנו שומעים בהתחלה רק עם האינטלקט המופשט שלנו. ואז, נבין בדרך מוחשית את מה שרוח-האדמה אומרת. כך, אנו רואים כיצד בני-אדם בעידן זה של התפתחות נפש-התודעה צריכים להיאבק למען מודעות לעולם. עלינו להבין את הדברים הללו עם האמוציות שלנו כדי שנתקרב להשקפת-העולם האנתרופוסופית עם הרגשות שלנו, עם דם לבנו, כביכול. את השקפת-העולם הזאת, ולא רק אידיאות מבודדות על העולם, אותה מוכרחים בני-אדם מודרניים לאמץ, אם ברצונם להבין את עצמם עם המחשבות והרגשות הנכונים על-פי הדברים שמסרתי כאן.

²⁴ ארנסט היינריך אוגוסט הקל, 1834-1919, ביולוג ופילוסוף גרמני. הפרקליט הגרמני הראשון של תורת האבולוציה של דרווין; חיבר את *אונטוגנזה משחזרת פילוגנטיקה*; הציע שהטבע כולו מהווה אחדות, עם חיים שמקורם בגבישים אשר מתפתחים לכדי מינים של בני-אדם.

הרצאה 5

ישויות אנוש כאזרחים של היקום ומתבודדים על האדמה II

דורנאך, 10 בפברואר 1923

השינוי הגדול בהתפתחות הרוחנית של האנושות אשר התרחש במאות השנים האחרונות שאותו תיארתי מנקודות-מבט שונות ורבות, לא רק שינה את האופי האינטלקטואלי והתיאורטי של ההכרה והתפיסה, אלא אף השפיע על הרגשות והאמוציות בנפש האנושית ולכן על החיים האנושיים בכללותם. כדי להבין את הדברים במלואם, נתבונן היום ביסודות המוחשיים של החיים, כלומר לא רק בתסמינים שונים, מובהקים פחות או יותר של שינוי זה, אלא גם בצורות הביטוי האופייניות של החיים, היכן שנוכל לעקוב אחר שינוי זה בתודעה אנושית.

לעתים קרובות, דיברנו על מרכזי הלימוד בזמנים העתיקים של האבולוציה האנושית, כלומר מרכזי המיסטריות. מרכזי מיסטריות אלו היו, כביכול, עטופים לגמרי בהערצה אנושית. בני-אדם דיברו על המיסטריות כדבר החשוב ביותר על האדמה עבור האנושות. הם האמינו שכל דבר חשוב ומשמעותי לחיים האנושיים, קרן מהם. ביסודו של דבר, בני-אדם האמינו שאלמלא היו להם מרכזי מיסטריות, הם לא היו יכולים להיות מה שהאלים הועידו להם. אכן, בני-אדם הסתכלו במיסטריות ביראת-הכבוד הגדולה ביותר ובכבוד העמוק ביותר. הם חשו אסירות-תודה למיסטריות מפני שהם נוכחו לדעת שמה שהם קיבלו מהן אפשר להם להיות על האדמה מה שהאלים רצו מהם.

אם נשווה זאת לגישות בני-האדם כלפי מוסדות חינוך בימינו, לא נמצא במקום כלשהו דבר כמו אותה יראת-כבוד עמוקה וחמה. למעשה, לעתים קרובות נגלה שלאחר שבני-אדם השלימו את חינוך החובה שלהם, הם חשו מידה רבה של הקלה ושמחו להיפטר ממנו. אך, אפילו מהקיצון הזה, אנו יודעים שמוסדות חינוך לא נותנים לנו באמת את מה שאנו מתייחסים אליו כחינוכי עבור אנושיותנו, כדי להיות אנושי באמת. אף על פי שאנו עשויים להעריץ עם סוג של יראת-כבוד תיאורטית את מה שאנו לומדים במעבדות לכימיה, מכונים לביולוגיה, בתי-ספר למשפטים ובתי-מדרש לפילוסופיה, עדיין לא נחוש שקיומם של מוסדות כאלו נותן לנו מודעות לאנושיותנו האמיתית.

לכן, איננו יכולים לטעון שבני-אדם בכל מקום מכווינים את רגשותיהם החמים ביותר של יראת-כבוד כלפי מוסדות החינוך הללו, אף על פי שעשוי להיות להם סוג מסוים של רגש תיאורטי כלפיהם. מכל מקום, בימינו לא יקרה לעתים קרובות שסטודנטים באוניברסיטה אשר עובדים על עבודה סמינריונית יחוו את עצמם חזורים באנושיותם היסודית כולה כפי שתלמיד המיסטריות חש בזמנים העתיקים, כאשר הוא או היא השלימו את אחד השלבים של ההתאמנות.

יחד עם זאת, עלינו להיות קשורים למשהו שאנו יכולים להעריץ באופן עמוק, משהו שממנו נוכל לחוש את האלוהות זורמת החוצה. הבה נשווה את העובדה התרבותית-היסטורית הזאת למקורה ונחזור אלפיים או שלושת אלפים שנה לאחור לפני מיסטריות גולגתא, כאשר מרכזי לימוד דומים למיסטריות היו קיימים במזרח הקרוב. במרכזים הללו, בני-אדם למדו מעל לכל את מדעי הטבע של תקופתם, אם רשאים אנו לכנותם כך. הם למדו על השמים זרועי-הכוכבים, טבעם של הכוכבים, תנועותיהם, הופעתם הריתמית בזמנים מסוימים וכן הלאה. בני-אדם בימינו מדמיינים לעצמם שללימודים הללו של אסטרונומיה עשוי להיות גם יסוד של דמיון. ברם, לא כך היה. הלימודים הללו התקיימו באותה מידה, אם לא יותר, של רצינות וקפדנות מתודיות כפי שמינרלוגיה, גיאולוגיה או ביולוגיה נלמדות בימים אלו.

מה חשבו בני-אדם בזמנים העתיקים כאשר הם למדו על השמים זרועי-הכוכבים? הם האמינו שאם הם היו יכולים להבין את השמים זרועי-הכוכבים, הם היו יודעים משהו על הטבע והגורל של ישויות אנוש על האדמה. לימודי האסטרונומיה שלהם הגיעו לשיאם עם תובנות על גורלן של ישויות אנוש ועמים שלמים על האדמה, בהתבסס על הקונסטלציות בשמים.

הם הסתכלו בכוכבים לא רק עם כוונות ואידיאות תיאורטיות. הם דווקא עשו זאת מתוך המודעות לכך שאילו ידעו את הקשר בין סטורן ושמש או סמל של גלגל-המזלות ברגע שבו אדם נולד או הגשים מעשה גדול, אז הם היו יודעים באיזו מידה ישויות אנוש הינן הבריאות, הילדים, של השמים. הם חקרו את השמים כדי להבין מה היה יכול להיות קו-מנחה עבור חייהם על האדמה. כל התובנות שהם אספו באסטרונומיה שלהם היו מוכוונות להבנת ישויות אנוש. הידיעה שלהם בכללותה חוממה לפני ולפנים על-ידי יסוד אנושי אמיתי. בני-אדם באותם ימים האמינו שהם עשו את מה שהיה קשור למה שהם יכלו ללמוד בשמים.

אנו יכולים להסתכל בדוגמה מתחום הפעילות האומנותית האנושית. באותם זמנים עתיקים, כאשר בני-אדם החלו לכתוב שירה או להלחין מוסיקה, הם הפיקו את השראתם מהשמים. לעתים קרובות, הזכרתי שהומרוס לא כתב את השורה "מבנו של פלאוס, אכילס, שירי הו מוזה, הנקמה עמוקה וקטלנית..." רק כדי להשתמש במשפט פואטי יפה. הוא השתמש בו מפני שהוא ידע שהוא מבטא משהו שלא עלה מהאומנות הפואטית האנושית שלו; הוא ביטא את מה שהשמים לחשו לו. אלה אשר הלחינו מוסיקה על האדמה שחזרו, באמצעות קולם של כלים ארציים את מה שהם האמינו שהם שמעו במוסיקה של הספירות השמימיות. בני-אדם חשו זאת בדרך שבה הם עבדו, היו קשורים לבני-אדם אחרים ויצרו קהילות. כאן על האדמה הם חוו את אימפולסי-הרצון אשר זרמו אליהם מהיקום. הם חקרו את אימפולסי-הרצון הללו בהתבוננם בשמים זרועי-הכוכבים והם חשו שהם פעלו כאן על האדמה בהתאמה עם כוונותיהם של השמים.

במילים אחרות, המדע, האומנות והדת בכללותם של הזמנים העתיקים הללו, זרמו אל תוך החיים והעבודה האנושיים. כי, באותם ימים, דת, מדע ואומנות היו מאוחדים; הם היוו אחדות שבסופו של דבר

קרנה אל תוך הישויות האנושיות כך שהם יכלו לחוש את עצמם כישויות שהאלים רצו שתהיינה על האדמה. גישה זו שררה כל עוד בני-אדם גילו יסוד רוחי בידיעה שלהם על אודות השמים – כל עוד הם היו פתוחים לקלוט משהו רוחי בטבע ובתנועת הכוכבים בהופעתם הריתמית. הם קלטו יסוד רוחי אשר זרם מטה אליהם דרך מה שהם ידעו על הכוכבים כך שהם יכלו ליישם על האדמה את הידיעה שלהם.

בימים אלו, לאסטרונומיה אין שם טוב. ברם, כאשר אנו חושבים עליה במובן העתיק, יש לה שם מכובד יותר. בני-אדם באותה תקופה נשאו מבטם אל הכוכבים ושם התגלה להם הלוגוס. הוא פעל דרך המחשבות, הדמיון והשפה שלהם כאן על האדמה. בני-אדם לקחו חלק במה שגרם לעיצוב קולות כאן על האדמה, להדהוד עם המיסטריות של השמים רק על-ידי הכנסת איברי הדיבור שלהם לידי תנועה. הלוגוס שהינו האינטליגנציה השלטת בגזע האנושי, הופיעה כהאצלה של עולם הכוכבים. בני-אדם האמינו שמה שקרה כאן על האדמה, היה השתקפות של תמונת האבטיפוס שהם ידעו דרך האסטרולוגיה שלהם.

כאשר אנו מתבוננים בידיעה המודרנית שלנו, אנו נוכחים לדעת שהיא נרכשה על-ידי התבוננות חושית בדברים ארציים. כפי שהסברתי אתמול, אפילו האסטרונומיה המודרנית שלנו היא רק ידיעה ארצית אשר מוקרנת על השמים. ישויות אנוש בימינו רוכשות ידיעה המבוססת על חושיהן ואכן הן משולבות בעולם באופן שונה מהדרך שבה הן היו משולבות בעבר. תיארתי את ההבדל הזה לאחרונה בסדרה זו של הרצאות. כפי שהסברתי בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*, בני-אדם אינטלקטואליים מודרניים מתאפיינים במושגיהם המופשטים ובחירותם אשר התאפשרה רק כתוצאה מהתפתחותם של מושגים מופשטים ואינטלקטואליים שאינם, בשום דרך, מחייבים, אלא מספקים ציויים מוסריים שמקורם באינדיבידואליות האנושית. המושגים האינטלקטואליים הללו ותודעת החירות הם התפתחות חדשה באופן יחסי באבולוציה האנושית. הם הופיעו לאחר שהתודעה המבוססת על אסטרולוגיה, נעלמה – התודעה אשר ראתה ישויות אנוש כיצורים אשר מוציאים אל הפועל את כוונותיהם של האלים. אנו, ישויות אנוש מודרניות, עם האינטלקט והחירות שלנו, מנותקים מהשמים; נעשינו באמת מתבודדים על האדמה ואנו מסתמכים לגמרי על האדמה בשביל הידיעה שלנו בכללותה. הדרך שבה אנו רוכשים ידיעה מסבירה מדוע יש לנו עניין וקשר חזקים כל-כך אליה.

בזמנים העתיקים, היה בלתי מתקבל על הדעת לראות דת וידיעה מדעית כשני דברים שונים. כאשר בני-אדם באותם ימים הגיעו לתובנה מדעית, היא מיד נתנה להם גם רגש דתי אשר הראה להם את הדרך אל האלים. למעשה, ברגע שבו הם רכשו ידיעה הם לא יכלו להימנע מלהיות דתיים במובן האמיתי של המילה. בני-אדם בימינו יכולים ללמוד את הספקטרום כולו של הידיעה הנוכחית ובכל זאת הדבר לא יעשה אותם דתיים. הייתי רוצה לדעת אם מישהו בימים אלו נעשה דתי על-ידי כך שהוא נעשה בוטניקאי, זואולוג או כימאי!

בני-אדם אשר רוצים להיות דתיים מחפשים אחר דת בנוסף לידיעה. זוהי הסיבה לכך שיש לנו מוסדות נפרדים לטיפוח חיי-דת לצד אלו ללימוד ולידיעה. למעשה, בני-אדם רבים חושבים שידיעה מסיטה אותנו מנתיב הדת ולכן מוכרחים אנו לחפש אחר דרכים אחרות אשר תובלנה אותנו חזרה לדת. אף-על-פי-כן, בהרצאותינו היה עלינו להדגיש שוב ושוב את חשיבותה של הידיעה המודרנית. היה עלינו להדגיש שתובנות וממצאים חדשים הם אכן חיוניים לאנושות המודרנית ולהמשך התפתחותה.

ישויות אנוש מודרניות עם האינטלקטואליזם ותודעת החירות שלהם, מפתחות כאן על האדמה את מה שבני-אדם בזמנים עתיקים, שעדיין הייתה להם תודעה שמימית, מפתחים רק לאחר המוות. בתיאור מה שקורה לבני-אדם מודרניים מיד לאחר המוות, עלינו להצביע על כך שהם הסתכלו לאחור בתמונת חיייהם על-ידי סילוק גופם האתרי. לאחר מכן, בתקופה הבאה, הם נדדו חזרה לאורך חיייהם מסופם עד תחילתם. בזמנים העתיקים, החיים לאחר המוות היו שונים. מה שבני-אדם יכלו לראות על האדמה רק דרך התגלות גבוהה יותר, כלומר השקפת-עולם אינטלקטואלית, הם קלטו רק לאחר המוות. מה שהם היו אמורים לרכוש על האדמה, היה יכול להיות נוכח שם כאידיאל בלבד; הם היו נעשים ישויות אנושיות חופשיות רק לאחר המוות. באותם זמנים, הישות האנושית האמיתית הופיעה רק לאחר מעבר מהעולם הפיסי לעולם הרוחי.

במילים אחרות, מה שבני-אדם בזמנים העתיקים חוו רק לאחר המוות בהסתכלם לאחור בחייהם הארציים, כלומר אינטלקטואליזם ותודעת חירות, בני-אדם מודרניים דחסו כבר אל תוך חיייהם בין לידה ומוות. בעודם שוהים על האדמה, הם נעשו ישויות אינטלקטואליות מחוננות בתודעת חירות.

ברם, בתהליך עלינו לרכוש משהו באמצעות הידיעה החושית והמסקנות שלנו אשר מבוססות עליה, אינו מעניין אותנו כל-כך בהתחלה. אין זה משנה כמה אנו מתבוננים בעולם הכוכבים דרך הטלסקופים שלנו, הדבר לא יגרום לנו לחוש חמים ומוארים באופן אנושי פנימי. משלחות של אסטרונומים ומדעני טבע מותאמות לבחינת רעיונותיו של איינשטיין.²⁵ אך, איש אינו מצפה שהממצאים שלו או שלה יהיו משהו אשר משתייך באופן קרוב כל-כך לטבע האנושי המודרני כפי שעשו אלה של האסטרונומים בתרבות הבבלית והאשורית. מה שהידיעה המודרנית שלנו נותנת לנו, שונה מאוד: חוסר התעניינות במרחבים העצומים של היקום. אף על פי שתגלית ביולוגית חדשה זו או אחרת עשויה להיות מעניינת מאוד, איננו יכולים לומר שעל-ידי תגליות ביולוגיות אלו, בני-אדם מתקרבים לישות האלוהית-רוחית שהם נושאים בנפשם. תחת זאת, בני-אדם רוצים להתקרב לישות אלוהית-רוחית זו בנפשם על-ידי התעניינות נפרדת בדת.

בימים אלו, לבני-אדם אין דעה ברורה כלשהי על הקשר שהיה לקדמונים עם הידיעה, אפילו בעבר הלא רחוק כל-כך. עלינו רק לחשוב כמה גורלית הייתה ההתנסות כאשר ארכימדס גילה את עיקרון

²⁵ אלברט איינשטיין, 1879-1955, פיסיקאי אמריקאי, יליד גרמניה. פיתח את תורת היחסות, הוציא לאור תיאורים של תורת היחסות המיוחדת (1905) ותורת היחסות הכללית (1916); גילה וניסח את השקילות של מסה ואנרגיה. בשנת 1921, קיבל פרס נובל לפיסיקה.

ארכימדס בעודו יושב באמבט ומכריז את המילה הגורלית: "גיליתי זאת!" תובנה כמו זו הייתה כמו חלון אשר אפשר מבט חטוף בסודות היקום.

גישה לבבית כזו כלפי הידיעה לבטח לא הייתה קיימת כאשר קרני-X התגלו.²⁶

היינו יכולים לומר שהקשר המודרני עם הידיעה מוביל יותר להתנשפות פעורת-פה בהפתעה מאשר לשמחה פנימית בנפש. מנקודת-מבט אנושית, שתי המחוות והגישות הללו שונות מאוד ויש להתייחס להבדל הזה במונחים של המשך התפתחותה של האנושות.

כל הדברים הללו הובילו להתפתחות מוזרה מאוד. מזה מאות שנים שבני-אדם קיבלו בחייהם הארציים את מה שהם קיבלו בזמנים העתיקים רק לאחר המוות, כלומר הבנה אינטלקטואלית של העולם ותודעת חירות. עם זאת, הם בקושי הבחינו בכך; עולם הרגשות שלהם, החלק היסודי של עולמם, בקושי נגעו בו. למעשה, היינו יכולים לומר שקרוב לוודאי שלכל הדברים הללו יש טעם מר בעיני בני-האדם. ככלות הכול, הם אינם מתייחסים למחשבות טהורות כפי שניסיתי לעשות בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*, כלומר הם אינם מגיבים בכך שברצונם לשיר מזמורים, אלא דווקא לנתחם. תודעת חירות הובילה בני-אדם לסוגים שונים של דברים סוערים, אך לא להבנה שמשוהו ירד מן השמים אל האדמה. כך, אף לא הכוח הבסיסי המונח ביסוד ההתפתחות המודרנית של האנושות, הורגש ברמה אנושית טהורה.

להסביר מדוע הדבר הוא כך, משמעו לענות על אחת השאלות החשובות ביותר של הוויית-הקיום האנושית. בזמנים העתיקים, בני-אדם רכשו ידיעה על-ידי כך שהם הסתכלו בשמים כדי למצוא שם את הלוגוס. הם חיפשו אחר מה שהאלים אמרו להם דרך תנועותיהם וטבעם של הכוכבים; האינטליגנציה האנושית שלהם הייתה השתקפות של הלוגוס האלוהי. כל מה שבני-אדם עשו על האדמה הוא על-ידי תכניו של הלוגוס והתכנים הללו נקלטו מהכוכבים. באותם ימים, החיים האנושיים לא היו מהווים דבר, אם בני-אדם לא היו נותנים להם משמעות על בסיס הידיעה שלהם על עולם הכוכבים.

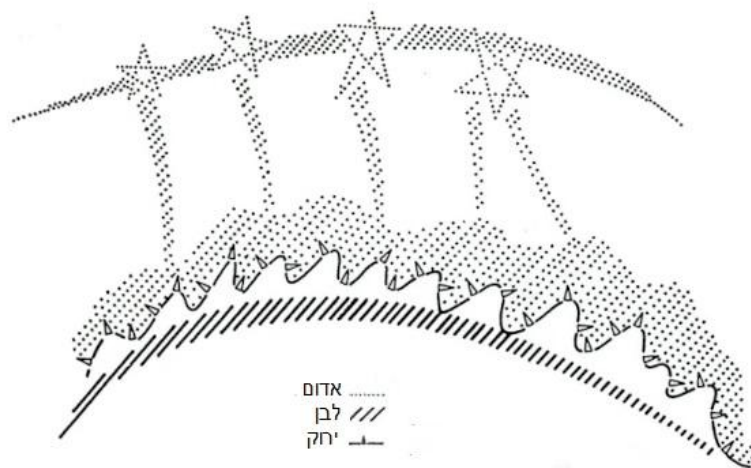
באופן דומה, הידיעה כולה שאנו רוכשים באופן פנימי הינה, במובן מסוים, אינות בלבד. אנו מקבלים את הידיעה הזאת על-ידי כך שאנו מתמסרים לחקר הבוטניקה, הזואולוגיה, הביולוגיה, הפיסיולוגיה או נושאים אחרים. אנו עושים זאת בחוסר שאפתנות, במקרה הטוב, או בהתבסס על תובנה שהדבר נחוץ, אם ברצוננו לנהל חיים כאן על האדמה. אני יודע שזו טענה קיצונית, אך במובן מסוים היא קרובה לאמת. כי, לבטח, בני-אדם אשר רואים אידיאלים גדולים כאן, נמצאים תחת השפעתה של איזושהי אשליה אשר מאפשרת להם לתרגם את הדברים הללו בהתאמה עם האידיאלים שלהם. מכל מקום, בני-אדם אשר יכולים

²⁶ וילהלם קונרד רונטגן, 1845-1923, פיסיקאי גרמני. גילה את קרני X (1895) וזכה בפרס נובל הראשון לפיסיקה בשל תגלית זו (1901).

לראות משמעות במשפט "אני מתפלל לנוסחה כימית", הינם מעטים. זוהי הדרך שבה עלינו לבטא עובדה תרבותית-היסטורית חשובה, אף על פי שהיא שלילית.

אדם כמו נובליס,²⁷ אשר היה מחונן בידיעה עמוקה ולוהטת עם התלהבות של תקופת נעורים, חש למשל שלפתור משוואה דיפרנציאלית הינו למעשה תפילה. מתמטיקאים רגילים אינם בהלך-רוח של תפילה, כאשר הם מגיעים לפתרון של משוואה דיפרנציאלית. העובדה הברורה שאנו מעורבים עם ישותנו כולה בפעולת ההכרה, שאנו חשים את כמיהתנו לאלוהות עם ישותנו כולה, אינה כלל ברורה מאליה לאנושות המודרנית. אך, בני-אדם מתייחסים לזה כאל עניין מובן מאליו שאלה אשר מטפסים אל מרומי הידיעה שמחים כאשר הם עוברים את מבחניהם ואינם צריכים לעבור אותם שוב. את שמחת המעבר דרך השלבים של המיסטריות אפשר בקושי למצוא אצל נבחנים מודרניים. לכל הפחות, בימינו נדיר ביותר שתלמידים מדברים ברצינות המלאה של המיסטריות העתיקות על מעשה אלוהי עמוק שפרופסור עשה בכך שנתן להם נושא לחיבור מדעי ואפשר להם לעבור דרך המים הקדושים בעודם עובדים על הנושא שלהם. עם זאת, זה היה הדבר הרגיל, הברור מאליו, שיש לעשותו.

בזוכרנו זאת, הרשו לי לאיר זאת עבורכם (ראה ציור 1).

ציור 1

יש לנו כאן למטה את האדמה עם כל הדברים שעליה (לבן וירוק בציור). בזמנים העתיקים, אלה אשר שאפו לידיעה ראו את כל הדברים הללו, אך הם האמינו שהם יכלו להבינם במלואם כאשר הם נשאו מבטם אל הכוכבים וקיבלו משם את הקרניים אשר האירו הכול עבורם בדרך הנכונה (אדום בציור).

בזמנים העתיקים, השואפים לידיעה חיפשו אחר השתקפות זו של עולם הכוכבים בחיים הארציים (אדום למטה בציור). בלי השתקפות זו, כל מה שציירתי כאן למטה בקווי-מתאר, היה נראה להם חסר-ערך. בימינו, איננו מתעניינים במה שנמצא שם למעלה, אך חוקרים רק את מה שנמצא כאן למטה. אנו חוקרים

²⁷ נובליס, שמו הספרותי של פרידריך ליאופולד פריהר פון הרדנברג, 1801-1772. משורר גרמני. מנהיג הרומנטיקנים הראשונים בגרמניה.

אותו עם אינספור פרטים ולאחר שהתמסרנו לשיטה זו או אחרת אשר דורשת התמחות, ראשנו מלא בפרטים רבים. ברם, להעריך ולאמוד את הפרטים הללו, הפך בחיינו לעניין של מה בכך וכתוצאה מזה חסרה לנו גם התעניינות ביסוד האנושי הבראשיתי הנעלה שבתוכנו. יש לכך השפעה מהממת במיוחד על הרוחיות שלנו לכשעצמה.

הסופר השוואבי פרידריך תיאודור וישר²⁸ לגלג על העובדה שמה שאנו מוכרחים להשאיר מאחור כדי להגיע לידיעה, אינו חשוב יותר לתודעת האנושות ככוליות. הוא טען שאחד החיבורים 'החשובים' ביותר בתחום הספרות המודרנית הוא החיבור על הקשר בין הנפישויות האדומות של גברת כריסטינה פון גיתה והדמויות הסמלות-אלוגריות בחלק השני של פאוסט. מדוע שלא יכתב חיבור מדעי על הקשר הזה וכן על כל נושא אחר? ככלות הכול, השיטה שבה משתמשים וההתעניינות האנושית הכרוכה בכך, לא תהיינה בעלות איכות שונה מאשר במקרים שבהם מישוהו כותב חיבור מדעי – כפי שאכן קורה – על הקווים המפרידים בשירתו של הומרוס. באמת, אנו גאים לצבור תובנות שבני-אדם בזמנים העתיקים התייחסו אליהן כבעלות-ערך רק לאחר שהן הוארו על-ידי ידיעה מן השמים.

אין לנו חכמה שמימית. איננו חוקרים נחושת על-ידי הסתכלות ב-ונוס או עופרת על-ידי הסתכלות בסטורן. כמו-כן, איננו חוקרים את הישויות האנושיות הקדמוניות על-ידי הסתכלות במזל דלי ואיננו מבינים מה עובר מהטבע החייתי של האריה לאימפולסים פנימיים מסוימים של הטבע האנושי על-ידי חקירת מזל אריה. איננו מפקים עוד דבר מן השמים שיעזור לנו להסביר דברים ארציים; תחת זאת, אנו מפנים את מבטנו אך ורק למספר עצום של פרטים על כל פני-האדמה.

אם כן, ברור שאנו זקוקים למשהו אשר יכניס משמעות בפרטים הנפרדים ויעזור לנו לראות שוב את מה שבני-אדם היו רגילים לראות כאשר הם הסתכלו באובייקטים ארציים בהיותם מוארים על-ידי השמים. אנו יודעים דברים רבים, אך אנו זקוקים לידיעה מקיפה אשר יכולה לקרון על כל תחומי הידיעה הנפרדים ולהעניק להם משמעות. זה מה שהאנתרופוסופיה רוצה להיות.

כפי שהאסטרולוגיה הסתכלה בשמים כדי להסביר את האדמה, כך האנתרופוסופיה רוצה להסתכל בישויות אנוש כדי לראות את מה שיש להן לומר מתוכן. משם, היא רוצה להאיר את כל מה שאנו יודעים על מינרלים, צמחים, בעלי-חיים, ישויות אנוש וכל דבר אחר שאנו בדרך-כלל יודעים רק בפרטים נפרדים. כפי שבני-אדם הסתכלו בשמים כדי להבין את החיים הארציים, כך אנו, עם האינטלקט שלנו והחירות שלנו אשר נרכשה לאחרונה, מוכרחים להבין את עצמנו. רק אז נהיה מסוגלים להסתכל שוב ברגע המוות כאשר אנו נכנסים אל תוך עולם רוחי, היכן שהאלים יפנו מבטם אל מה שנביא עמנו ואל מה שיקרן מאתנו. כי,

²⁸ פרידריך תיאודור וישר, 1807-1887, סופר ומבקר ספרות גרמני. על פאוסט, ראה הפרודיה שלו: פאוסט, החלק השלישי של הטרגדיה: פרודיה, 1862.

עלינו להיות אנושיים לגמרי כבר על האדמה, בעוד שבזמנים העתיקים זה קרה רק לאחר המוות. עד כמה הצלחנו להיות אנושיים באמת, יתברר מהכוח שאנו רוכשים מן המודעות הטהורה לאנושיותנו. אנו קולטים את התודעה הטהורה הזאת של אנושיותנו דרך מה שקורן מן האנתרופוסופיה אל תוך כל דבר שביכולתנו לדעת ולהגשים על האדמה.

בְּרֵאשִׁית הָיָה הַדְּבָר וְהַדְּבָר הָיָה אֶצְל הָאֱלֹהִים וְאֵלֵהִים הָיָה הַדְּבָר.²⁹ רוצה לומר, בראשית היה הלוגוס והלוגוס היה אצל האל והאל היה הלוגוס. הלוגוס הורד מטה מהתגלות האלים בשמים. הַדְּבָר נִהְיָה בְּשׂוֹר וְשָׁכַן בְּתוֹכָנוּ,³⁰ ואכן הוא ממשיך להיות בקרבנו. הלוגוס נהיה בשר. מה שהיה יכול להימצא פעם רק בשמים, מן ההכרח שיימצא עתה בממלכת האדם. בזמנים העתיקים, בני-אדם צדקו כאשר הם ראו את הלוגוס עם האל-האב, אך בתקופתנו יש לחפשו בממלכתו של האל-הבן.

אנו מוצאים את האל-הבן במשמעותו הבסיסית כאשר אנו מבינים את דבריו של פאולוס: עִם הַמְּשִׁיחַ נִצְלַבְתִּי וְלֹא עוֹד אֲנִי חַי, אֶלָּא הַמְּשִׁיחַ חַי בִּי,³¹ כלומר כאשר אנו יודעים את עצמנו. האנתרופוסופיה כולה מכוונת לחדירה אל תוך המעמקים שלנו. מה גילו בני-אדם בזמנים העתיקים כאשר הם הסתכלו במעמקים שלהם? הם גילו כוחות לוציפריים בלב לבו של הטבע האנושי. כאשר בני-אדם מודרניים חודרים עמוק מספיק אל תוך ישותם, הם מגלים את הכריסטוס. זהו הצד השני של השינוי מהזמנים העתיקים לזמנים המודרניים. מאז שהאינטלקטואליזם ותודעת החירות ירדו מן השמים אל האדמה ומאז שהכריסטוס התאחד עם האנושות על האדמה, ישויות אנוש יכולות למצוא את הכריסטוס במעמקי ישותן, אם הן תחדורנה עמוק מספיק. בניגוד לכך, כאשר בני-אדם בזמנים העתיקים חדרו עמוק אל תוך עצמם, הם גילו רוחות לוציפרייות.

אלו הדברים שמועמדים של המיסטריות העתיקות היו אמורים ללמוד. היה עליהם להבין שאילו היו חודרים עמוק אל תוך הטבע האנושי, הם היו מגלים, בסופו של דבר, בלב נפשם משהו שהיה מרתיע אותם בחרדה, כלומר כוחות לוציפריים. לכן, היה עליהם ללמוד להסתכל כלפי מעלה ברגע המוות, כי הם היו נעשים אנושיים באמת רק לאחר חציית שער המוות. אז, הם היו ניצלים מהכוחות הלוציפריים שהם גילו במעמקי נפשם כאן על האדמה. בזה הייתה כרוכה התנסות המוות במיסטריות העתיקות. זוהי הסיבה לכך שתלמידי המיסטריות בזמנים העתיקים היו מוכרחים להתמקד בלימוד רגע המוות וביצירת דימוי שלו.

בתקופתנו, עלינו לאחוז במה שניתן לנו: אינטלקטואליזם ותודעת חירות. אם נאחז בהם בדרך הנכונה, על-ידי החדרת ידיעתנו הארצית ופעולותינו במה שנמזג מתוך תודעה טהורה של האנושות כפי שהאנתרופוסופיה שואפת אליה, אז נגלה את כוחות הכריסטוס במעמקי נפשנו. אז, ניווכח לדעת שבעוד

²⁹ יוחנן, פרק א', פסוק 1.

³⁰ שם, פסוק 14.

³¹ אל הגלטים, פרק ב', פסוק 20.

שבני-אדם הסתכלו בקונסטלציות הכוכבים בזמנים העתיקים כדי להבין את הגורל האנושי על האדמה, מוכרחים אנו להסתכל עתה בישות האנושית. בדרך זו, אנו לומדים כיצד הישות האנושית, בהיותה חדורה במהות הכריסטוס כאן על האדמה כאשר יש לה אנושיות מלאה, מוצתת אז למען היקום. הישות האנושית מוצתת כמו כוכב האנושות לאחר שחצתה את שער המוות.

ההומניות הרוחנית היא זו אשר תופסת את מקומה של האסטרולוגיה העתיקה. היא יכולה ללמדנו להתייחס למה שמתגלה בתוכנו כ-סופיה, כלומר אנתרופוסופיה, כפי שבני-אדם בזמנים העתיקים התייחסו להתגלות הכוכבים כ-לוגיה. זוהי המודעות שבה מוכרחים אנו למלא את עצמנו. זוהי הדרך שבה אנו יכולים להתוודע למשמעות הקוסמית של הישות האנושית. נבין את המשמעות הקוסמית שלנו אשר מובילה אותנו לחקור קודם את הגוף הפיסי ולאחר מכן את גוף הכוחות-המעצבים או הגוף האתרי.

כאן, ברצוני להזכיר דוגמה אחת בלבד. אם נחקור את גופנו הפיסי בדרך הנכונה, כלומר על-ידי הארת הגוף הזה עם האנתרופוסופיה, ניווכח לדעת שהוא כפוף לכוחותיו שלו. כאשר גופנו מכפיף את עצמו לכוחותיו שלו, הוא כל הזמן נוטה לחלות. אכן, לחלק התחתון שלנו, לגופנו הפיסי, יש תמיד נטייה לחלות. אז, כאשר אנו חוקרים את הגוף האתרי, אנו מגלים בו את סך כל הכוחות אשר פועלים ללא הרף להבראתה של הישות האנושית החולה. המטוטלת מתנדנדת בין הגוף הפיסי והגוף האתרי כדי לשמור על איזון בין הפתולוגי והתרפויטי. במילים אחרות, גופנו האתרי הוא המרפא הקוסמי וגופנו הפיסי הוא הסוכן הפתוגני הקוסמי.

את אותם דברים אנו יכולים לומר על תחומים אחרים של הידיעה האנושית. עלינו לשאול את עצמנו מה עלינו לעשות כאשר אנו מתמודדים עם מחלה. ובכן, עלינו להצליח איכשהו, באמצעות שילוב מסוים של תרופות, לעורר את הגוף האתרי לשם ריפוי. ביסודו של דבר, זה מה שהרפואה כולה עושה: היא איכשהו מעוררת את גופו האתרי של המטופל לשם ריפוי. אנו נמצאים בנתיב הנכון לקראת ריפוי של מטופל אשר יכול להירפא, כאשר אנו פונים אל גופו האתרי בדרך הנכונה, כלומר כאשר אנו מחפשים אחר הכוחות המרפאים אשר יכולים לזרום אל תוך המטופל מגופו האתרי בהתאמה עם גורלו של האינדיבידואל. אך, על כך אמשיך לדבר מחר, כאשר ארצה לדבר באופן מפורט יותר על ההיבט האחרון של הרצאה זו.

הרצאה 6

הישות האנושית הבלתי-נראית שבתוכנו

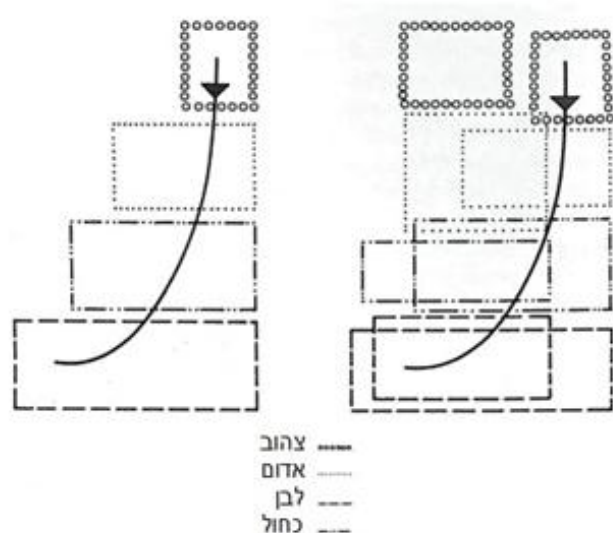
דורנאך, 11 בפברואר 1923

אנו יכולים להבדיל באופן ברור בין שתי מהויות בישות האנושית. אתם אולי זוכרים שלאחרונה הסברתי בהרצאות ספורות שהאורגניזם הפיסי שלנו עובר הכנה מבחינה רוחית בחיים לפני הלידה. לאחר מכן, הוא נשלח, כביכול, מטה כמבנה רוחי לפני שאנו נכנסים למעשה עם ה'אני' שלנו לחיים ארציים. ביסודו של דבר, מבנה רוחי זה ממשיך לפעול לאורך חיינו הפיסיים על האדמה, אך הוא אינו מתגלה בצורה חיצונית גלויה-לעין. חלקיו הגלויים-לעין – העטיפות אשר עוטפות את העובר במהלך ההיריון: סיסית, אמניון, אלנטואיס – מושלכים בלידה. אף-על-פי-כן, מבנה קדם-ארצי זה ממשיך להיות פעיל בתוכנו לאורך כל חיינו על האדמה ועל כך ברצוני לדבר היום.

במובן מסוים, יש לנו בתוכנו ישות אנושית בלתי-נראית אשר חיה בכוחות הצמיחה שלנו, בכוחות הנסתרים אשר פועלים בתזונה ולמעשה בכל התחומים שהינם מחוץ לשליטת פעילותנו המודעת. השפעתה של ישות אנושית בלתי-נראית זו מתפשטת אל פעילות לא-מודעת זו, בצמיחה ואפילו בשיקום היומיומי של כוחותינו על-ידי תזונה. ההשפעות הללו הן תוצאות-הלוואי של הוויית-קיומנו הקדם-ארצית, אשר הופכת לגוף של כוחות במהלך החיים על האדמה, אשר פועל בתוכנו בלי שישותנו תהיה מודעת לו. היום, ברצוני לתאר באופן מפורט יותר את הטבע והמבנה של ישות אנושית בלתי-נראית זו שכולנו נושאים בתוכנו בכוחות הצמיחה, התזונה והרבייה שלנו.

אנו יכולים לגשת לזה באמצעות תרשים אשר מראה שגם לישות בלתי-נראית זו יש 'אני', מבנה אסטרלי, מבנה אתרי או גוף של כוחות-מעצבים ומבנה פיסי. כמובן, לאחר לידתנו, המבנה הפיסי שלה נשאר בתוך האורגניזם הפיסי השני שלנו. במהלכה של הרצאה זו היום, תבינו כיצד ישות אנושית בלתי-נראית זו משפיעה על המבנה הפיסי שלנו. לכן, כדי להציג את כל הדברים הללו באופן סכמתי, עליי לצייר זאת בדרך הבאה (ראה ציור, צד שמאל):

קודם כל, לישות אנושית בלתי-נראית זו יש מבנה-'אני' (צהוב), מבנה אסטרלי (אדום), מבנה אתרי (כחול) ולבסוף מבנה פיסי (לבן). אורגניזם פיסי זה של הישות האנושית הבלתי-נראית משפיע רק על תהליכי הצמיחה והתזונה שלנו, בקיצור כל דבר בישות האנושית התחתונה, מערכת חילוף-החומרים והגפיים, כפי שתארנו אותה. כל זרמי הכוחות בישות אנושית בלתי-נראית זו נובעים ממבנה-ה'אני' והם זורמים דרך המבנה האסטרלי והמבנה האתרי אל תוך המבנה הפיסי, היכן שהם מתפזרים (ראה חץ בתרשים השמאלי לעיל).

בשלב העוברי, מבנה פיסי זה נמצא בעטיפות או בממברנות אשר עוטפות את העובר. לאחר שאנו נולדים, מבנה פיסי זה של הישות הבלתי-נראית כלול בתהליכי התזונה והשיקום שלנו. כלפי חוץ, המבנה הפיסי שעליו אנו מדברים כאן אינו נפרד מהאורגניזם הפיסי שלנו; השניים דווקא מאוחדים (ראה ציור ימני, לעיל).

בנוסף לישות אנושית בלתי-נראית זו בתוכנו, קיימת גם הישות הגלויה-לעין שלנו לאחר שאנו נולדים. אצייר את הישות האנושית הגלויה-לעין הזאת לצד הישות הבלתי-נראית. כאן, אתם רואים כיצד החדירה ההדדית של הפיסי והעל-פיסי במהלך החיים על האדמה, נראית. במהלך חיינו הארציים, קיימת זרימה מתמדת מה'אני' שלנו דרך הגופים האסטרלי והאתרי אל תוך גופנו הפיסי (ראה חץ בציור הימני). לאחר שאנו נולדים, זרם זה זורם במערכת חילוף-החומרים והגפיים, בכוחות של תנועה חיצונית ואלה של תנועה פנימית אשר מעבירים את המזון שאכלנו דרך האורגניזם כולו, אף לתוך המוח. ישנה גם התערבות ישירה, פעילות של כוחות אשר נובעת מה'אני' ישירות אל תוך הישות האנושית כולה (ראה ציור לוח 1).³²

במילים אחרות, ישנה השפעה של פעילות, זרם כביכול, אשר נכנסת מה'אני' ישירות אל תוך מערכת העצבים והחושים, בעוקפה את הגופים האסטרלי והאתרי, ופועלת ישירות על גופנו הפיסי. כמובן, כוח זה חזק ביותר בראש, היכן שרוב האיברים החושיים מרוכזים, אך הוא אינו מתפשט על-פני הישות האנושית כולה, למשל, דרך חוש המגע בעור. באותו מטבע, יהיה עליי לצייר זרם עבור הכנסת מזון דרך הפה. כך, בראשנו קיים מבנה אשר זורם מלמטה כלפי מעלה; הוא מתחיל מה'אני' ועובר דרך הגופים האסטרלי והאתרי, דרך הגוף הפיסי ואז זורם כלפי מעלה אל תוך ה'אני'. ועוד, קיים זרם נוסף אשר זורם ישירות אל תוך הגוף הפיסי וזורם כלפי מטה.

³² כל ציורי הלוח מופיעים בסופה של הרצאה זו.

מסלול העצבים הוא הסימן הגלוי-לעין של זרם ישיר זה אשר זורם מה'אני' אל תוך האורגניזם הפיסי שלנו (ראה ציור לוח 1, צהוב). אז, מבנה-ה'אני' עובר לצד מסלולי העצבים. ביסודו של דבר, למבנה-ה'אני' זה יש השפעה הרסנית על האורגניזם כי כאן הרוח נכנסת ישירות אל תוך החומר הפיסי ובמקום שבו זה מתרחש, אנו מגלים תהליך של הרס. במילים אחרות, לצד מסלולי העצבים ובבואו מהחושנים, קיים תהליך עדין של מוות אשר מתפשט על-פני האורגניזם שלנו.

אנו יכולים לעקוב אחר הזרם אשר זורם בישות האנושית הבלתי-נראית אל תוך הגופים האסטרלי, האתרי והפיסי כאשר אנו עוקבים אחר כלי-הדם שלנו כל הדרך אל תוך איברי החושנים (ראה ציור לוח 1, אדום). כך, אנו מגלים שה'אני' זורם בדם בדרך כזו שכוחותיו הונפשו תחילה על-ידי המבנים האסטרלי, האתרי והפיסי. בלוקחו עמו את המבנים האסטרלי והאתרי, ה'אני' זורם כלפי מעלה דרך המבנה הפיסי בדמנו.

במילים אחרות, הישות האנושית הבלתי-נראית כולה זורמת בתהליך זרימת-הדם כתהליך אנבולי או תהליך צמיחה אשר מחדש אותנו ללא הרף דרך הטמעתם של חומרים מזינים. במונחים של הציור שלנו, זרם זה זורם כלפי מעלה, מוזג את עצמו אל תוך האורגניזם הפיסי. כמובן, במציאות כל הדברים הללו מורכבים אף יותר מפני שהיה עלינו לקחת בחשבון גם את תהליך הנשימה שלנו.

בתהליך הנשימה, ה'אני' אכן זורם אל תוך הגוף האסטרלי ומשם ישירות אל תוך הריאות באמצעות אוויר. כך, הישות האנושית העל-חושית היא גם הבסיס של תהליכי הנשימה שלנו. ברם, כאן, שלא כמו במערכת העצבית-חושית, ה'אני' לא מתערב ישירות באורגניזם הפיסי; תחת זאת, ה'אני' ממלא את עצמו בכוחות אסטרליים, מכניס חמצן ורק אז נכנס אל תוך האורגניזם בעזרת תהליך הנשימה (ראה ציור לוח 1, חץ שלישי). כמובן, איננו עוסקים עוד במבנה-ה'אני', אלא במבנה 'אני'-אסטרלי. לכן, היינו יכולים לומר שתהליך הנשימה הוא תהליך מוות מוחלש.

התהליך העצבי-חושי הוא התהליך הממשי של המוות; תהליך הנשימה, לעומת זאת, הוא תהליך מוות מוחלש. מתנגד לו התהליך שבו ה'אני' מחוזק על-ידי זרימה אל תוך הגוף האתרי והוא נקלט רק על-ידי הגוף הפיסי (ראה ציור לוח 1, חץ רביעי). ברם, תהליך זה מתנהל בעיקר בתחום העל-חושי ולכן בלתי-אפשרי לעקוב אחריו עם פיסולוגיה רגילה. השפעתו החיצונית היא הדופק. גם התהליך הזה הוא תהליך מחדש, אם כי לא באותה מידה כמו התהליכים המטבוליים המחודשים הממשיים; הוא תהליך מחדש מוחלש בלבד. הוא מתחבר לתהליך הנשימה. במידה מסוימת, תהליך הנשימה הוא תהליך הרסני. אם היינו מכניסים יותר חמצן, חיינו היו מתקצרים מאוד. חיינו מתארכים בה במידה שהכנסת החמצן מפוצה על-ידי יצירת דו-תחמוצת הפחמן בדם.

כך, כל הדברים באורגניזם פועלים יחד ורק אם נפנה לישות האנושית העל-חושית, נוכל להבין במלואו את המתרחש בגופנו. למרות שלאחר הלידה לישות על-חושית זו יש צורה בלתי-נראית בלבד, אנו מודעים לכוחות הללו בדיוק על בסיס ההבנה האנתרופוסופית של הישות האנושית.

למשל, כאשר אנו בוחנים את עינינו על בסיס זה, אנו מגלים שתהליך זרימת-הדם על כל הסתעפויותיו העדינות (ראה ציור לוח 2, אדום) נקלט על-ידי התהליך העצבי (צהוב) אשר זורם בכיוון הנגדי. תהליך זרימת-הדם מתקדם תמיד לכיוון ההיקף; הוא צנטריפוגלי. התהליך העצבי, שבאמת הינו תהליך של קלקול, זורם תמיד באופן צנטריפטלי, כלומר מן ההיקף לכיוון המרכז. כל התהליכים האחרים בגופנו הם מטמורפוזות של שני התהליכים הללו.

אם התהליך אשר מתרחש בין הדופק והנשימה שלנו זורם כפי שעליו לזרום, אז הישות האנושית התחתונה קשורה לעליונה בדרך הנכונה. אז, אנו בריאים, לפחות באופן פנימי ואם לא נחבלנו באופן חיצוני. תהליכים הרסניים מתפשטים באורגניזם רק כאשר יש קלקול או קטבוליזם. אנו נעשים חולים כאשר יסודות זרים מצטברים באורגניזם שלנו, יסודות שאינם מוטמעים בדרך הנכונה וכוללים כוחות קטבוליים רבים מדי, כלומר רבים שהינם קרובים לטבע הפיסי של סביבתנו.

התהליכים הפתולוגיים אשר מופיעים בעיצובים זרים, נגרמים על-ידי התערבות ישירה של הרוח דרך ה'אני'. העיצובים הזרים הללו לא נראים מיד כהצטברויות פיסיות של חומר; למשל, הם עשויים להיות בישות האנושית הנוזלית או אפילו האווירית. אף-על-פי-כן, בגוף האנושי הם יסודות זרים. בעודם מתפתחים, הם לא יתחברו לתהליך בריא אשר זורם מלמטה כלפי מעלה לצד כלי-הדם. כתוצאה מכך, היסודות הזרים שיש להם נטייה להתרבות לכדי גידולים ואז להתפורר, אינם יכולים להתמוסס. כמובן, אם תהליך היווצרות הדם מתחבר עמם בדרך הנכונה, היסודות הזרים הללו יתמוססו וייטמעו בתהליכי-החיים של האורגניזם שלנו. ברם, אם יש מכשול בגלל תהליך קטבולי חזק מאוד אשר פועל כלפי מטה, אותו תהליך קטבולי אוהז באיבר זה או אחר. אז, נוצרים בתוכנו גופים זרים; בהתחלה הם כמו גוף דלקתי או גידול, אך יש להם נטייה לזרום באותה דרך כמו אותם תהליכים חיצוניים של טבע ארצי אשר מתפוררים. כאן, חשוב להבין שלא שילבנו בתוכנו במידה מספקת את הישות האנושית הבלתי-נראית שציירת את לידי הישות הפיסית.

למעשה, איננו יכולים באמת לדבר כאן על ריפוי עם אמצעים אנושיים. במציאות, כך הדבר: ברגע שבו מתרחשת פעילות צנטריפטלית רבה מדי בהקשר עם המערכת העצבית-חושית – כלומר הרבה מדי מהתהליכים בסביבתנו החיצונית מתפורר בתוכנו ועל-ידי כך נוצרים גידולים היכן-שהוא בתוכנו שמאוחר יותר מתפרקים לרסיסים – המערכת השנייה אשר זורמת לצד כלי-הדם מתמרדת ורוצה ליצור ריפוי. היא רוצה למלא את מה שמצוי באורגניזם עם הכוחות האסטרליים והאתריים הנכונים, אשר יכולים לזרום מלמטה כלפי מעלה והיא רוצה למנוע מה'אני' או מהגוף האסטרלי וה'אני' לפעול בעצמם. אז, על המרפא

לעזור בעיקרון מתמרד זה באורגניזם שלנו. למעשה, הריפוי אינו משהו אחר מלבד תמיכה בכוחות הריפוי של האורגניזם מבחוץ.

כך, הופעתו של גידול הינה תסמין אשר מציין שפעילות ה'אני' אינה מתפקדת כהלכה מתוך הגוף האתרי. היא נעשית מורגשת, אך לפעמים היא אינה יכולה להגיע לגידול. במובן מסוים, עלינו לתמוך בגוף האתרי בכיוון זה, כך שהוא יוכל להיות פעיל. אנו יכולים לתמוך בתהליך הריפוי באורגניזם שלנו בכך שנסייע לגוף האתרי להיות פעיל בדרך הנכונה. במילים אחרות, תחילה הוא מוכרח להתמלא על-ידי ה'אני' והגוף האסטרלי ואז לגשת למה שמגיע מלמעלה והוא עדיין לא הכניס לתוכו את ההשפעה האתרית, אבל הוא חדור רק בהשפעות המגיעות מה'אני' והגוף האסטרלי.

בדרך זו, אנו יכולים להתנגד להשפעות הרעילות של ה'אני' והגוף האסטרלי על האורגניזם שלנו עם ההשפעות האתריות. כל מה שעלינו לדעת הוא מהן התרופות שהמבנה האתרי, בהיותו חדור כהלכה על-ידי המבנה האסטרלי ומבנה ה'אני', יצטרך להתערב בהן באורגניזם במקרה כזה. התרופות נחוצות רק כדי לסייע למבנה האתרי, כביכול. לכן, עלינו לדעת מהן התרופות אשר תחזקנה את המבנה האתרי כך שיוכל להציב את הכוחות האנבוליים שלו נגד הכוחות הקטבוליים. אתם רואים, הפתולוגיה שעליה מבוסס כל ריפוי, אינה יכולה להיות מובנת כלל בלי לפנות לישות האנושית הבלתי-נראית.

ברם, יתכן גם שמבנה ה'אני' והגוף האסטרלי – במילים אחרות, המבנה הנפשי-רוחי – אינם חודרים כהלכה אל תוך המבנה הפיסי. במובן מסוים, יתכן שהמבנה הנפשי-רוחי שלנו לא דחף רחוק מספיק אל תוך המבנה הפיסי. אם זהו המקרה, תמיד נסבול משליטת מה שפועל כלפי מעלה ככוחות צמיחה ולא קיבל משקל או גרביטציה במידה מספקת על-ידי השתלבותו במבנה הפיסי. במילים אחרות, בני-אדם עשויים להיוולד עם מצב שבו הישות האנושית הבלתי-נראית שלהם אינה אוזנת במידה מספקת בגופם הפיסי.

למשל, הישות האנושית הבלתי-נראית שצירתי כאן, עשויה לסרב, כביכול, לפעול כהלכה בתהליך זרימת-הדם. במקרה זה, לרוח אין גישה לתהליך זרימת-הדם וכתוצאה מכך לעתים קרובות האינדיבידואלים הנדונים חיוורים כבר בילדותם והם נשארים רזים או לפעמים הם גדלים מהר בגלל כוחות הצמיחה אשר שולטים. זה מה שקורה כאשר היסוד הנפשי-רוחי אינו יכול לחדור אל תוך האורגניזם בדרך הנכונה. והיות שהגוף כאן מסרב לאפשר לנפשי-רוחי לחדור אותו, מוכרחים אנו להחליש את הפעילות החזקה במידה רבה מדי בגוף האתרי. במקרה של ילדים חיוורים, רזים וכחושים, מוכרחים אנו לפעול להחלשת הכוחות ההיפרטרופיים אשר פעילים במידה רבה מדי עד לרמתם הנכונה. מוכרחים אנו לדאוג לכך שהילדים הללו יקבלו יותר כובד או משקל בגופם; לדוגמה, לדם יהיה המשקל הנכון כאשר הוא יקבל את הכמות הנחוצה של ברזל. כתוצאה מכך, הגוף האתרי יפעל בצורה חזקה פחות כלפי מעלה; השפעתו כלפני מעלה תיחלש.

תסמין נוסף של מצב זה הוא שאצל בני-אדם כאלה תהליכי-הלילה, כך ברצוני לכנותם, שולטים בתהליכי-היום. במהלך הלילה, בהיותנו שקועים בשינה, המבנה הפיסי-אתרי מסרב להכניס את המבנה

הרוחי-נפשי. מבנה הלילה שלנו, בהיותנו שקועים בשינה במיטתנו – לא זה של הישות האנושית הבלתי-נראית אשר נמצא מחוץ לנו בלילה – חזק יתר על המידה אצל בני-אדם שיש להם מלידה סוג של עיכול שזה עתה תיארת. לכן, עלינו לתמוך במבנה היום ולחזקו, כלומר עלינו לתת לו משקל מסוים על-ידי כך שנגביר את התהליכים הקטבוליים. כי, על-ידי טיפוח התהליכים הקטבוליים אשר מובילים לחיזוק פנימי ובסופו של דבר להתפוררות או התפרקות – כמובן, במהלך הטיפול זה צריך לקרות רק במידה מזערית – שנוכל להדוף חזרה את הכוחות המציפים של הגוף האתרי ושומרים על עיכול תקין.

כך, הידיעה שלנו על הישות האנושית בכללותה עושה את האינטראקציה הזאת בין בריאות וחולי – שביסודו של דבר מתאזנת על-ידי הקשר בין דופק ונשימה – שקופה לגבינו. כאשר אנו לומדים כיצד אנו יכולים לטפח דבר זה או אחר באמצעות תרופות חיצוניות, אז אנו מסוגלים לתמוך בתהליכי הריפוי הטבעיים שתמיד קיימים שם, אך לא תמיד מתגלים.

ככלות הכול, איננו יכולים להכניס תהליך זר לגמרי אל תוך האורגניזם שלנו. מה שתמיד קורה הוא שכאשר אנו מכניסים תהליך זר כלשהו אל תוך גופנו, התהליך הקודם עובר מיד טרנספורמציה באופן פנימי לתהליך ההופכי שלו. למשל, המזון שאתם אוכלים כולל כוחות כימיים מסוימים. בעוד האורגניזם מכניס אותם פנימה, הוא מיד מבצע בהם טרנספורמציה לכדי הכוחות המנוגדים להם. דבר זה מוכרח להתאפשר, מפני שהמזון שלנו שומר על המאפיין החיצוני שלו זמן רב לאחר שאכלנו אותו, מגיע לקטבוליזם שלנו וגורם תהליכים הרסניים, קטבוליים באופן קטלני. מה שנכנס אל תוך גופנו עם המזון שלנו, מוכרח מיד לקבל טיפול של תהליכים פנימיים ולהשתנות להופכי שלו.

אתם יכולים לעקוב אחר התהליכים שזה עתה תיארת על בסיס הישות האנושית ככוליות בפרטים רבים. למשל, נניח שאיכשהו שבב של דבר זה או אחר נכנס אל תוך גופנו (ראה ציור לוח 3, צהוב). עתה, גופכם יכול להגיב לאובייקט זר זה באחת משתי דרכים. תחילה, נניח שאינכם יכולים לשלוף אותו החוצה והוא נשאר בתוכם. הכוחות האנבוליים בזרם הדם פעילים מסביב לאובייקט הזר שבתוכם (ראה ציור לוח 3, אדום). הם מתכנסים סביב 'הפולש' ועל-ידי כך התרחקו ממקומם הנכון. כתוצאה מכך, הפעילות העצבית מיד משתלטת. סוג של הפרשה דלקתית מופרשת סביב הגוף הזר (כחול) והפולש נלכד במעין כיס. בגלל היווצרותו של כיס זה, קורה הדבר הבא. אלמלא היה לנו יסוד זר במקום זה, הגוף האתרי היה פועל בדרך מסוימת על הגוף הפיסי. ברם, עתה הגוף האתרי אינו יכול להתערבב עם היסוד הזר; תחת זאת, מתפתח כיס שהינו מלא לגמרי באתרי (קווים אדומים). כך, חלק מגופנו כולל יסוד זר; בחלק זה, גופנו האתרי לא נבנה על-ידי הגוף הפיסי.

במקרים כאלה, מדובר בחיזוק הגוף האסטרלי במידה כזו שיוכל לפעול על חלק זה של הגוף האתרי בלי עזרת הגוף הפיסי. על-ידי היווצרות הכיס, גופנו עורר את הכוחות הקטבוליים כדי לבודדם באזור

מסוים של הגוף וכדי לשלב את הגוף האתרי המרפא באותו מקום. אז, על הגוף האתרי להיתמך עם טיפול הולם על-ידי האסטרלי וה'אני'.

במובן מסוים, במקרה כזה, מה שמעל לפיסי בתוכנו מוכרח להתחזק עד כדי כך שיוכל לפעול בלי הפיסי בחלק קטן של האורגניזם שלנו. זה מה שתמיד קורה כאשר שבב או יסוד זר אחר נלכד כחלק מתהליך הריפוי. באותו חלק של גופנו, אנו מורמים רמה אחת, כביכול, עם האורגניזם שלנו כולו. כמובן, יתכן גם שגוף זר ייווצר בתוך האורגניזם שלנו ואותו הדבר יהיה ישים שם.

ברם, יתכן גם שתהליך שונה לגמרי מתנהל כאשר יש לנו שבב בגופנו. יכול לקרות שהפעילות העצבית סביב השבב תתגבר ותשתלט על פעילות הדם (ראה ציור לוח 4, צהוב). פעילות עצבית זו, שבה ה'אני' המחוזק על-ידי הגוף האסטרלי נמצא בפעולה, ממריצה אז את פעילות הדם ומונעת את התקרשות ההפרשה הדלקתית. תחת זאת, היא מתסיסה את ההפרשות ובסופו של דבר מובילה להיווצרות מוגלה (לבן). היות שהעצבים נדחקים כלפי חוץ (ראה חיצים), גם המוגלה נדחק כלפי חוץ על-ידי הדחיקה אשר עוברת לאורך מסלולי העצבים בפעילויות הקטבוליות לכיוון ההיקף. כך, המוגלה יוצא אל מחוץ לגוף והשבב משתחרר עמו. אז, נוצרת צלקת והפצע מתרפא.

כפי שאתם יכולים לראות מתהליכי היווצרות הכיס, אשר מתרחשים במיוחד כאשר השבב נמצא עמוק מדי בתוך האורגניזם שלנו כדי שהמערכת העצבית-חושית תוכל לדחוק אותו החוצה, הכוחות האנבוליים של הדם ישלטו והם יובילו להיווצרות כיס. אם השבב קרוב יותר לפני-השטח של הגוף, אז הדחיקה מהעצבים, הכוחות הקטבוליים, יתחזקו וימריצו את החומר שאז הופך להפרשה דלקתית. בשביל ההתפרקות, הם ישתמשו במסלולי הקטבוליים אשר כבר קיימים והדבר כולו ייעשה מוגלתי.

כך, בתחילתו של תהליך זה, ברגע היווצרותו כביכול, אנו תמיד נושאים בתוכנו את הנטייה הרדומה לאפשר לאורגניזם שלנו להתקשות כלפי המרכז, באופן צנטריפטלי, ולפרקו שוב כלפי ההיקף, באופן צנטריפוגלי. כמובן, במהלך הרגיל של ההתרחשויות באורגניזם שלנו, התהליך הפנימי של היווצרות גידול והתהליך החיצוני של היווצרות דלקת ומוגלה, נמצאים באיזון. בדרך-כלל, הדלקות שלנו חזקות כל-כך שאנו יכולים להתגבר על הכוח הקטבולי של היווצרות גידול. רק כאשר כוח זה או אחר מהכוחות הללו משתלט, שאנו מפתחים גידול ממשי או דלקת חריפה.

עתה, אל תחשבו שבמציאות כל זה נפתר בקלות ובפשטות באותה מידה שמוכרחים אנו להציגו בתיאור סכמתי. במציאות, התהליכים הללו מרושתים. למשל, אתם יודעים שכאשר הכוחות הדלקתיים חזקים, הרי שלעתים קרובות יהיה לנו חום. ביסודו של דבר, הדבר נובע מתהליכים אנבוליים מופרזים וחזקים מדי בדם. אכן, הכוחות שאנו לעתים קרובות מפתחים במהלכו של חום, כמעט יספיקו לאספקת אנרגיה לאדם אחר, אם הם יוכלו להתנהל שם.

מצד שני, כאשר הכוחות הקטבוליים שולטים, יש לנו תסמינים קרים, שלא קל לאבחנם כמו חום. כמובן, לפעמים שני המצבים מתחלפים וכך, באופן ממש, לעתים קרובות עלינו להתמודד עם התערבות של מה שאנו באמת מוכרחים לשמור נפרדים על-מנת להבין את הנושא.

ביחס לרעלים בטבע, כמו אלה בסולנום או בבלדונה הקטלניים, עלינו לשאול כיצד הרעלים הללו קשורים לחומרים האחרים בסביבתנו שהינם אכילים ולא רעילים. עם המזון שלנו, אנו מכניסים אל תוך האורגניזם שלנו את מה שנוצר בחוץ בטבע בדרך דומה כמו ישותנו האנושית הבלתי-נראית – הוא מתחיל מתהליך רוחי (ראה ציור לוח 5, צהוב), נכנס לתהליך אסטרלי (אדום), לאחר מכן לתהליך אתרי (כחול) ולבסוף לתהליך פיסי (לבן). הפעילות אשר מתקדמת כלפי מטה בטבע, מן ההיקף אל תוך האדמה, דומה לפעילות הפנימית של ה'אני' שלנו, שהינה רוחית טהורה. פעילות זו שאותה ציירתי כאן בצבע צהוב, זורמת כלפי מטה, אך עוברת טרנספורמציה בדרך מהאסטרלי ולאחר מכן שוב משתנה בדרך מהאתרי ואז נכנסת אל תוך הפיסי ולבסוף נספגת על-ידי צמחים. צמחים צומחים בכיוונה של וסופגים את הפעילות האתרית הזאת, אשר מביאה עמה עוד יותר מלמעלה את התהליכים האסטרליים ואת תהליכי-ה'אני', כלומר התהליכים הנפשיים והרוחיים.

ברם, הדבר שונה עם החומרים הרעילים. שלא כמו החומרים של הצמחים הירוקים הרגילים, החומרים הרעילים אינם פונים בדרך-כלל אל האתרי. תחת זאת, הם פונים ישירות אל האסטרלי. במילים אחרות, האסטרלי, שאותו ציירתי בצבע אדום, נכנס אל תוך החומר הזה (ראה ציור לוח 5, אדום בלבן). במקרה של הסולנום הקטלני, הפרי נעשה חמזן ביותר והוא אינו מסתפק בהכנסת האתרי, אלא גם מטמיע מיד את האסטרלי לפני שהאחרון יספוג את כוחות-החיים דרך האתרי בדרכו מטה. היינו יכולים לומר שמהות אסטרלית זולגת ללא הרף אל תוך האדמה בלי שנכנסה תחילה אל תוך התחום האתרי. טיפות של מהות אסטרלית זו אשר לא עברו דרך האטמוספירה האתרית של האדמה, אפשר למצוא ברעל של הסולנום הקטלני. הרעלים בעוזרר ובהיוסציאמין, המצויים בשיכרון, הם גם טיפות של האסטרלי הקוסמי אשר זלג כלפי מטה.

כתוצאה מכך, מה שחי בחומרים צמחיים כאלו, למשל בבלדונה או בסולנום הקטלני, דומה לתהליך אשר נכנס אל תוך העצבים וזרימת החמצן שלנו ישירות מה'אני' או מהגוף האסטרלי. כך, כאשר אנו מכניסים אל תוך הקיבה את הרעל של הסולנום הקטלני, התהליכים הקטבוליים שלנו, שבדרך-כלל נכנסים אל תוך גופנו הפיסי ישירות מן ה'אני', ישתפרו במידה רבה. ה'אני' שלנו אינו חזק מספיק כדי לעמוד בשיפור כזה. אם הכוח המתנגד, אשר פועל מלמטה כלפי מעלה בזרימת-הדם, חזק מדי, אז אנו יכולים להתנגד לו עם תהליכים קטבוליים כאלו; אז, הרעל של הסולנום הקטלני, אטרופין, יכול להיות תרופה נגדית לתהליכי צמיחה מופרזים מדי, אם היא ניתנת במינונים קטנים. כמובן, אם ניקח כמות רבה מדי של הרעל הזה, לא נוכל עוד לדבר על יצירת איזון. במקרה של מינון-יתר, תהליכי הצמיחה ידוכאו תחילה

והמטופל ייעשה מבולבל על-ידי פעילות רוחית שה'אני' שלו אינו יכול לסבול עדיין. אכן, ה'אני' שלנו אולי יוכל לעמוד בפעילות הזאת רק בשלבים עתידיים של הוויה, כמו שלבי ונוס או וולקן. אז, מופיעים התסמינים הטיפוסיים של הרעלה. בהתחלה, נקודת המוצא של הפעילות אשר נמצאת בפעולה בדם, מתערערת. לאחר מכן, מופיעים התסמינים הקיבתיים שהינם השלבים הראשונים של הרעלת סולנום קטלני. הכוחות אשר פועלים כלפי מעלה מנועים מלתפקד באופן רגיל ואז מופיעים חוסר-תודעה מוחלט והרס האדם על-ידי תהליכים קטבוליים.

אתם רואים, אם יודעים את התוכן הרוחי של חומר שאנו מכניסים אל תוך גופנו – והדרך הטובה ביותר לחקור זאת היא עם צמחים – נוכל לעקוב בדיוק אחר הדרך שבה החומר יפעל באורגניזם שלנו. כמובן, מוכרחים אנו לשלב זאת עם ידיעה מדויקת של הטבע החיצוני. עלינו לדעת מה חי בכל צמח ואז נדע גם כיצד כל צמח פועל וכיצד הוא משפיע עלינו כאשר אנו אוכלים אותו. ידיעה זו תוביל להישגים גדולים, אם נוכל גם ליצור תנאים חברתיים אשר יאפשרו לנו ליישם את התובנות הללו.

ברם בימינו, אפילו כאשר יש לנו את הידיעה, בדרך-כלל איננו מסוגלים ליישמה, מפני שהתנאים החברתיים אינם מותאמים להבנת הטבע. הטבע נחקר כהוויה נפרדת ורק באופן מופשט. לכן, בני-אדם אינם יכולים להבין כיצד אנו משולבים ביקום. מאותה סיבה, בלתי-אפשרי לארגן דברים בקנה-מידה רחב כך שנוכל לומר, למשל, אדם זה או אחר זקוק שיינתן לו חומר צמחי כזה או אחר בתדירות כזו וכזו. כדי לאפשר זאת בכל קנה-מידה, הרפואה המדעית שלנו תצטרך לקבל אופי אחר. במילים אחרות, המוסדות החברתיים שלנו מוכרחים להיות קשורים למה שאנו יודעים על הקשר שלנו עם הטבע.

כמובן, אפשר לעשות הרבה מאוד במקרים אינדיבידואליים. לדוגמה, אנו יכולים לבשל שורשים ולהכין תמצית עבור אדם שהתהליכים הקטבוליים שלו, אשר מתחילים בראש, מופרזים. אנו משתמשים בשורשים מסוימים, כי אנו יודעים שהם כוללים חומרים אשר משכו – מעצם העובדה שהם קיימים בשורשים – את היסודות הרוחיים, הנפשיים והאתריים מטה אל תוך עיצוב השורש הפיסי בדרך הנכונה. אז, החומרים הללו של עיצוב שורש יכולים לפעול בתוך האורגניזם שלנו כל הדרך אל תוך כלי-הדם ההיקפיים ולתוך ראשנו; אז, הם יכולים להיקרא כדי לפעול נגד התהליך הקטבולי המופרז של מערכת העצבים. כמובן, מוכרחה להיות לנו אידיאה ברורה על הטרנספורמציות שחומר שורשי עובר כאשר הוא מוכנס לתוכנו דרך הפה ואז מתעכל כך שיוכל להגיע להיקף החיצוני ביותר של מבנה הראש ומבנה העור שלנו.

במקרים אחרים, יהיה עלינו לדעת כיצד חומרים אשר נלקחו מפרחים, פועלים, כלומר חומרים שהקשר שלהם עם האתרי כבר איכשהו רופף ורעוע. חומרים כאלה של פרחים סופגים באופן חזק את היסוד האסטרלי והם דומים מעט לרעלים. הם ממריצים את האנבוליזם החלש בכלי-הדם ופועלים נגד הקטבוליזם אשר פועל לכיוון ההיקף.

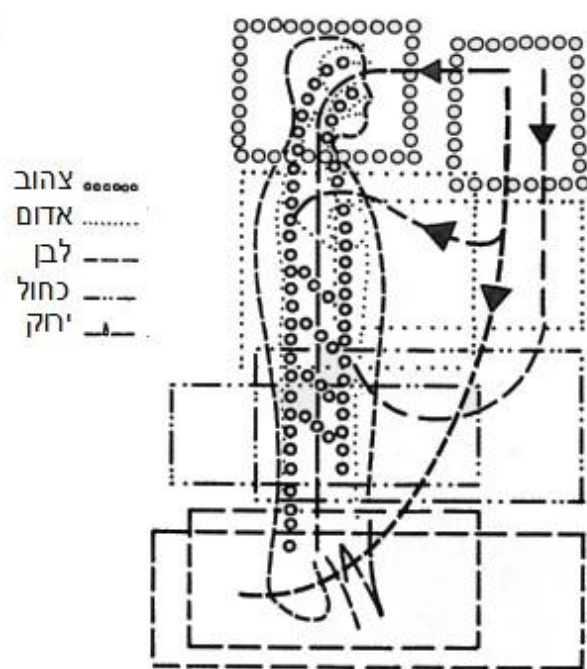
באופן דומה, אנו יכולים לעקוב גם אחר ההשפעה של זריקות. ביסודו של דבר, זהו גם עניין של חיזוק והעצמת תהליכים אנבוליים כדי לפעול נגד תהליכים קטבוליים. לכן, נראה את התגובות של התהליכים הקטבוליים במיוחד כאשר אנו נותנים זריקות. למעשה, זריקות משפיעות בדרך הטובה ביותר רק כאשר התהליכים הקטבוליים מתנגדים בהתחלה לפני שהן מתמזגות בהדרגה עם התהליכים האנבוליים. כך, לעתים קרובות מופיעים ראייה לקויה מעט או זמזום באוזניים, מפני שתהליכי הקלוקל מסרבים בהתחלה לפעול באופן נאות נגד התהליכים האנבוליים המחוזקים. באותו מטבע, תגובות כאלו מהוות ציון ברור לכך שאנו מתערבים בתהליכים הללו.

כל הדברים הללו מראים לכם שהאנתרופוסופיה אינה אמורה לספק דגמים לחוג כיתתי של מקורבים מבוגרים, כך שיוכלו להרהר על הישות האנושית אשר מורכבת מגוף פיסי, גוף אתרי, גוף אסטרלי ו'אני'. תחת זאת, האנתרופוסופיה עוסקת בהבנה רצינית וקפדנית של ישויות אנוש והקשר שלהן עם העולם; מדובר בהכנסת התחום הרוחי אל תוך התחום החומרי. אם האנתרופוסופיה אמורה לתפוס את מקומה המוצדק בעולם, בני-אדם מוכרחים להבין שהיא יכולה לבחון ולחקור את הרוחי בתחום החומרי. כל עוד אנו פועלים אך ורק בחוגים כיתתיים שרק מוסרים את סיווגן של ישויות אנוש, אנו עוסקים רק בדברים אשר יתנגשו בכל הסוגים של אידיאות כיתתיות אחרות. ברם, ברגע שבו נוכל למעשה להראות שהתובנות האנתרופוסופיות שלנו קשורות קשר הדוק לידיעה האחרת כולה – כפי שאמרתי אתמול, הן שופכות אור על כל הידיעה הארצית האחרת בדיוק כפי שהאסטרולוגיה עשתה בעבר – אז בני-אדם יבינו שעל האנתרופוסופיה להתערב בתהליך הציוויליזציה, כך שתהליך בנייה אמיתי יוכל להתרחש כדי לפעול נגד תהליכי ההתפוררות אשר באו מעידני עבר.

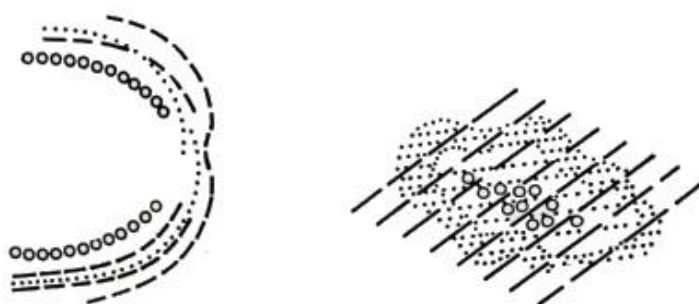
זוהי מידת הרצינות שבה עלינו לנקוט בהכריזנו שאנו אנתרופוסופים. כמובן, לא כל אינדיבידואל יבצע מחקר כדי לגלות כיצד הבלדונה, מצד אחד, וכלור, מצד שני, משפיעים על האורגניזם שלנו. זו אינה הנקודה; הדבר החשוב הוא שבני-אדם באופן כללי יבינו בלבם ובנפשם שאנו יכולים לקבל ריפוי בדיוק מתובנות אנתרופוסופיות על העולם ועל הישות האנושית.

באופן דומה, בחינוך ולדורף איננו מצפים שכל אדם יהיה מסוגל ללמד או אפילו ללמד ילדים מכיתה א' והלאה. אך, אנו מצפים מבני-אדם שתהיה להם הבנה כללית לדרך שבה הפדגוגיה שלנו צמחה מתוך הידיעה שלנו על ישויות אנוש ועל העולם. האנתרופוסופיה זקוקה שייגשו אליה בהבנה טובת-לב. יהיה זה שגוי להניח שכולם מוכרחים לדעת הכול. תחת זאת, יעילותה של החברה האנתרופוסופית מוכרחה להיות טמונה ביצירת הבנה כללית, המבוססת על היגיון בריא וישר, של המאמצים שהאנתרופוסופיה משקיעה, של מה שהיא מנסה להגשים למען רווחת האנושות ועתידה.

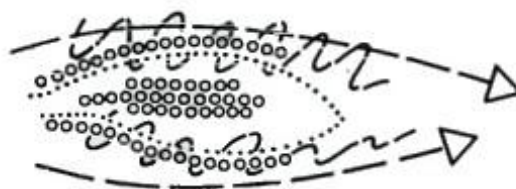
ציורי לוח

ציור 1

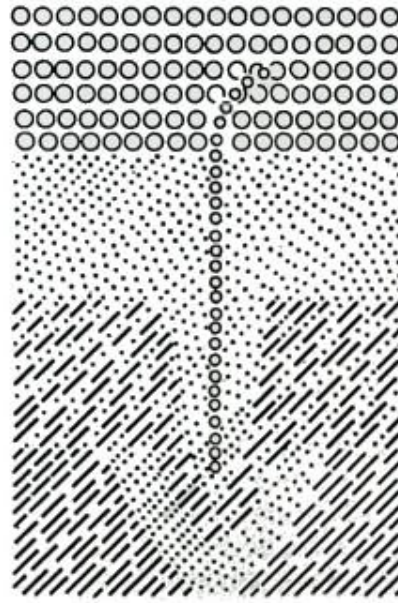

ציורים 2-3

ציור 4

צהוב
אדום
לבן
כחול
'חיק'

ציור 5

*

שאיפה פנימה חסומה, אכילה, תהליכי-היום חזקים יתר על המידה; נשיפה החוצה חזקה יתר על המידה, עיכול, תהליכי-הלילה חזקים יתר על המידה.

הגוף לא הכניס פנימה את הרוח, תהליכי-הלילה חזקים מדי, כלומר לאדם יש חום, אזורים באורגניזם מתרככים ונעשים דלקתיים.

הגוף מכניס את הרוח באופן חזק מדי; תהליכי-היום חזקים מדי, כלומר האדם מתקרר, אזורים של האורגניזם מתקשים. הפרשה פנימית – התפוררות.

הרצאה 7

אימפולסים מוסריים והתגליותיהם הפיסיות:

לעלות על נתיב רוחי I

דורנאך, 16 בפברואר 1923

היום, ברצוני להוסיף הערות ספורות למה שאמרתי בהרצאות קודמות על תפקידה של האנתרופוסופיה כיום ובהתפתחות העתידית של האנושות. ברצוני להתייחס במיוחד לפרספקטיבה שאנו מקבלים בהסתכלנו בדרך שבה פרידריך ניטשה הוביל את הפילוסופיה של המאה התשע-עשרה לכדי אבסורדיות.³³

אנו יכולים להראות שניטשה, יותר מכל אדם אחר, מראה שהשקפה האנתרופוסופית על ישויות אנוש והעולם, היא כורח היסטורי באבולוציה האנושית. אינני רוצה לחזור על מה שכבר אמרתי על ניטשה, הן כאן והן במקומות אחרים בתנועה האנתרופוסופית; תחת זאת, ברצוני לדבר על שתי השפעות על הפילוסופיה שלו שעליהן טרם דיברתי.

לאורך חייו, ניטשה היה שקוע במחשבות על גיבוש דעה על טבעם וערכם של אימפולסים מוסריים בישויות אנוש. הוא פילוסוף של המוסר במובן האמיתי של המילה. הוא רצה לרכוש מושג ברור על מקורה ומשמעותה של המוסריות, הן עבור האינדיבידואל והן עבור הסדר הקוסמי בכללותו. בשאיפתו לרכישת בהירות בנושא זה, שני יסודות עוברים כחוט השני לאורך כל חייו – חיים אשר השתנו במידה ניכרת בהיבטים רבים אחרים.

הראשון מבין הגורמים הללו הוא שהחל מנקודת-המפנה בשנתו השנייה באוניברסיטה ועד סוף חייו, הייתה לניטשה, ביסודו של דבר, השקפה אסתטית אשר לא השתנתה לאורך כל השינויים שהיו בפילוסופיה שלו. הגורם השני הוא שביחס לאימפולסים המוסריים, האינטלקטואליים והמעשיים בתקופתו, הוא טען שמעלה אחת הייתה החשובה ביותר, יושר – יושר עם עצמו, עם אחרים ועם העולם ככוליות. הוא התייחס ליושר כמעלה החיונית ביותר שבני-האדם המודרניים היו זקוקים לה הן באופן פנימי בתוך נפשם והן באופן חיצוני בעולם.

³³ פרידריך וילהלם ניטשה, 1844-1900, פילוסוף ומשורר גרמני. בהתחלה, הוא היה ידיד וחסיד ומאוחר יותר (משנת 1878) יריב מר של וגנר באומנות ובפילוסופיה. התנגד לפילוסופיה של שופנהאואר; סבל מהתמוטטות נפשית. ידוע כמי שהוקיע את הדת, כמי שדגל בדוקטרינה של מושלמות של ישויות אנוש על-ידי ביטוי-עצמי והאדרת האדם העליון או האדם-העל אנושי.

פעם, ניטשה מנה ארבע מעלות עיקריות שאליהן התייחס כחשובות ביותר לחיים האנושיים. יושר עם עצמו ועם אחרים היה המעלה הראשונה ברשימתו. שלוש האחרות היו: אומץ נגד אויבים, גדלות-נפש כלפי אלה שאותם הביס ודרך-ארץ לכול. את המעלות העיקריות הללו אפשר לצמצם, בסופו של דבר, למעלה הראשונה, שאליה התייחס ניטשה כסוג של מעלה הכרחית של התקופה; כולן כלולות, כביכול, ביושר. אנו יכולים לומר שיש קשר בין מעלה זו של יושר והאתאיזם שלו.

ניטשה היה בראש ובראשונה צאצא של תקופתו. אפילו במבט שטחי, אנו רואים שהוא היה מושרש בהשקפת-העולם של שופנהאואר,³⁴ שגם הייתה השקפה אתאיסטית ולפחות בתקופה הראשונה בחייו, הוא ראה בדרמות המוסיקליות של ריצ'רד וגנר³⁵ את הביטוי האומנותי של השקפת-העולם של שופנהאואר. אז, ניטשה אימץ את הפוזיטיביזם המדעי של אותם זמנים, כלומר הפילוסופיה אשר מאמינה שהעולם כולו בנוי אך ורק ממה שנתון לתפיסה חושית באופן ישיר. עבור הפוזיטיביזם, העולם אשר נתון לתפיסה חושית הוא התקן היחיד לפיתוח פילוסופיה. בתקופה השלישית בחייו, ניטשה הגיע לעצמאות מסוימת על-ידי הטמעת האידיאה המודרנית של אבולוציה, שאותה טיפח והחיל על ישויות אנוש על-ידי פיתוח האידיאל הפוזיטיביסטי של אבולוציית הישות האנושית לכדי 'אדם-על'.

כך, השקפותיו של ניטשה צמחו מתוך זרמי תרבות שונים של תקופתו. לחקור כיצד השקפותיו התפתחו, יגלה גם היבטים חשובים באופיו של השליש האחרון של המאה התשע-עשרה. עלינו לשאול מדוע ניטשה נעשה אתאיסט. האתאיזם שלו התפתח מתוך היושר שלו, היושר הפנימי שלו. ככלות הכול, עם להט של קדושה ויושר מוחלט, ניטשה ספג כל דבר שהוא היה יכול מהידיעה שהמאה התשע-עשרה הייתה יכולה להציע. היה עליו להודות בכך שלקבל בכנות את ההשקפה של המאה התשע-עשרה לא יוביל אותו אל האלוהות. לכן, הוא חש שהיה עליו לסלק את האל מתחום חשיבתו.

דבר זה מציין את המאבק המרכזי הראשון בין ניטשה והעידן שלו; כתוצאה מכך, הוא התמרד נגד תקופתו. ניטשה ראה שרוב בני-האדם אשר אימצו את הידיעה וההשקפה של המאה התשע-עשרה, גם האמינו בסדר עולם אלוהי. לגבי ניטשה, זה היה לא-ישיר. נראה לו לא-ישיר לראות את העולם מנקודת-המבט אשר שררה באותו זמן ובמקביל להניח את קיומה של אלוהות.

היות שהוא עדיין התבטא בניסוחים אופייניים לחשיבה של המאה התשע-עשרה, ניטשה למעשה לא אמר מה הוא חש באופן אינסטינקטיבי על השקפת-העולם של המאה התשע-עשרה. הוא חש שהמאה התשע-עשרה הסתכלה בעולם בדיוק כפי שהיא מסתכלת באורגניזם האנושי לאחר שהוא הפך לגוויה. אם אתם מאמינים, כביכול, באורגניזם מת זה, אם אתם חושבים שיש לו ממשות פנימית, אז, אם אתם כנים,

³⁴ ארתור שופנהאואר, 1788-1860, פילוסוף גרמני. מפיץ הפסימיזם והאימפולסים חסרי-ההיגיון של החיים אשר עולים מהרצון.
³⁵ ריצ'רד וגנר, 1813-1883, מלחין גרמני. יוצר הדרמה המוסיקלית וחלוץ בפיתוח מוטיבים חוזרים. בין יצירותיו האחרות, הוא הלחין סדרה של דרמות מוסיקליות המבוססות על הסאגה של זיגפריד.

אינכם יכולים גם להאמין שלאורגניזם זה יש משמעות רק כאשר הוא חדור בישות האנושית החיה, המונפשת והרוחית. כאשר אנו בוחנים גוויה, מוכרחים אנו באמת להודות שמה שאנו רואים ובוחנו שם אינו, אם לדבר באופן מדויק, ממשות. הוא מהווה ממשות רק כאשר הוא חדור ברוח האנושית. הוא זקוק לרוח האנושית. אך, רוח זו לא נמצאת עוד שם בגוויה.

אף על פי שניטשה לא ביטא זאת במילים רבות, הוא חשב שהסתכלות בטבע בדרך שבה הידיעה המודרנית עושה זאת, היא להתייחס אליו כגוויה. הוא חש שבני-אדם מוכרחים להבין שהטבע, כפי שהם רואים אותו, אינו כולל עוד דבר כלשהו שהינו אלוהי. אם אנו עומדים לקבל את ההשקפה הזאת של הטבע כמוחלטת ולדבר על הטבע רק במונחים של חוקיו, אז ברור שאנו מוכרחים לשלול שיש לו יסוד אלוהי. כי, על-פי השקפה זו, לטבע יש יסוד אלוהי באותה מידה מועטה שלגוויה יש רוח אנושית בתוכה. אלו הדברים אשר חיו בנפשו של ניטשה. אף-על-פי-כן, להשקפת-העולם של המאה התשע-עשרה הייתה עליו השפעה חזקה עד כדי כך שהוא התחיל להאמין בכך שהטבע הוא כל מה שיש לנו, שהזמנים המודרניים לימדו אותנו שאין לנו שום דבר אחר. אם אנו דבקים בידיעה זו של הטבע, הרי שמוכרחים אנו לדחות את האל.

לכן, ניטשה ראה באמונה באל ובאותו זמן קבלת הידיעה המודרנית, מעשים לא-ישרים. בהיבט זה, חיי-הנפש שלו מעניינים מאוד בדיוק מפני שהוא שאף להיות ישר לגמרי. להאמין באל ובאותו זמן לקבל את השקפת-הטבע השוררת, היה, בעיני ניטשה, השקר הגדול של תרבות המאה התשע-עשרה. עם זאת, הוא התייחס ברצינות לסדר הטבע אשר היה מקובל באופן כללי. למעשה, הוא נוכח לדעת שהחיים המודרניים התפתחו עד לנקודה שבה בני-אדם אימצו את השקפת-הטבע הזאת כדבר מובן מאליהו. אין מדובר בכך שהטבע כפה על בני-אדם לקבל את סדר הדברים הזה; תחת זאת, החיים הפכו לכאלה שזו הייתה השקפת-הטבע היחידה שהם יכלו לסבול. השקפת-הטבע השוררת התפתחה למעשה מתוך החיים עצמם; עם זאת, ניטשה חש שהחיים הללו היו לא-ישרים לגמרי והוא שאף ליושר.

היה עליו להודות בכך שאם נחיה בסדר הזה ונתייחס אליו כאמיתי, אז, במסגרתה של אמת זו, לעולם לא נוכל להיות מודעים לאנושיותנו. הרגש היסודי של ניטשה בתקופה הראשונה של חייו, היה ספק ביחס לדרך שבה הוא היה יכול לחוש את עצמו כישות אנושית, כאשר הוא הוגבל על-ידי ההשקפה השוררת של הסדר הטבעי. זוהי הדרך שבה ניטשה חש ולכן הוא הגיע למסקנה בתקופה ראשונה זו של חייו, שאם הוא לא יוכל לחיות בתחומן של האמת והממשות, יהיה עליו לחיות בתחומן של חזויות, בשירה, באומנות.

ניטשה האמין שהוא מצא ביוונים העתיקים את האומה אשר הגיעה לאותו חוסר-סיפוק עם האמת מתוך נאיביות מסוימת ולכן ניחמה את עצמה עם חזויות, עם יופי. הוא ביטא זאת ביצירתו הראשונה, הולדת הטרגדיה ו-הגנאלוגיה של המוסר, שהינה כמו פזמון והיא כתובה בצורה יפה מאוד. הוא רצה לומר שכאשר אנו נמצאים בתחום הממשות, לעולם לא נוכל להיות מודעים לאנושיותנו. לכן, עלינו לברוח מאותו תחום

אל זה שבו נוכל לברוא עולם שאינו תואם למציאות. בעולם זה של שירה, נמצא נחמה במה שהמציאות לעולם לא תוכל לתת לנו.

על-פי ניטשה, היוונים הקדמונים היו פסימיסטים נאיביים ואמיתיים, אשר חשו שהם אינם יכולים להיות שבעי-רצון מעולם המציאות. זוהי הסיבה העיקרית לכך שהם חיברו את הטרגדיות המופלאות שלהם – עולם של אשליות יפות – כדי למצוא בהן את הדברים אשר יספקו אותם. ניטשה האמין שהדרמות המוסיקליות של וגנר היו חידוש של עולם זה של אשליות יפות והן נוצרו עבור התכלית הדחופה של הובלת בני-אדם מהעולם המכונה ממשי אל עולם החזיונות, על-מנת שיוכלו למצוא סיפוק כישויות אנוש. ניטשה חשב שהיה בלתי-אפשרי להעמיק את המחקר והידיעה שלנו על העולם החושי ולעבור מההתגלות החיצונית לאלוהות שבתוך הטבע כדי שנחוש את עצמנו קשורים לאלוהות ונחוש את עצמנו כישויות אנוש, כממשיות בעולם.

ניטשה לא היה יכול לאמץ את אותה גישה. הוא היה נחוש להיות ישר וביושר שלו הוא לא ראה שום דרך כדי להגיע לגישה כזו על בסיס מה שהיה למאה התשע-עשרה להציע. כך, היה עליו להישאר עם הגישה האחרת: אין שום סיפוק עבורנו במציאות כולה; לכן, הבה נמצא סיפור בעולם לא-ממשי. את גישתו המוקדמת של ניטשה כלפי העולם אפשר להשוות לזו של ישויות אשר נוחתות על כוכב-לכת אחר היכן שהן מוצאות רק גוויות. ביחס לגוויות לא כשרידים של ממשות אלא כממשות לכשעצמן, כי הנפשות שפעם מילאו את הגופים המתים הללו אינן נוכחות עוד, ישויות אלו ממשיכות להמציא, למען הנחמה שלהן, מהויות בדיוניות כדי להנפיש את הגוויות.

ביסודו של דבר, כתביו של ניטשה לאחר הולדת הטרגדיה, למשל, דייויד שטראוס כומר-וידוי וסופר, על השימושי וחוסר-התועלת של ההיסטוריה לחיים, שופנהאואר ו-ריצ'רד וגנר בביירות', היו התמודדויות בין חוסר-היושר בתקופתו והיושר שלו. אף על פי שלא היה מוצא מהתחום החושי אל תוך הרוח, העידן שבו ניטשה חי עדיין דיבר על רוח. אף על פי שהידיעה שלו לא באמת כללה משהו אלוהי, אותו עידן עדיין דיבר על אל. למעשה, בזמנו של ניטשה, ההשקפה אשר שררה הייתה שבעידנים קדומים יותר בני-אדם קיבלו את האשליה של אל, אך מאז המחקר על הטבע גילה שהאל לא היה קיים – אך הו, טוב, תחת זאת היו קונצרטים ומוסיקה.

נקודת-מבט עוינת זו לתרבות הוצגה באחד הפרקים בספרו של דייויד פרידריך שטראוס, האמונה הישנה והאמונה החדשה.³⁶ ניטשה היה מרוגז במיוחד מהפרק הזה, לכן הוא כתב מאמר נגד שטראוס, אדם מצטיין באופן יחסי, בהדביקו לו תווית של אדם חסר-תרבות. במאמר זה, ניטשה הסביר שבני-אדם הינם או

³⁶ דייויד פרידריך שטראוס, 1874-1808, תיאולוג ופילוסוף גרמני. פיתח תורה של פרשנות תנ"כית אשר הייתה מבוססת על פילוסופיה הגלית דיאלקטית; גרם מחלוקות בקרב פרוטסטנטים גרמניים על-ידי תיאור האוונגליונים כ'סיפורי-אגדות היסטוריים'. כתב את הספר *אמונה ישנה ואמונה חדשה* (1872).

לא-כנים בכך שהם עדיין מניחים את קיומו של אל או שהם שוקעים לרמת הנדוש וחסר-התרבות, כפי שקרה עם דיויד פרידריך שטראוס.

ברם, לאחר מכן באה התקופה השנייה בחייו של ניטשה. הוא נשאר נאמן לעצמו ביחס לאתיאיזם שלו והתעקשותו על יושר. עם זאת, בתקופה המוקדמת יותר הוא קיבל אידיאלים, למרות שהיו אסתטיים. הוא מצא בהם נחמה נגד המציאות שחושנו החיצוניים מציגים בפנינו. ברם, בתקופה השנייה, ניטשה דבק בצורה חזקה יותר בדבר האחד והיחיד שהעולם היה יכול לגלות, על-פי הדעה הרווחת בתקופתו. היה עליו לקבל שבלי קשר להתמסרותנו לאידיאלים, הם ללא ספק נובעים מטבענו הפיסי. בני-אדם נטו להאמין בסוגים שונים של דברים יפים, אך האידיאלים והיופי שלהם אנושיים מדי.

זו הייתה ההתחלה של התקופה בחייו של ניטשה, שבה הוא נעשה מודע במיוחד לחולשה האנושית, האנושית מדי: כניעתנו לטבענו הפיסי. היות שניטשה התייחס להשקפת-הטבע הרווחת באופן רציני, היה עליו להבין שבני-אדם אינם יכולים שלא להיכנע לטבעם הפיסי. למעשה, פעם הוא אמר: "שלוש פעמים הידד לפיסי, אך הבה נריע אף יותר ליושר אמונתנו בפיסי".

בשלב שני זה של חייו, ניטשה אמר בערך את הדברים הבאים: "הבה נהיה ישרים ונבין שאפילו המחשבה היפה והאידיאליסטית ביותר שעשויה להיות לנו, עדיין אינה מהווה יותר מהשתחררות מטבענו הפיסי. לכן, הבה ניגש לחיים האנושיים לא על-ידי תיאור העשן היוצא מלמעלה, אלא על-ידי הסתכלות בדלק אשר גורם עשן. אז, נגיע לא לאלוהי-אידיאליסטי, אלא לאנושי, לאנושי מדי." במובן מסוים, ניטשה חיסל כל מאמץ אידיאליסטי בחיים מפני שהוא רצה להיות כן עם עצמו ועם אחרים. הוא הסיק שמה שבני-אדם בדרך-כלל מכנים 'נפש' הוא באמת שקר בלבד. למעשה, הוא מבוסס על המבנה הגופני וההשפעות של מבנה זה מתגלות בדרך כזו שאנו מכנים אותן 'נפש'. על-פי ניטשה, העובדה שחלק מבני-דורו קראו סופרים כמו וולטר, היוותה ציון של הארה אמיתית.³⁷ משמעותה של הארה אמיתית עבורו הייתה שבני-אדם יפסיקו להסתבך בסוגים שונים של מציאות וייראו שכל דבר מוסרי נובע משם.

המאפיין המהמם ביותר של התקופה השלישית בחייו של ניטשה הוא הקיצוניות שאליה הביא את היושר שלו – קרוב לוודאי מתוך המצב הפתולוגי החמור, נכון לעכשיו, שלו. למשל, הוא טען שאם נתייחס לידיעת הטבע המודרנית שלנו ולחוקיו באופן רציני, אז יהיה עלינו להודות בכך שהרוח שכביכול חיה בתוכנו אינה מהווה דבר מלבד נביעה מתוך טבענו הפיסי. לכן, הישות האנושית המושלמת היא זו שגופה הפיסי הוא המושלם ביותר בהשוואה לחלקים אחרים של האדם. במילים אחרות, הישות האנושית המושלמת, על-פי ניטשה, היא זו שטבעה הפיסי הוא כזה שהאינסטינקטים החזקים ביותר חיים בה.

³⁷ וולטר, ששמו המשוער היה פרנסואה-מרי ארואה, 1694-1778. סופר צרפתי. הסתבך בגלל הסאטירה השנונה שלו. זכה לפרסום כמגן הקרבנות של אי-סובלנות דתית וכמומחה לסאטירה.

ניטשה האמין שדווקא החיים האינסטינקטיביים ולא חיי-הנפש-והרוח יובילו אותנו אל מעבר לעצמנו באבולוציה שלנו, כי האינסטינקטים, אף על פי שהם נשארים רק אינסטינקטים, ייעשו אף-על-פי-כן חזקים יותר ויותר, יצמחו אל מעבר לרמת האינסטינקטים החייתיים ואז הגזע האנושי יתפתח לכדי 'אדם-על'.³⁸ מדוע קיבל ניטשה קודם שישויות אנוש היו זקוקות לאשליית האידיאלים, אחר-כך חשף שהאידיאלים הללו נובעים מהפיסי ולאחר מכן הניח שהגזע האנושי יתפתח לכדי 'אדם-על' דרך התפתחות נעלה יותר של טבעו הפיסי, חיי האינסטינקטיביים? הוא הובל לזה מפני שחשב שבני-אדם אשר שקועים בהשקפת-העולם של המאה התשע-עשרה, לא היו יכולים להבין את הפיסי ועם זאת להרחיק אל מעבר לו ולהישאר ישרים בו-זמנית. אילו רצו להיות ישרים, היה עליהם להישאר בתחומו של הפיסי.

לאחר מכן, ניטשה טיפח יושר קפדני והתמסר לגמרי עם ישותו כולה לתחום הפיסי. אכן, האידיאל שלו ביחס לעתיד התרבות האנושית (אם יכולים אנו לכנותו אידיאל) היה שישויות אנוש תשפוכנה אור על האשליה הגדולה שיש להן רוח. בדרך-כלל, בני-אדם אינם מודעים לרקע הזה של השקפותיו של ניטשה – ככלות הכול, הוא פילס את דרכו החוצה מכל זה עם היושר הגדול ביותר האפשרי על-ידי כך שהתכחש לקיומה של רוח באופן רוחי כל-כך והאדיר את הדלות הרוחית של האנושות באופן מבריק וגאוני כל-כך.

במסגרת השקפת-העולם של המאה התשע-עשרה, היה בלתי-אפשרי להיות פילוסוף של המוסר (מה שניטשה הפך להיות בגלל נטייתו המוקדמת) אם השקפת-עולם זו הייתה מתקבלת בכנות וברצינות. כי, אם איננו יכולים עוד לומר שמימתנו על האדמה היא להביא יסוד רוחי על-ארצי אל תוך עולם ארצי זה, אלא להאמין שעלינו להגביל את עצמנו לתחום ארצי זה, אז לא תהיה לנו שום הצדקה לקביעת תקנים מוסריים. אם נקבל את השקפת-העולם של המאה התשע-עשרה בכנות מלאה, אז המוסריות תהיה נחלת-הכלל. הוא רצה להיות פילוסוף של המוסר, אך מהיכן היה אמור לקבל אימפולסים מוסריים? זו הייתה השאלה הגדולה. אם אנו רואים את העל-חושי מאיר ישויות אנוש, אז המוסריות היא מה שיסוד על-חשוני זה דורש מקיומנו החושי; אז, המוסריות אפשרית. ברם, אם איננו רואים דבר על-חשוני בישויות אנוש, כפי שהשקפת-העולם של המאה התשע-עשרה לא ראתה, הרי שאין שום מקור שממנו נוכל להפיק אימפולסים מוסריים. כדי להבדיל בין טוב ורע, אנו זקוקים לעל-חשוני. כך, ניטשה גישש את דרכו בחיים האנושיים כדי למצוא מקור של אימפולסים מוסריים.

למשל, הוא בחן את ההיסטוריה של התרבות האנושית וגילה שגזעים חזקים כבשו עמים חלשים יותר, בכפותם עליהם את התקנים והנורמות שלהם. מתוך האינסטינקטים שלהם, הכובשים ציוו על העמים המובסים לעשות דבר זה או אחר. כמובן, ניטשה לא היה יכול להאמין באיזשהו כלל הכרחי או מוסרי באופן

³⁸ ראה כה אמר זרתוסטרא מאת פרידריך ניטשה.

קטגורי. הוא היה יכול להאמין אך ורק בגזע של בני-אדם אינסטינקטיביים אשר ראו את עצמם כבני-אדם טובים ואת האחרים כבני-אדם רעים, בני-אדם נחותים, שאת הפעולות והתקנים שלהם הם יכלו להכתיב. אז, אלה שהיו, על-פי הכובשים, בני-האדם הנחותים, התאגדו וכבשו את הקודמים, לא באמצעים העתיקים והאכזריים, אלא עם כלי-הנשק העדינים יותר של נפש ורוח, בעורמה ובשנינות. עתה, לחילופין, הם כינו את הכובשים הקודמים 'רעים' מפני שהם היו כובשים, עריצים, שרירנים ואנשי-צבא. לעומת זאת, המנצחים החדשים כינו את עצמם 'טובים' – קודם לכן התייחסו אליהם כנחותים ורעים. להחזיק אדם בחולשה ובתבוסה על אף היותו עני, מוגבל, מדוכא ומנוצח – זה טוב. לכבוש ולהביס אחרים – זהו רוע. לכן, 'טוב' ו-'רוע' התפתחו מתוך 'טוב' ו-'רע'. ברם, 'טוב' ו-'רע' עדיין לא נקבעו על-פי שיפוטם מוסריים, כפי שהם עושים עתה, אלא רק הציעו לכבוש בני-אדם חזקים ואריסטוקרטים בניגוד לצבא העבדים אשר נתפסו כבני-אדם נחותים ורעים.

ההבדלה שלנו בין 'טוב' ו-'רע' נובעת אך ורק ממרדי העבדים של אלו שקודם לכן היו רעים ונחותים ועתה כינו את האחרים פושעים ורעים והם נקמו על מה שנעשה להם. כך, מאוחר יותר, המוסריות אשר הייתה מבוטאת בקטגוריות 'טוב' ו-'רוע', נראתה לניטשה לא יותר מנקמה של המדוכאים במדכאים הקודמים שלהם. הוא לא היה יכול למצוא שום הצדקה פנימית למוסריות; הוא היה יכול להתייצב רק מחוץ למסגרת של טוב ורוע, לא בתוכה. כי, כדי למצוא הצדקה פנימית לקטגוריות 'טוב' ו-'רוע', היה עליו להגיע אל העל-חושי. ברם, לגביו העל-חושי היה אשליה, שום דבר מלבד ביטוי של טבענו האנושי החלש, אשר מסרב לקבל שישותנו האמיתית מוגבלת לתחום הפיסי.

היינו יכולים לומר שכל ההוגים בתקופתו של ניטשה היו מוכרחים להסכים עמו אילו הם היו ישרים כמוהו. ניטשה קבע לעצמו מטרה להיות ישר לגמרי. זוהי הסיבה לכך שהוא מרד נגד תקופתו והיו לו כלי-נשק מנטליים חדים כאלה. זוהי גם הסיבה לכך שהוא שאף לבצע טרנספורמציה לכל הערכים. לגביו, הערכים שלפיהם הוא חי התפתחו מתוך חוסר-ישר. דרך עבודה אשר נעשתה לאורך מאות שנים, המושגים המדעיים המודרניים התבססו והוכנסו להיסטוריה. עם זאת, אותן מאות שנים לא הוציאו מהנפשות האנושיות את מה שלא היה יכול למצוא מכנה משותף עם המושגים המדעיים הללו, כלומר אידיאות על מוסריות ואל. התפתחו ערכים שעתה היו מוכרחים לעבור טרנספורמציה.

חייו של ניטשה היו באמת טרגדיה נוראית. אינני חושב שאפשר להבין את התרבות האנושית בשליש האחרון של המאה התשע-עשרה או את השפעותיה המתמשכות על המאה העשרים, בלי שתהיה לנו תובנה מסוימת לפחות על טרגדיה זו אשר התנהלה בנפש אשר חייתה באותם זמנים, נפש כמו זו של ניטשה. זה באמת נכון שאת המשבר כולו שאנו חווים עתה אפשר לראות כתוצאה של מה שניטשה כינה חוסר-הישר של התרבות המודרנית. היינו יכולים לומר שניטשה התמרד נגד תקופתו, כי הוא חש שהמשכיותו של חוסר-ישר זה הייתה מובילה למאבק הרסני אשר היה מערב את כל בני-האדם המשתייכים לתרבות

מודרנית זו. אכן, הטרגדיה של חייו של ניטשה התפתחה מפני שהוא חיפש אחר בסיסה של המוסריות, אך החינוך והתרבות של תקופתו לא אפשרו לו למוצאו. הוא לא היה יכול למצוא מקור שממנו יוכל להפיק אימפולסים מוסריים. לכן, הוא גישש את דרכו בחיים ובתהליך הוא פגע באצבעעותיו. מתוך הכאב שממנו סבל, הוא תיאר את תקופתו בדרך שבה עשה זאת.

ניטשה חיפש אחר משהו שאין למוצאו בתחום החושי, אלא רק בעל-חושי. ככלות הכול, אתם יכולים לבוא עם אידיאלים יפים, גדולים ונשגבים מאוד, עם זאת עמם אינכם יכולים לתדלק מנוע, לשובב הגה או להניע מנוע חשמלי. כאשר אנו מתמקדים רק במה שיכול לתדלק מנוע, להניע מנוע חשמלי או לשובב הגה, לעולם לא נבין כיצד האימפולסים המוסריים אשר חיים בתוכנו יכולים להשפיע על האורגניזם שלנו. אתם רואים, לא משנה כמה נשגבים האידיאלים שלנו, הם מהווים, בסופו של דבר, רק עשן וערפל, כי אין שום דרך שבה הם יתערבו בפעולתו של שריר, ישפרו את אחת המיומנויות שלנו וכדומה.

איננו יכולים לראות אידיאלים מוסריים מתערבים בתחום האורגני באיזשהו מקום בעולם החושי. ניטשה לא היה יכול להימנע מלהבין שכאשר אנו באים עם אידיאלים כה יפים ושומרים עליהם בראשנו, הרי שאנו מתייחסים לאורגניזם שלנו כפי שהיינו מתייחסים למכונה. ככל שהדבר נוגע למכונות, אנו יכולים לכתוב את המילים 'אידיאלים מוסריים' על כרזות; הם עדיין לא יתדלקו את המכונות ואף לא יגרמו להן לנוע. אף-על-פי-כן, אנו נעים, ואם אנו הננו כפי שמדעי הטבע רואים אותנו, האם נעים אנו אז בהתאמה עם האידיאלים המוסריים שלנו? בהשוואה לממשות, האידיאלים שלנו הם שקרים. אדם מועיל אינו מי שמסור לאידיאלים, אלא מי שמתדלק את המנוע שלו כך שהאינסטינקטים שלו יעשו חזקים יותר – 'חיה בלונדינית', כפי שניטשה ניסח זאת.³⁹

אלו היו השאלות שניטשה היה צריך להתייבב מולן כאשר התמודד עם גזע אנושי אשר היה יכול להיות מוסרי על-פי הגדרתו, רק אם האימפולסים המוסריים היו יכולים להיות מעורבים בהן. הם לא היו יכולים לעשות זאת ולכן לא היה לא טוב ולא רוע, אלא רק מעבר לטוב ולרוע.⁴⁰

עתה, זכרו שתמיד תיארנו את הידיעה המודרנית של העולם כלא-מסוגלת להבין באמת את הישות האנושית; היא אינה יכולה להגיע לתמונה או לאידיאה ברורה של הישות האנושית. על-ידי כך שאנו חווים את החיים בנפשנו, בהתאמה עם השקפת-העולם המודרנית הזאת, איננו יכולים להתקרב לידיעת הישות האנושית. עם זאת, הכול אצל ניטשה היה מכוון אל הישות האנושית; הכול היה מכוון על משהו שהוא לא היה יכול להשיג! בנוסף, הוא רצה להוביל את הישות האנושית לכך שתפתח לכדי 'אדם-על', בהתאמה עם האידיאה המודרנית של האבולוציה האנושית. ברם, הוא לא באמת תפס את הישות האנושית. כמובן, הוא

³⁹ ראה הולדת הטרגדיה ו-הגנאלוגיה של המוסר מאת פרידריך ניטשה.
⁴⁰ מאת פרידריך ניטשה.

לא היה יכול להראות כיצד משהו שלא היה ברשותו נועד להתפתח לכדי 'אדם-על'. על-פי ניטשה, הישות האנושית לכשעצמה לא הייתה קיימת במונחים של אידיאה, התרשמות, רגש או אימפולס של רצון – ו-'אדם-על' בהכרח אף פחות! היה זה כאילו הוא אמר את המילים 'ישות אנושית' ו-'אדם-על' רק מתוך הרגל ישן ועתה הוא נחנק מהם מפני שלא היה בהן שום תוכן, בדיוק כפי שאדם היה נחנק בחדר שאין בו אוויר.

ניטשה ניצב אל מול הכורח להיכנס אל תוך העולם העל-חوشي עם שאלותיו המוסריות, אך הוא לא היה מסוגל לעשות זאת. זו הייתה הטרגדיה הפנימית שלו והיא זו אשר עשתה אותו נציג של השנים האחרונות של המאה התשע-העשרה. כנציג של אותו עידן, הוא ציין שישויות אנוש מוכרחות להיכנס אל תוך העולם העל-חوشي אם ברצונם להישאר ישרים ולא להצהיר שאידיאלים מוסריים הם שקרים גרידא. ניטשה נעשה לא-שפוי מפני שעמד מול הצורך להיכנס אל תוך העולם העל-חوشي, אך לא היה יכול לעשות זאת. כמובן, ישנם בני-אדם רבים שלא נעשים לא-שפויים, אך בנקודה זו לא אדון בסיבות שבגינן הם לא נעשים לא-שפויים. ככלות הכול, אפילו בתיאור מוזרויות בתרבות שלנו, אל לנו לחצות את גבולותיה של דרך ארץ.

עם זאת, מחייו של ניטשה אנו יכולים לראות דבר אחד באופן ברור: בני-אדם מודרניים יכולים להיות ישרים עם עצמם ועם אחרים רק אם הם ייכנסו אל תוך העולם העל-חوشي. במילים אחרות, איננו יכולים לשמור על כנות ויושר במסגרת השקפת-עולם שאינה על-חושית. באותו מטבע, לא נמצא את הדרך מהישות האנושית אל 'אדם-העל', אם לא נוכל לעלות על הנתיב אשר מוביל מהעולם החوشي אל העולם העל-חوشي. אם המוסריות משתייכת, במובן מסוים, ל-'אדם-על', אזי היא דורשת שנחפש אחר 'אדם-על' זה, לא בעולם החوشي, אלא בעולם העל-חوشي. אחרת, המונח 'אדם-על' הוא רק מונח ריק שאנו משתמשים בו והוא אינו עונה לשום קול מהעולם.

מחר, נתייחס לנושא זה מזווית אחרת. נפרט יותר, במיוחד, על מה שניטשה הסתדר עמו, כך שנוכל להבין כהלכה ערכים מוסריים בחיים האנושיים ונוכל להביאם להרמוניה עם הידיעה וההשקפה של תקופתנו.

הרצאה 8

אימפולסים מוסריים והתגליותיהם הפיסיות:

לעלות על נתיב רוחי II

דורנאך, 17 בפברואר 1923

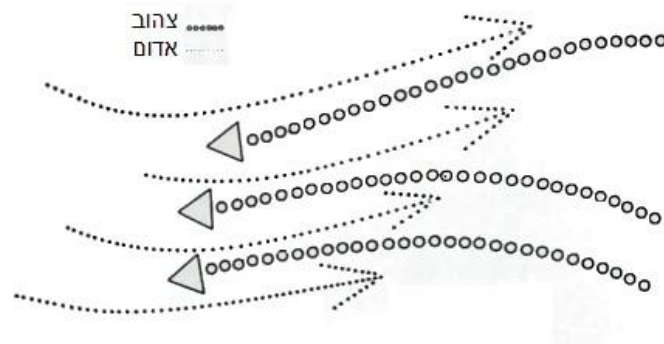
בלוקחי את הדוגמה של ניטשה אשר הצהיר שהוא פילוסוף של המוסר, הסברתי אתמול שבני-אדם אשר השתקעו לגמרי בתרבות החיצונית המודרנית, ייכשלו בניסיונותיהם למצוא אימפולסים מוסריים בטבעה של הישות האנושית, כי הידיעה בת-ימינו אינה מוסרת לנו כיצד אימפולסים מוסריים מתערים בחיינו הפיסיים. מצד אחד, הציוויליזציה שלנו מקבלת את חוקיהם של מדעי הטבע, שכבר נתנו את אותותיהם בחינוך שלנו במידה כזו שאנו סופגים את פירושיהם על הטבע, מתקופת הילדות ואילך. מצד שני, קיימת השקפת-עולם מוסרית אשר עומדת בפני עצמה. אנו מתייחסים לאימפולסים מוסריים כצווים או כתקני התנהגות אשר פותחו בכנסים חברתיים. איננו מסוגלים לחשוב על קשר הדוק בין אתיקה וחיינו הפיסיים. כפי שציינתי אתמול, ניטשה קבע שהיושר הוא המעלה העליונה ומתוך הכנות והיושר שלו, הוא לבסוף הגיע למסקנה שישויות אנוש הן ישויות פיסיות בלבד. הוא חש שחיינו הפיסיים אנושיים, אנושיים מדי, והם גם הבסיס למוסריות שלנו. היות שניטשה רצה להיות ישר ביחס להשקפת-העולם של תקופתו, הוא נכשל בפילוסופיית המוסר שלו. הוא לא היה מסוגל לראות היכן המוסריות והעולם הפיסי נפגשים ופועלים יחד.

כמובן, בלתי-אפשרי לראות את הפעילות המשותפת הזאת בלי להיכנס לתחום שבצדק מכונה העולם העל-חושי. עלינו להבין שרק בחיים האנושיים שאימפולסים מוסריים – אם תרצו, אידיאלים מוסריים – והתהליכים והתפקודים הפיסיים בתוכנו, נפגשים. כיום, השאלה הגדולה אשר עומדת לפתחנו היא: האם האימפולסים המוסריים שיש לנו נשארים מופשטים או שהם יכולים למעשה להתערב במבנה הפיסי שלנו.

כפי שאמרתי אתמול, אנו יכולים להיות בטוחים שאין אימפולס מוסרי אשר מתערב במנגנון של מכונה. אין שום קשר ישיר בין סדר העולם המוסרי ומכונות. כתוצאה מכך, כאשר האורגניזם האנושי מוצג כסוג של מכונה, כפי שקורה בהשקפה המדעית המודרנית לעתים קרובות יותר ויותר, אז אותו הדבר ישים לגבינו ואימפולסים מוסריים הם אשליה בלבד. במקרה הטוב, אנו יכולים לקוות שאיזושהי ישות שהתוודענו אליה דרך התגלות, תתערב בסדר העולם המוסרי, תתגמל את בני-האדם הטובים ותעניש את בני-האדם הרעים. אך, איננו יכולים לראות קשר בין אימפולסים מוסריים ותהליכים פיסיים אשר טבועים בסדר העולם.

היום, ברצוני לדבר על התחום שבו קשר זה בין הפיסי והמוסרי אכן קיים. כדי לסייע בהבנת מה שאני עומד לומר, נתחיל בבעלי-חיים. הגוף הפיסי שלהם, אורגניזם הכוחות האתריים המעצבים שלהם והגוף האסטרלי שלהם, פועלים יחד. אין שום 'אני' ממשי אשר מתגשם בבעלי-חיים; תחת זאת, יש להם 'אני'-קבוצתי אשר מתערב מבחוץ. עתה, מוכרחים אנו להבין שעלינו להבדיל בין שני חלקים עיקריים במבנה בעל-החיים. מצד אחד, ישנו הראש. בבעלי-חיים מפותחים יותר, וכן בישויות אנושיות, הראש הוא הנושא הראשי של האורגניזם העצבי-חושי. כל דבר שבעלי-חיים מכניסים לתוכם מהעולם החיצוני, נכנס אל תוך גופם בעיקר דרך האיברים שבראש. כמובן, מה שהדגשתי לעתים קרובות כל-כך, נכון גם כאן: אל לנו להשליך את מבנהו של אורגניזם ככוליות אל תוך המבנה של חלקיו הפיסיים. ברם, במובן מסוים, בעלי-חיים הם כולם ראש אף על פי שהם יכולים לקלוט עם גופם כולו, לא רק עם הראש. האורגניזם העצבי-חושי שלהם ממוקם בעיקר בראשם. שם מתפתח הקשר שלהם עם העולם החיצוני.

עתה, כאשר אנו מסתכלים במבנה כולו של בעלי-חיים ורואים שהקוטב הנגדי של אורגניזם הראש הוא הזנב, אז במונחים של מבנה פיסי, מבנה אתרי ומבנה אסטרלי של בעלי-החיים, אנו יכולים לומר שהניידות האסטרלית שלהם זורמת מאחור אל החלק הקדמי. הזרמים של גופם האסטרלי זורמים ללא הרף מאחור לפנים והם נתקלים ברשמי-החושים אשר נקלטים דרך איברי-החושים שבראש. כך, שני הזרמים מתמזגים. אני יכול לצייר לכם תרשים גם שיתאר זאת:

כאן, הזרמים האסטרליים אשר זורמים מאחור לפנים (חיצים אדומים), נתקלים ברשמי-החושים אשר זורמים מהראש לכיוון הזנב (חיצים צהובים). שני הזרמים הללו מתמזגים והם פועלים יחד במבנה כולו של בעל-החיים.

אתם יכולים לראות בבירור את ההתמזגות הזאת אצל כלבים. כאשר כלב רואה את בעליו, הוא מכשכש בזנבו. דבר זה מצביע על כך שהכלב קלט את הרושם החושי של בעליו, אשר זורם מהחלק הקדמי אל החלק האחורי, ועתה הוא פוגש את הזרם האסטרלי. זרימה זו של האורגניזם כולו מאחור לפנים, באה לידי ביטוי בכשכוש בזנב. יש הרמוניה מלאה. אם ברצונכם לדעת כיצד שמחה מבוטאת בפיסיוגנומיה של כלב, אל לכם להסתכל הרבה מדי בפניו כאשר הוא רואה את בעליו, אלא דווקא בכשכוש הזנב.

ביסודו של דבר, זה חל על כל בעלי-חיים. במינים הנחותים יותר, למשל דגים, איננו יכולים לראות זאת באותה מידה של בהירות, כי גופם האסטרלי עצמאי יותר. ברם, עם תודעה על-חושית, אנו יכולים לראות זאת באופן ברור יותר. תודעה על-חושית יודעת שכאשר דג קולט דרך המנגנון העצבי-חושי שלו שמשוהו זורם לקראתו, הדג שולח את הזרם האסטרלי שלו מאחור לפניו כדי לפגוש את הרושם אשר בא מבחוץ. כתוצאה מכך, ישנה התמזגות מנצנצת באופן מופלא של מה שהדג רואה ומה שהוא מביא שיפגוש את הרושם. השתלבות עמוקה זו של הזרם האסטרלי מבחוץ – ככלות הכול, מה שישות קולטת עם רשמי-חושים הינו זרם אסטרלי מבחוץ – והזרם האסטרלי אשר זורם מאחור לפניו, מופרעת אצל בני-אדם, כי אנו עומדים זקופים.

היות שאנו בני-אדם זקופים, איננו יכולים לשלוח זרמים אסטרליים שיפגשו את רשמי-חושיים שלנו באופן ישיר כפי שכלבים עושים, למשל. לכלבים יש עמוד-שדרה אופקי. לכן, הזרם האסטרלי מאחור לפניו עובר דרך ראשם. ראשנו בולט, כביכול. לכן, הקשר בין הזרמים האסטרליים אשר זורמים מאחור לפניו (שהינם מה שישותנו הפנימית מורכבת מהם) והאחרים אשר באים דרך רשמי-חושיים שלנו, אינו פשוט כמו אצל בעלי-חיים.

עלינו לחקור בקפדנות את מה שהסברתי עתה, אם ברצוננו להבין כיצד המוסרי מתערב בטבענו הפיסי. איננו מייחסים מוסריות לבעלי-חיים, כי בהם הזרמים של האסטרלי מאחור לפניו ומלפנים לאחור, אינם מופרעים כלל. ברם, בישויות אנוש מתרחש הדבר הבא: ראשנו מורם מעל לזרם האסטרלי אשר זורם מאחור לפניו. הדבר מסמל את התגשמותו של ה'אני' שלנו. זה מפני שדמנו זורם לא רק אופקית, אלא גם כלפי מעלה כנושא כוחות-ה'אני' הפנימיים שלנו שאנו חווים את ה'אני' הזה כ'אני' האינדיבידואלי שלנו. זוהי גם הסיבה לכך שראשנו, הנושא הראשי של רשמי-חושיים שלנו, מתמקד בהתחלה לגמרי בעולם החיצוני. בשל הדרך שבה אנו בנויים, חוש המגע שלנו קשור באופן רופף הרבה יותר לחוש הראייה מאשר במקרה של בעלי-חיים. כאשר בעלי-חיים רואים משהו, מיד יש להם תחושה של נגיעה במה שהם מסתכלים. חוש המגע מומרץ על-ידי הראייה שלהם. המרצה זו של חוש המגע משתלבת אז עם הזרם אשר זורם מאחור לפניו. בניגוד לכך, ראשנו מורם מעל והוא מתמקד אך ורק בעולם החיצוני, כפי שברור מעל לכול בחוש הראייה שלנו. בדרך מסוימת, חוש הראייה שלנו הוא סוג של חוש אתרי. למשל, אנו לומדים רק בהדרגה לאמוד מרחקים וכן הלאה, ואנו לרוב רואים את מה שמבוטא בצבעים ובגוונים של צבעים. פשוט, זכרו שציוור בפרספקטיבה החל להתפתח רק בעידן האינטלקטואליזם. אומנים קדומים יותר עדיין לא ציירו בפרספקטיבה. רק מאוחר יותר, על-ידי שיפוט ואינטלקטואליזם, שעניינם אנושיות התרגלו לראות את המציאות אשר מבוטאת בפרספקטיבה, במרחקים.

עינינו רואות בעיקר צבעים, ניגודים וגוונים של אפור. האור מכסה את כל האובייקטים; למעשה, מקורו בקוסמוס. השמש מפיצה את אורה והיות שהאור אשר בא מן הקוסמוס נופל על אובייקטים על

האדמה ומשקפים אותו, עינינו למעשה אינן רואות דברים באמצעות כוחות ארציים, אלא רק בעזרתם של כוחות קוסמיים.

דבר זה אופייני לראשנו באופן כללי. הוא פתוח יותר ליסוד האתרי בעולם מאשר ליסוד הפיסי. למעשה, אנו מוצאים את דרכנו בעולם הפיסי יותר על-ידי כך שאנו נעים בו סביב ונוגעים בו תוך שימוש באיברי-החושים בראשנו. דמיינו לעצמכם עד כמה העולם היה כמו רוח-רפאים, כמו רוח-רפאים אתרית, אלמלא היינו מוצאים את דרכנו במרחב באמצעות חוש המגע, אלא היינו צריכים להסתמך אך ורק על מה שענינו מוסרות לנו. ראשיהם של בעלי-החיים בנויים באופן שונה לגמרי מהראש האנושי. המבנה של בעלי-חיים קשור קשר הדוק הרבה יותר למציאות הפיסית באמצעות הראש מאשר המבנה שלנו. ההתרשמויות של ראשנו הן כמו אידיאלים מפני שהן אתריות. למעשה, עם ראשנו אנו חיים לגמרי בעולם אתרי.

הצורה החיצונית של ראשנו היא תמונה של הקוסמוס – ואין זו שטחיות גרידא. בניגוד לכך, הצורות השונות של ראשיהם של בעלי-חיים הן ביטוי ישיר לגופניותם של בעלי-החיים. לא תמצאו את הצורה הקוסמית המעוגלת של הראש האנושי בממלכת בעלי-החיים. ראשנו הוא אכן תמונה של הספירות הקוסמיות. פיתחנו את הצורה הזאת, כי יש לנו גוף בעל ציר אנכי ולא אופקי כמו זה שיש לבעלי-חיים. במובן מסוים, התעלינו מהאופקי אל האנכי.

אנו יכולים לראות זאת באופן ברור במיוחד כאשר אנו מסתכלים במבנה שלנו ככוליות. המבנה הפיסי של ראשנו מחובר למבנה אתרי אשר משקף את טוהרו של הקוסמוס. מבנה ראשנו בגוף האתרי בקושי קשור ליסודות הארציים לאורך חיינו על האדמה. ביסודות האתריות ואף יותר ביסודות האסטרליים, הוא נשאר קוסמי לגמרי. למעשה, כאשר אנו עוברים ממחזור אחד של חיים ארציים לבא אחריו, יתר המבנה של גופנו, כלומר החלק מתחת לראש, עובר טרנספורמציה. הוא עובר מטמורפוזת, לא בחומר הפיסי שלו, אלא בקונסטלציות הכוחות שלו והוא נעשה לראש של התגשמותנו הבאה. כמובן, כמערכת של כוחות, הראש של התגשמותנו הנוכחית נעלם לאחר מותנו. במילים אחרות, כדי להתפתח לכדי מבנה של ראש, המבנה הפיסי שלנו מוכרח לעבור קודם בקוסמוס. מבנה הראש שלנו אינו יכול להתפתח על האדמה. באמצעות ראשנו, אנו פתוחים לגמרי לקוסמוס, אך באמצעות יתר המבנה שלנו, אנו כבולים לתחום הארצי.

צורת ראשיהם של בעלי-חיים מתפתחת מתוך יתר המבנה שלהם. ברם, במובן מסוים, ראשנו מרומם את עצמו עם מידה מסוימת של עצמאות, מתוך המבנה שלנו. עתה, יתר המבנה שלנו מפלס את דרכו אל תוך ראשנו, במחוות ובהבעות-הפנים המשתנות שלנו. למשל, אם אתם נסערים באופן פנימי כי אתם פוחדים, אז מה שנמצא בחילוף-החומרים וזרימת-הדם שלכם, מבוטא באמצעות הכוחות של האורגניזם שלכם בהבעות המשתנות שלכם ובהתחוויות הפתאומית של פניכם. הרגשות שלנו משפיעים עלינו באופן דומה. במילים אחרות, מה שחי ביתר האורגניזם שלנו נמזג באופן נפשי-רוחי, כלומר באופן אסטרלי, אל

תוך ראשנו. מה שחי באופן אסטרלי ביתר האורגניזם שלנו, מתגלה בגוון העור שלנו ומעל לכול בהבעות המשתנות שלנו, בפיוגנומיה שלנו, בפיוגנומיה ובניידות של ראשנו.

מעניין מאוד לבחון את הבעות-הפנים אשר מלוות את מה שאדם אומר לנו – אשר באות מה'אני' שלו. אנו יכולים לקרוא בפניו של אדם את מה שחי בגופו האסטרלי. אם תבחנו את פניו של אדם אשר מדבר אליכם, תקבלו את ה'אני' שלו עם דבריו ואת הגוף האסטרלי של האדם השני עם הבעות-הפנים אשר מלוות את המילים. האורגניזם האסטרלי של הראש, אשר יוצר תכונות משתנות, קשור לאורגניזם האתרי, שהינו תמונה מופלאה של הקוסמוס. מוזר מאוד להתבונן עם ראייה על-חושית באדם מדבר. רואים את הגוף האסטרלי עושה את עצמו מורגש בכל מקום בתכונות המשתנות של האדם, אבל האורגניזם האתרי של הראש בקושי מושפע מהבעות-הפנים. האורגניזם האתרי של הראש מסרב להטמיע את הבעות-הפנים בתוכו, בצורותיו.

למשל, מעניין מאוד לראות שפזמונים מסוימים ממלאים את גופו האסטרלי של אדם ברגש של קדושה והם מוטמעים בקלות במבנה האתרי של הראש. בתהליך, הגוף האתרי מלווה את הבעות-הפנים עם משחק של אור בתחום הפנים שלו. ברם, בחלקיו של הגוף האתרי אשר ממוקמים יותר לאחור, רחוק מהפנים, היכן שהגוף האתרי מציב התנגדות חזקה נגד הטמעתו של תהליך כלשהו מהתכונות המשתנות.

דברים אלו מראים לכם שבעוד ראשנו קשור בדרך מסוימת ליתר האורגניזם שלנו, קשר זה נשלט על-ידי חוקים מסוימים, כי הגוף האתרי הוא תמונה של הקוסמוס. היא רוצה לשמור על צורה זו של הקוסמוס והוא אינו רוצה לסטות ממנה, במיוחד לא בגלל מה שבא מהתאווה והיצרים של הטבע האנושי.

הבעות-הפנים שלנו תלויות במזג, באופי ובמאפיינים נפשיים ופיסיים אחרים שלנו. הם גלויים-לעין, אך בכל זאת יש פיוגנומיה נוספת שהינה חיה אף הרבה יותר, אך היא מתקיימת בלא-מודע שלנו. היא על-חושית והיא נמצאת מעבר לטווח השגתה של התרשמותנו החושית. אם תסתכלו בגופכם האסטרלי, במיוחד בחלק אשר קשור למערכת חילוף-החומרים והגפיים אשר מקיפה וממלאה את רגלינו ואת הבטן שלנו, תראו פיוגנומיה מלאה-הבעה, בהינתן שיש לכם כושר של תפיסה על-חושית. הדבר המוזר הוא שפיוגנומיה זו מתגלה מבחוץ פנימה. כך, בעוד שהפיוגנומיה אשר מלווה את מילותינו ומבטאת את התעניינותנו בסביבתנו מתגלה בחוץ, פיוגנומיה נוספת שאיננו מודעים לה, מתגלה בפנים.

ברצוני להסביר זאת באמצעות תרשים (להלן). כאן יש לנו ישות אנושית; שם נמצא הגוף האסטרלי (אדום) אשר גורם להבעות-הפנים להיות גלויות בחוץ וכאן נמצא חלק אחר של אותו גוף אסטרלי (צהוב). בגוף האסטרלי כאן למעלה (ראה חלק עליון של התרשים), הפיוגנומיה שלנו גלויה בחוץ, אך כאן למטה נמצא החלק השני (ראה חלק תחתון של התרשים), יש לנו פיוגנומיה אשר מתגלה לגמרי בפנים. החלק האחרון של הגוף האסטרלי פונה פנימה. בדרך-כלל, איננו מודעים לכך, אך זה בכל זאת נכון. ילדים מפנים

ללא הרף את הפיסיוגנומיה הזאת של החלק התחתון של הגוף האסטרלי פנימה; עם התבגרותם, ההבעות או התכונות פונות פחות או יותר פנימה.

עתה, הרשו לי לומר לכם מה עומד מאחורי כל הדברים הללו. כאשר יש לנו דחף לעשות את מה שבצדק מכונה מעשה טוב או מעשה מוסרי, הפיסיוגנומיה הפנימית שלנו שונה ממה שהיא הייתה עשויה להיות אם היה לנו דחף לעשות משהו רע. במובן מסוים, יש לנו בתוכנו פיסיוגנומיה מכוערת כאשר אנו מבצעים מעשה אנוכי. ככלות הכול, כל המעשים המוסריים הם חסרי-אנוכיות מיסודם וכל המעשים הלא-מוסריים – אנוכיים. ברם, בחיי היומיום, הבדל מוסרי זה מוסתר מעצם העובדה שבני-אדם יכולים להיות מאוד לא-מוסריים, כלומר מלאים במניעים אנוכיים, אך עדיין פועלים על-פי קוד התנהגות מוסכם של מוסריות. כמובן, קוד התנהגות זה אינו כלל שלהם. בני-אדם דווקא תקועים במה שלימדו אותם מאז תקופת הילדות או בעשיית דברים, כי הם מודאגים ממה שאחרים יאמרו. ברם, מוסריות אמיתית אשר חיה באינדיבידואליות האנושית, משמעה שמקורם של מעשינו הטובים הוא בהתעניינותנו בבני-אדם אחרים. אנו יכולים לפתח את ההתעניינות הזאת על-ידי כך שנרגיש בתוכנו את מה שאחרים מרגישים וחווים. ביסודו של דבר, משמעותה של אי-מוסריות היא שאנו חוסמים את עצמנו מפני רגשותיהם של אחרים ואנו נעשים לא-סימפטיים. להגות מחשבות טובות מבחינה מוסרית, משמעו לשים את עצמנו במקומו של האחר; להגות מחשבות רעות מבחינה מוסרית, זה להיות לא-מסוגל לעשות זאת. אז, אלה יכולות להתפתח לכדי חוקים וכללים מוסכמים, דברים שבני-אדם נבוכים מהם – או לא. פעולות שהינן למעשה אנוכיות, יכולות להיקבר עמוק מתחת למוסכמות. ברם, ביסודו של דבר, מוסריות אינה יכולה להישפט על בסיס מה שבני-אדם

עושים; עלינו לחזור עמוק יותר אל תוך האופי והטבע של ישויות אנוש כדי לקבוע את ערכו המוסרי של אדם.

הערך המוסרי שלנו בא לידי ביטוי בגוף האסטרלי; חלקו התחתון הופך ארשת-פנים יפה כלפי פנים כאשר מעשים ואימפולסים חסרי-אנוכיות חיים בתוכנו. כאשר אימפולסים אנוכיים ורעים מתקיימים בתוכנו, אז חלק זה של הגוף האסטרלי הופך ארשת-פנים מכוערת כלפני פנים. כך, כאשר אנו יכולים לקרוא בדיוק רוחי את מה שנמצא בפנימיותו של אדם, אנו יכולים לומר מפיוגנומיה זו אם הוא אדם טוב או רע, בדיוק כפי שאנו יכולים להעריך את המאפיינים האחרים של בני-אדם מהבעות-פניהם. כל זה אינו נגיש לתודעתנו הרגילה, אך הוא בכל זאת קיים שם. בלתי-אפשרי שאי-יושר לא יכנס עמוק אל תוך אדם לא-ישר. עתה, לנבל מוחלט יכולה להיות שליטה מלאה בהבעות-פניו ולהציג את הפנים התמימות ביותר שביכולתכם לדמיין לעצמכם בעודו זומם משהו מרושע יותר; עם זאת, את מה שקיים בגופו האסטרלי, בפיוגנומיה ובתכונותיו הפנימיות, הוא אינו יכול להסוות. אז, הוא נעשה שד רגיל, ברגע שבו מופיעים מניעיו הלא-מוסריים. מבחון, נבל כזה עשוי להיראות תמים כמו תינוק, אך בפנים הוא נראה כמו שד; כאדם אנוכי צרוף, הוא מגחך באופן שטני על לבו שלו. חוק זה ישים באותה מידה כמו חוקי הטבע.

עתה, הנקודה המכרעת היא שכאשר מתפתחת פיוגנומיה מכוערת כאן למטה (ראה חלק תחתון של התרשים), הראש, בהיותו מורגל לקוסמוס, דוחה אותה ולא מכניס אותה לתוכו. כתוצאה מכך, אנו יוצרים בגופנו האתרי ראש, בדומה לראשו של אהרימן, מוגבל לאינסטינקטיבי. הכול נכנס אל תוך האיברים התחתונים של הגוף האתרי. הראש לא יקבל ממנו דבר ואז אנו נעשים אהרימניים בחלק התחתון של גופנו האתרי. אז, גם ראשו יתמלא במה שגוף אהרימני זה ידחוף לתוכו. הדבר המוזר כאן הוא שראשו, כבר באתר-החום שלו, דוחה את הפיוגנומיה של אי-המוסריות ואינו מאפשר לה להיכנס פנימה.

כתוצאה מכך, לבני-אדם לא-מוסריים יש אורגניזם אתרי-אהרימני, אך הצורה והתפקוד של ראשם אינם מושפעים ממנו. ראשם הינו עדיין תמונה של הקוסמוס, אבל הוא פחות ופחות חלק מהם, כי הם אינם יכולים למלאו עם ישותם שלהם. בני-אדם לא-מוסריים אינם מתקדמים הרבה מעבר להתגשמותם הקודמת. ראשם, אשר התפתח דרך הטרנספורמציה של יתר גופם מההתגשמות הקודמת, נשאר בלי שינוי; כך, הם לא התקדמו הרבה עד מותם.

לעומת זאת, ההשפעות הפנימיות של האימגינציה המוסרית שלנו, יוצרות זרם אנכי אל תוך ראשו. אין משהו לא-מוסרי אשר יכול לזרום בכיוון אנכי. הוא ייהדף לאחור ויעשה את האדם אהרימני. רק מה שהינו מוסרי יכול לזרום בכיוון אנכי. למעשה, הפיוגנומיה של הלא-מוסרי נדחית בתנועתה האנכית כבר באתרי, כבר באתר-החום של הדם. ראשו אינו מכניס אותה פנימה. ברם, המוסרי נכנס אל תוך ראשו כאשר חום הדם נמצא כבר באתר-החום ואף יותר באתר-האור, באתר-הכימי ובאתר-החיים. אז, אנו ממלאים את ראשו בישותנו שלנו.

מה שקורה שם הוא אכן התערבותו של המוסרי במבנה הפיסי, כי ביכולתנו לומר שלמבנה הראש האתרי שלנו יש זיקה למוסרי בתוכנו, אך לא ללא-מוסרי. כמובן, אם לא נרחיק אל מעבר לתפיסה החושית-פיסית, לא נוכל לראות כיצד האימפולסים המוסריים שלנו פועלים במבנה הפיסי שלנו דרך האתרי. עלינו להסתכל בישות האנושית ככוליות, כולל המבנה האתרי והאסטרלי, כדי לראות כיצד המוסרי מתערב באורגניזם האנושי. כפי שיכולים אתם לדמיין לעצמכם, הדבר שונה כאשר אנו מתים. אם ראשנו דחה את הכוחות של יתר האורגניזם שלנו, אז בגופנו האתרי, שאותו אנו משליכים לאחר ימים ספורים, לא יישאר מאתנו דבר. אז, לא תהיה לנו השפעה רבה על העולם ולא נוכל לפעול על המשך התפתחות האדמה מפני שאיננו שולחים כוחות אל תוך מה שימשיך להתקיים בעתיד. אם פיתחנו אימפולסים מוסריים אשר נכנסו אל תוך ראשנו, אז גופנו האתרי יעזוב אותנו לאחר המוות בצורה של ישות אנושית.

לעומת זאת, הגוף האתרי של בני-אדם לא-מוסריים, כאשר הוא עוזב אותם, נראה אהרימני לחלוטין. אנו יכולים לקבל מושג נכון על צורתו של אהרימן גם בלי לנסות לפגוש את אהרימן עצמו; מספיק שנסתכל בגוף האתרי של בני-אדם לא-מוסריים, שצורתו נעשתה אהרימנית לגמרי, תוך התמזגותו בקוסמוס. ברם, הגוף האתרי אשר עוזב את ה'אני' ואת הגוף האסטרלי של אדם מוסרי יומיים או שלושה ימים לאחר המוות, יהיה אנושי, מעוגל היטב ומרומם.

אינדיבידואלים כאלה מטמיעים את התנסויותיהם במהלך החיים עם ראשם ודרך הדמיון שבין הראש והקוסמוס, הם יכולים למסור אותן לקוסמוס. כפי שאמרתי, ראשנו דומה לקוסמוס, אבל יתר האורגניזם אינו דומה לו. תחת זאת, לאחר שהוא נמסר לקוסמוס, יתר האורגניזם יתפזר וייפול חזרה על האדמה או ייכנס לתוך זרמים אשר מקיפים את האדמה. ברם, המוסריות שלנו שהטבענו בראשנו תימזג בקוסמוס וזוהי הדרך שבה אנו לוקחים חלק בעיצובו מחדש של הקוסמוס.

במילים אחרות, על-ידי כך שאנו מוסריים או לא-מוסריים, אנו פועלים על עתיד האדמה. בני-אדם לא-מוסריים מציגים את הכוחות אשר מקיפים את האדמה עם מה שמטפטף על האדמה ולתוכה מבחינה אתרית ומתאחד עמו או מה שחי במסלול אשר מקיף את האדמה. הכוחות ההיקפיים הללו חשובים עבור פעילות האדמה כולה, כי הפיסי של האדמה מתפתח בסופו של דבר מהאתרי. לעומת זאת, בני-אדם מוסריים הכניסו אל תוך ראשם את הכוחות אשר מתפתחים במיוחד על-ידי אימפולסים מוסריים ולכן הם מוסרים לקוסמוס את מה שהם הגשימו על האדמה.

אם נישאר בתחום גבולותיה של האדמה, לא נוכל לראות כיצד אימפולסים מוסריים פועלים הלכה למעשה; לגבינו, הם נשארים מופשטויות בלבד. למשל, חישבו על מה שפילוסוף של המוסר, כמו הרברט,⁴¹

⁴¹ יוהן פרידריך הרברט, 1841-1776, פילוסוף ומחנך גרמני. פיתח תורה מטפיסית כללית על ריאליזם פלורליסטי, חשובה במיוחד לפסיכולוגיה שלה, אשר דחתה ציונים של כשרים ואידיאות מוטבעות ובנה תורה שלמה שעליה התבססה פדגוגיה אשר דומה לזו של פסטלוצי.

אומר על אימפולסים מוסריים. הוא מבדיל בין חמישה סוגים של אימפולסים מוסריים: חירות פנימית, חסד, שלמות, הגינות ויושר. בני-אדם אשר חיים על-פי חמש המעלות הללו יהיו, בעיני הרברט, בני-אדם מוסריים. ברם, הרברט אינו מסוגל לומר משהו מוחשי וספציפי יותר. הוא רק יכול לאפיין אינדיבידואל כמוסרי; הוא אינו יכול להסביר את משמעות הדבר עבור העולם.

אתמול, סיפרתי לכם על ארבע המעלות העיקריות שניטשה הבדיל ביניהן; הסיווג שלו שונה מעט מזה של הרברט. ניטשה ציין יושר עם עצמו ועם חבריו, אומץ נגד אויבים, גדלות-נפש כלפי אלה שאותם הביס ודרך-ארץ לכול. פילוסופים אחרים של המוסר ציינו מעלות אחרות. ברם, כל המעלות הללו נשארות בגדר מופשטויות כל עוד אנו מסתכלים בישות האנושית רק כאורגניזם פיסי. במובן מסוים, להציג לבני-אדם את המעלות הללו כאימפולסים מוסריים, זה כמו לתת פקודה למכונה. אתם יכולים לשכנע מכונה ולכפות עליה פעולה ככל העולה על דעתכם – היא לא תחלום לקבל אף לא אחד מהאימפולסים שלכם. באופן דומה, ישויות אנוש, כפי שהן מוגדרות על-פי השקפת-העולם המודרנית שלנו, אינן יכולות לקבל אימפולסים מוסריים כלשהם. כדי להבין את הממשות והיעילות של המוסרי, עלינו להיכנס את תוך תחום העל-חושני. הפיסיוגנומיה פנתה פנימה, המחווה פנתה פנימה – הן על-חושניות. בהתאם לכך שהן מוסריות או לא-מוסריות, הן או מוכנסות פנימה או נדחות על-ידי הראש ואז או שהן זורמות אל תוך הקוסמוס או מתפזרות על האדמה, מתפוצצות ומתפזרות לכל עבר.

כך, אפילו פילוסוף של המוסר עם כוחו הפנימי של ניטשה, אובד עצות ביחס לעקרונותיו המוסריים; הוא יכול רק למצק אותם בדרך שתוארת אתמול. ברם, זו עדיין לא תהיה מוצקות אמיתית. על אף כל הסבריו בספרו מעבר לטוב ולרוע, היה עליו לקשור כל דבר לגוף הפיסי. זוהי הסיבה לכך שהוא נכשל. לכן, כדי להבין את יעילותו של המוסרי, עלינו להרחיק אל מעבר לסדר העולם הפיסי גרידא ולהיכנס אל תוך תחום העל-חושני. עלינו להבין שבעוד המוסריות קורנת אל תוך הפיסי בדרך מופשטת, אנו יכולים להבין ולהעריך את פעילותה רק בתחום העל-חושני.

הרצאה 9

אימפולסים מוסריים והתגליוותיהם הפיסיות:

לעלות על נתיב רוחי III

דורנאך, 18 בפברואר 1923

כפי שהדגשתי לעתים קרובות, החיים האינטלקטואליים השתלטו על החיים בתקופתנו. הכנות לכך החלו בתקופה האחר-אטלנטית הרביעית או התקופה היוונית-רומית. כידוע לכם, על בסיסם של מאפיינים מסוימים של הנפש האנושית אשר התפתחו במהלכה של אותה תקופה, עלינו לומר שהתקופה היוונית-רומית נמשכה מהמאה השמינית לפני הספירה עד למאה החמש-עשרה לספירה. אחריה באה התקופה של התפתחות הנפש עבור האנושות המערבית שבה אנו חיים עתה.

יחסם של בני-אדם לעולם האינטלקטואלי היה שונה לפני המאה החמש-עשרה. אף על פי שהנטייה בהלך-הרוח של נפשות אנושיות לאינטלקטואליזם אשר היה קיים ביוון, הייתה בדעיכה מאז המאה הרביעית לספירה, הרי שאת הלך-הנפש היווני-רומי עדיין אפשר היה לזהות בכל מקום בחלקה השני של התקופה האחר-אטלנטית הרביעית. כדי להבין במלואו את הלך-הנפש המיוחד הזה, עלינו להציב את עצמנו בכל לבנו ונפשנו בקרב היוונים העתיקים. הדבר ישים במיוחד למאפיינים המיוחדים שהיו להם במהלך העידן אשר נמשך מסוקרטס ואפלטון עד לדעיכת ההלניזם.

מה שבולט לאורך ההיסטוריה הרגילה והשטחית, מוסר לנו – גם אם איננו שקועים במדע הרוח – שכאשר היוונים העתיקים הגיעו להשקפת-עולם אינטלקטואלית, הם חשו שמחה או לפחות סיפוק, בלי שהתקדמו באנושיותם. הם האמינו בכך שאם הם עברו דרך השלבים השונים של החינוך באותה תקופה ואם הם היו מסוגלים ליצור השקפת-עולם באמצעות כוח האינטלקט שלהם, משמעות הדבר הייתה שהם התקדמו לשלב גבוה יותר של האנושות. כאשר הם יכלו לתפוס את העולם באופן אינטלקטואלי, הם חשו שהם היו ישויות אנוש במובן עילאי יותר. כך, בחיים האינטלקטואליים היו שמחה וסיפוק מלאים.

אנו מוצאים זאת גם בתקופות מאוחרות יותר, למשל עם ג'ון סקוטוס אריגנה אשר חי במאה התשיעית לספירה.⁴² הדרך שבה הוא ניסח והציג את האידיאות שלו, מראה שהוא האמין שבני-אדם הרגישו התלהבות ביחס להבנתן. זה עדיין היה המקרה עם אותם בני-אדם אשר ניסו להגיע להשקפת-עולם אינטלקטואלית

⁴² ג'ון סקוטוס אריגנה, 877-810, תיאולוג ופילוסוף יליד אירלנד. כתב את הספר *החלוקה של הטבע* (*De divisione naturae*) (862-866), יצירת המרכזית שבה הוא ניסה ליישב בין האמנציפוזיזם הנאופלטוניסטי והבריאה הכריסטיאנית. תורתו הייתה בעלת השפעה, במיוחד במשמעויות המיסטיות שלה, אך לבסוף הוא הורשע בגלל נטייתו הפנתאיסטית.

בנבדלות מהעולם הטיפוסי של הסכולסטיקה – אף על פי שעד אז דיוניהם נעשו פחות סוערים. רק במאות השנים הספורות האחרונות שבני-אדם החלו להאמין בכך שהם מאבדים את חום-הנפש שלהם כאשר הם נעשים אינטלקטואליים. לאחרונה, עד תקופתו של שילר⁴³ והשקפת-העולם שלו או עד תקופתו של גיתה והמורפולוגיה המדויקת והמופלאה שלו, הדברים היו שונים למדי. בני-אדם כמו שתי האישויות הדגולות הללו, פיתחו השקפת-עולם אינטלקטואלית ואידיאליסטית והם האמינו שהם לא יהיו אנושיים באמת כל עוד הם לא יכניסו חום פנימי אל תוך האידיאות שלהם.

רק לאחרונה שבני-אדם החלו לקלוט את עולם האידיאות כקר וחיזור. בהתאמה עם חוק חשוב באבולוציה האנושית, יחסם של בני-האדם לעולם האידיאות אשר עוצבו באופן אינטלקטואלי, השתנה באופן דרסטי. בזמנים מוקדמים יותר, עולם האידיאות עסק בחיים ובחי. בני-אדם האמינו שהקוסמוס חי. תובנה אמיתית על מושגים ומחשבות עתיקים, מגלה שבני-אדם אז ראו את כל מה שהיה מת כסוג של משקע של החומר החי שהם האמינו שיתפזר בעולם כולו. במילים אחרות, מה שהיה מת נתפס כמו האפר אשר נשאר לאחר שמשו נשרף. באותם ימים, לבני-האדם היה רגש שונה מאוד ביחס ליקום מזה שיש לנו. עבורם, היקום היה אורגניזם חי וגדול וכל מה שהיה מת, למשל ממלכת המינרלים, היה כמו האפר אשר נשר מתהליכי העולם. הוא היה מת מפני שהוא היה פסולת או שארית של כל דבר חי.

תחושה זו ביחס לעולם השתנתה מאוד על-פני מאות ספורות מהשנים האחרונות. ידיעה מדעית זוכה לכבוד רב או לפחות היא בדרך-כלל זכתה לכבוד רב, כל עוד המדענים סיפקו פירושים רק על מה שהיה מת. יותר ויותר, בני-אדם חשו את הכמיהה לראות את החיים עצמם אך ורק כשילוב כימי של יסודות מתים. כך, התפתחה האידיאה של יצירה ספונטנית של חיים מהחומר המת.

כפי שהסברתי לעתים קרובות, התיאור מימי-הביניים של הומונקולוס בדיון כישות אשר בנויה ממרכיבים שונים לא נועדה להיות תמונה של רביה ספונטנית במובן שמדעני טבע בתקופה האחרונה משתמשים בו. תחת זאת, תיאור זה נועד לתאר את ההעלאה של יצור חי במיוחד מתוך היקום החי והלא-מוגדר. בני-אדם אז עדיין לא העלו בדעתם את היקום כמכניזם, כמשהו מת וזוהי הסיבה לכך שהם האמינו שאפשר להעלות ישות חיה במיוחד מתוך החיים הלא-מוגדרים של העולם. בני-אדם בימי-הביניים עדיין לא חשבו על שילוב יסודות מתים לשם יצירת חיים. בלי מדע הרוח, קשה להבין בימינו את הדברים הללו, כי בני-אדם התרגלו לחשוב שמושגיהם נעשו מושלמים ונכונים לגמרי לאחר שעברו דרך שלבים שונים של ילדות של האנושות.

⁴³ יוהן כריסטוף פרידריך פון שילר, 1805-1759, משורר, מחזאי וכותב ביקורת גרמני. כתב את הספר *מכתבים על החינוך האסתטי של האדם* (1795)

אנו יכולים לדבר על התקדמות מודרנית ככל שרק נרצה; עדיין, זה נכון שבני-אדם מעולם לא היו נוקשים במושגיהם ובמחשבותיהם כפי שהם כיום. בסופו של דבר, זהו יסוד סובייקטיבי אשר עושה את בני-האדם נוקשים כל-כך, במיוחד בהבנה ובידיעה שלהם. מה שהינו מת, נשאר לגמרי סביל כאשר אנו מחילים עליו את האידיאות והמושגים שלנו. כך, אנו יכולים לפתח את המושגים שלנו באופן יפה ונוח, כי היסוד המת אינו עומד להתנגד. אז, אנו יכולים להחיל את המושגים שלנו של העולם הפיסי על הטבע בלי להיות מוטרדים מהעובדה שהטבע עצמו בגמישותו החיה מאתגר אותנו להיות גמישים באותה מידה במושגים שלנו. גיתה עדיין חש שהמושגים שלנו מוכרחים היו להיות חיוניים באופן פנימי, בלי קווי-מתאר חדים. רק אז שהמושגים שלנו יסתגלו ויתאימו את עצמם לעולם החי והגמיש ולישויות חיות וגמישות.

אם לנסח זאת בדרך פרדוקסלית איכשהו, בני-אדם בימינו מעדיפים שהמושגים שלהם יהיו קלים. ברם, אפשר להחיל מושגים קשיחים עם קווי-מתאר חדים רק על מה שהינו מת ולא זו ובכך לאפשר למושגים שלנו להישאר קשיחים. אף-על-פי-כן, לחיות במושגים קשיחים אשר מתעלמים מכל דבר חי, נתן לנו הזדמנות להגיע למודעות פנימית לחירות, כפי שהסברתי לעתים קרובות.

כתוצאה מכך שהמושגים שלנו מתו, נוצרו שתי התפתחויות: הראשונה, מודעות לחירות והשנייה, האפשרות ליישם את המושגים הקשיחים אשר התפתחו ממה שהינו מת ואפשר להשתמש בהם רק עבור מה שהינו מת בטכנולוגיה המופלאה המנצחת שלנו, שאינה מהווה דבר מלבד להוציא לפועל מערכת קשיחה של אידיאות. זהו היבט אחד של האבולוציה שהאנושות המודרנית עברה. עלינו להבין כיצד ישויות אנוש התנתקו, במובן מסוים, מכל דבר חי, שהחי נעשה זר להם. כמו-כן, עלינו להבין גם שכאשר איננו רוצים להישאר בתחום של מה שהינו מת, אלא רוצים להכניס את האימפולס של מה שהינו חי אל תוך נפשנו, אז מוכרחים אנו למצוא את היסוד החי הזה בכוחות עצמנו.

בזמנים עתיקים מאוד, בני-אדם ראו חיים בכל צורה של ענן, בכל הבזק של ברק, בכל התגלגלות של רעם, בכל צמח חי וכן הלאה. במובן מסוים, הם שאפו פנימה חיים ולכן הם הבינו אותם ובלי כל מאמץ הם היו בתוך החיים. כל מה שהיה עליהם לעשות היה להכניס את החיים מבחוץ פנימה. בניגוד לכך, בשלב האבולוציוני שלנו, המושגים שלנו יכולים לתפוס רק את מה שהינו מת והסביבה החיצונית אינה יכולה עוד למסור לנו את מה שהינו חי. לכן, מוכרחים אנו להוציא את היסוד החי הזה מתוך הגרעין הפנימי ביותר של ישותנו.

אין זה מספיק להבין את ההיסטוריה רק באופן תיאורטי, עם האינטלקט שלנו, כי אז ההיסטוריה תופיע אחידה ובלתי-משתנה. עלינו לשים את עצמנו עם נפשנו בכללותה בדרך שבה בני-אדם בתקופות עבר חוו את ההיסטוריה. אז, נראה שהתרחש שינוי עצום בין העידנים הקדם-יווניים שאחריהם אנו עוקבים באנתרופוסופיה שלנו עד הזמנים האטלנטיים – כלומר עד המאה השביעית והשמינית לפני הספירה – עידן

יוון ותקופתנו שלנו. היום, ברצוני לדבר באופן מוחשי ומפורט על השינוי הזה בגישתם של בני-אדם כלפי היקום. ברצוני לתאר את השינוי הזה מנקודת-מבטה של ראייה רוחית.

בראשית ההיסטוריה, למשל בתקופת התרבות המצרית או הבבלית-כלדית או אפילו בתקופת התרבות הפרסית הקדומה, בני-אדם האמינו שהם ירדו אל האדמה מחיים קדם-ארציים. הם חשו שהם נשאו בתוכם את השפעות-הלוואי של מה שהאלים שתלו בהם במהלך חיים קדם-ארציים אלו. כמובן, ההיסטוריה הרגילה מוסרת לנו מעט מאוד על הזמנים הללו; עלינו להשתמש בשיטותיו של מדע הרוח כדי לחדור אל תוך הדברים הללו ולהבינם.

באותם ימים, בני-אדם ביטאו את הקשר שלהם לאדמה באומרם: "אני עומד כאן על האדמה. לפני כן, שהיתי בעולם נפשי-רוחי, עולם של אור, כביכול. אותו אור ממשיך לקרון באופן מסתורי בתוכי. במובן מסוים, כישות אנושית, אני כלי-קיבול עבור האור האלוהי אשר ממשיך לחיות בתוכי."

במילים אחרות, בני-אדם היו מודעים לכך שיסוד אלוהי ירד עמם אל האדמה. הם לא אמרו (ואפשר להוכיח זאת מבחינה פילולוגית): "אני עומד על האדמה", אלא אמרו: "כישות אנושית, אני כלי-קיבול עבור האל אשר בא אל האדמה." אלו הדברים שהיו בתודעתם של בני-אדם בהיסטוריה הקדומה.

למעשה, ככל שאנו מרחיקים לאחור באבולוציה, כך נפוצה יותר המודעות לכך שהישות האנושית מהווה כלי-קיבול עבור האל אשר ירד אל האדמה. אז, היסוד האלוהי היה רב-פנים. עבור התודעה העתיקה, האלים של השלבים הנמוכים ביותר בהיררכיה האלוהית אשר התפשטה כל הדרך עד לאדמה, היו הישויות האנושיות עצמן. אם לא נציג תמונה מעוותת של תרבות המזרח, כפי שעשה דיוסן⁴⁴ בדרך שטחית נוראית, אלא ננסה באמת להתחבר לתודעתם של ההודים העתיקים כאשר הם חשו את הברהמה שלהם בתוכם, חשו שהם עטפו אותו, אז נבין באמת את חיי-הנפש האנושיים באותם זמנים עתיקים.

מתוך תודעה זו התפתחו הרגשות אשר היו לבני-אדם כלפי האב האלוהי, האל-האב. בני-אדם חשו שבמובן מסוים הם הבנים והבנות של האלים. הם לא חשו כך ביחס לגופם הפיסי, אלא רק ביחס למה שגוף פיסי זה עטף. בני-אדם מסוימים בזמנים העתיקים חשבו שהבשר והדם שלנו לא היה ראוי להיות כלי-קיבול לאל. כך, זו לא הייתה הישות האנושית מבשר ודם שאותה ראו כאל, אלא החלק אשר הוקרן מעולם הרוח אל תוך ישות אנושית פיסי-ארצית זו, אל תוך הישות האנושית של בשר ודם.

בני-אדם חשו שהקשר שלהם עם האל-האב היה קשר דתי. הדרגה הגבוהה ביותר במיסטריות העתיקות הייתה זו של אב. ברוב המיסטריות המזרחיות, המועמדים להתקדשות היו מוכרחים להתקדם לאורך שבעה שלבים. השלב הראשון היה שלב ההכנה. כאן, המועמדים היו מוכרחים לפתח את הלך-הנפש אשר יאפשר להם להבין את מה שהוצג להם במיסטריות. בשלבים השני, השלישי והרביעי, המועמדים

⁴⁴ פול דיוסן, 1919-1845, פילוסוף גרמני ומלומד של סנסקריט.

רכשו הבנה מלאה של נפש-העם שלהם. כתוצאה מכך, הם לא חשו עוד את עצמם אינדיבידואלים מבודדים, אלא חברים בקבוצה או קהילה. עם התקדמותם לשלבים החמישי והשישי, המועמדים חשו את עצמם, יותר ויותר, ככלי-קיבול של היסוד האלוהי.

השלב הגבוה ביותר היה זה של האב. המועמדים אשר הגיעו לשלב הזה היו אישיות אשר הציגו בחייהם החיצוניים את מה שבני-אדם חשו כעיקרון האלוהי הבראשיתי שעמו הם חשו את עצמם קשורים באמת. התרבות שלהם נקבעה כולה על-ידי מרכז חיי-הדת שלהם; בני-אדם היו מוכרחים לחוש באופן מודע קשר עם עיקרון-האב האלוהי הבורא. בהתאם לכך, בני-אדם חשו את כל מה שהם יכלו להבין בתוך עצמם, למשל אור-הידיעה שהם יכלו להיות מודעים לו, כפי שהונחל להם על-ידי האל-האב. הם הרגישו שהאל-האב ממשיך לפעול באינטלקט שלהם. כל הפולחנים שלהם עוצבו על-ידי זה היות שהם היו פשוט השתקפויות של נתיב הידיעה שהמועמדים קלטו במיסטריות.

לאחר מכן, בא העידן של יוון הקדומה. היוונים הקדמונים היו הנציגים הטהורים ביותר של שלב האנושות אשר התפתחו מהמצבים הנפשיים שזה עתה תיארתי. היוונים חשבו שהם יותר ישויות אנוש מאשר כלי-קיבול גרידא של האל. אף-על-פי-כן, הרגש שלהם ביחס לעצמם היה כזה שאלה אשר רכשו חינוך כלשהו – הבה נאמר חינוך אינטלקטואלי, אומנותי או דתי – חשו שהאל נכנס לגמרי אל תוך הישות האנושית, כביכול בלי שום שארית. כך, הם לא חשבו עוד על עצמם ככלי-קיבול של אל, אלא דווקא נציגים שלו.

ברם, זה לא נאמר באותה פתיחות כפי שהיה המצב הנפשי האחר בזמנים מוקדמים יותר. ביוון העתיקה, הוא התגלה רק בפני מועמדים במיסטריות בשלב מסוים של התקדשות שכישויות אנוש, הם היו גם ישויות אלוהיות, בנים של האלים. למעשה, נתפס כבלתי-אפשרי להציג את המיסטריה הזאת של מקורות האנושות לבני-אדם אשר לא עברו הכנה. אף-על-פי-כן, זו הייתה הדרך שבה חשבו היוונים אשר עברו התקדשות ולכן זה היה הרגש היסודי של תרבותם. זו לא הייתה אידיאה ברורה ומוגדרת, אלא רגש בסיסי של הנפש. רגש בסיסי זה מבוטא באומנות היוונית, שבה האלים מוצגים כישויות אנוש אשר עברו אידיאליזציה בהתאמה עם אותו רגש יסודי. במובן מסוים, היוונים העתיקים שמרו על הקשר שלהם עם האל בטוהר הלב והרגשות שלהם.

עתה, כאשר השקפת-העולם היוונית הייתה עמוק בדעיכתה, הלך-נפש חדש לגמרי הופיע עם המאה החמש-עשרה. בני-אדם לא חשבו עוד על עצמם ככלי-קיבול ארציים של האל או כנציגים של האל. תחת זאת, הם ראו את עצמם כמי שהתפתח משלבים נמוכים לא-מושלמים לכדי ישויות אנוש – ישויות אשר יכולות רק לשאת מבטן כלפי מעלה אל האל של העולם האחר. מדעי הטבע של הזמנים המודרניים מבוססים על רגש יסודי זה, אך עדיין איננו מסוגלים להבין כיצד המדעים הללו קשורים אלינו. זוהי משימתה של

האנתרופוסופיה לעזור לנו למצוא שוב את הקשר שלנו עם עצמנו ועם האלוהות. מציאה זו מחדש יכולה להתממש בדרך הבאה.

דמיינו לעצמכם את מה שבני-אדם בעידנים קדם-יווניים חשו בנפשם. הם חשו שהם עטפו יסוד אלוהי. על-ידי כך שהם עטפו את האלוהי עם הבשר והדם שלהם, הם לא יכלו שלא להציגו על האדמה במידה פחותה מהרוממות והתפארת האמיתיות שלו. במובן מסוים, הם לא יכלו להימנע מלהמעיט בערכו. על-מנת להציג את היסוד האלוהי בתוכם בטוהר המלא שלו, היה עליהם לטהר את עצמם; היה עליהם לעבור סוג של קתרזיס או היטהרות, כך שהאלוהי שבתוכם יהיה היסוד השולט.

ביסודו של דבר, אין זה משהו אחר מלבד חזרה לעיקרון-האב הבראשיתי כפי שאנו רואים אותו בדתות רבות מימי-קדם, בהן בני-אדם האמינו שלאחר המוות הם יחזרו אל אבותיהם-הקדמונים, אפילו לאבותיהם-הקדמונים הרחוקים. בכל הדתות, קיימת כמיהה לחזור לעיקרון-האב האלוהי הבראשיתי והבורא. הוא מציין שישויות אנוש עדיין לא חשו בנוח על האדמה. באותו זמן, הם עדיין לא ראו את עצמם נפרדים לגמרי מהאל ונעים בערגה לעבר האלוהות של העולם האחר מתוך עמדה זו של נפרדות. תחת זאת, בני-אדם באותם זמנים מוקדמים שאפו להציג את הישות האנושית בכל טהרתה, מפני שהם האמינו שהאל ייצא אז לאור.

כל זה השתנה ביוון העתיקה. בני-אדם לא חשו קשורים קשר הדוק לעיקרון-האב האלוהי כפי שהיו בזמנים מוקדמים יותר. הם עדיין חשו קשורים לאלוהות, אך באותו זמן גם לתחום הארצי. במובן מסוים, בני-האדם אז חשו את עצמם קרובים לאלוהי ולארצי באותה מידה. זה היה העידן שבו מיסטריות גולגתא התרחשה. זו הייתה התקופה שבה נוסף לאמירה: **בְּרֵאשִׁית הָיָה הַדְּבָר וְהַדְּבָר הָיָה אֲצֵל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר מִתְיַחֶסֶת לֵאל־הָאֵב, וְאֱלֹהִים הָיָה הַדְּבָר**⁴⁵ – בני-אדם נאלצו לומר **הַדְּבָר נִהְיָה בְּשֵׁר**.⁴⁶

במקור, הדבר או הלוגוס נתפס רק כאיחוד עם האל-האב, אך עתה בני-אדם האמינו שהדבר קבע את משכנו בתוך ישויות אנוש; בני-אדם היו צריכים לחפש אחריו בתוכם. מיסטריות גולגתא תואמת היטב להלך-נפש זה. בני-אדם מעולם לא היו מסוגלים לחשוב על האל-האב בצורה אנושית. הם היו מוכרחים לחשוב עליו בדרך רוחית טהורה. הכריסטוס, האל-הבן, נתפס כאלוהי ואנושי באותו זמן. ביסודו של דבר, מה שהיוונים העתיקים כמהו לו או הגשימו באומנותם, התגשם עבור האנושות כולה במיסטריות גולגתא בכללותה. אל לנו להיות מוסחים על-ידי דברים פעוטים, אלא עלינו להתרכז בדברים העיקריים, כלומר העובדה שישויות אלוהית חדרה אל תוך ישויות אנוש כאן על האדמה.

⁴⁵ יוחנן, פרק א', פסוק 1.
⁴⁶ יוחנן, פרק א', פסוק 14.

דבר זה הופך את מיסטריות גולגתא למרכז האבולוציה האנושית על האדמה. לבטח, אין זה צירוף-מקרים גרידא שמיסטריות גולגתא התרחשה בתקופה שבה היוונים העתיקים ניסו להציג את היסוד האלוהי בישויות אנוש מבחון, מנקודת-מבטה של האדמה. אין זו רק מטפורה פואטית לומר שבאומנות היוונית העתיקה, האל הוצג כישות אנושית עם המרכיבים אשר קיימים על האדמה. הקוסמוס שלח את האל מטה אל תוך הישות האנושית כדי לענות על השאלה המופלאה שהתרבות היוונית העתיקה שלחה אל היקום, כביכול. מההתפתחות האנושית ההיסטורית, אנו מקבלים את התחושה שעם הנציגים האנושיים של האלים, היוונים העתיקים שאלו את הקוסמוס אם האל היה יכול להיות אנושי. הקוסמוס השיב שהאל היה יכול להיעשות אנושי על-ידי כך שאפשר למיסטריות גולגתא להתרחש.

לעתים קרובות הדגשתי שאיננו יכולים להבין את מיסטריות גולגתא במהותה האמיתית, כאשר אנו ניגשים אליה רק עם הידיעה על דברים מתים אשר נעשתה נפוצה לאחרונה. תחת זאת, מוכרחים אנו לגשת אליה עם שיטת הכרה חדשה וחיה, שיטת הכרה אשר חדורה ברוח. אז, יהיה עלינו להבין שהשגנו את תודעת החירות שלנו וכן את ההתקדמות הטכנולוגית שלנו בעזרת המושגים המתים שלנו; ברם, איננו יכולים להיעצר במצב פנימי זה של מוות. מתוך נפשנו שלנו, מוכרחים אנו לפתח את האימפולס של משהו חי, משהו חי ורוחי; במילים אחרות, אנו מוכרחים להיות מסוגלים לקלוט אידיאות בעלות חיות פנימית. האידיאות הללו מוכרחות לאחוז לא רק באינטלקט שלנו, אלא בישותנו כולה.

כפי שצינתי בספרי תפיסת-העולם של ג'תה,⁴⁷ שוב עלינו להיות מסוגלים להתקדם אל מעבר למושגים המתים והמופשטים לרוחניות אשר תמלא אותנו באידיאות. אל תוך עולם זה של אידיאות, מוכרחים אנו להכניס את החום החי כולו אשר יכול ללהוט בנפשנו ואת האור הזוהר אשר יכול לעורר התלהבות בנפשנו. מוכרחים אנו להיות מסוגלים להכניס שוב אל תוך ממלכת האידיאות את חום-הנפש שלנו כולו ואת אור-הנפש שלנו כולו. מוכרחים אנו להיות מסוגלים לקחת עמנו באופן פנימי את ישותנו כולה אל תוך הרוחניות של עולם האידיאות. את היכולת הזאת איבדנו בתקופתנו.

קרוב לוודאי שבקושי יש משהו בספרות המודרנית שהינו מרגש באופן עמוק באותה מידה כמו הפרק הראשון בהצגת הפילוסופיה היוונית של ניטשה בספר העידן הטרגי של היוונים, כפי שהוא כינה אותו. ניטשה מתאר את הפילוסופים של העידן הקדם-סוקרטי, ביניהם תאלס, הרקליטוס ואנכסגורס.⁴⁸

⁴⁷ GA-6.

⁴⁸ תאלס ממילטוס, 547-625 לפני-הספירה. פילוסוף ומדען יווני. אחד משבעת חכמי יוון. הוא לימד שמים או לחות, היו אחד היסודות שמהם נברא העולם.

הרקליטוס, 480-540 לפני-הספירה. פילוסוף יווני. פיתח קוסמולוגיה שבה האש היא היסוד העיקרי, כל הדברים נמצאים במצב של שיווי-משקל דינמי, ניגודים לכאורה כבולים למעשה בקשר יסודי והכול מהווה התגלות של הלוגוס. מאוחר יותר, אפלטון פירש אותו כמי שטען שכל הדברים נמצאים בזרימה מתמדת.

אנכסגורס, 428-500 לפני-הספירה. פילוסוף יווני. הראשון שהציג הסבר דואליסטי של היקום; סבר שכל האובייקטים הטבעיים מורכבים מחלקיקים קטנים לאין שיעור אשר כוללים תערובות של כל התכונות והשכל או האינטליגנציה (ה-nous) פועלים על המונים של חלקיקים אלה כדי ליצור אובייקטים.

אם יש לכם חוש וראש פתוח לזה, תחושו נרגשים מאוד מתיאורו של ניטשה על הדרך שבה, בנקודה מסוימת בהתפתחותם, היוונים העתיקים התעלו למופשטות של הוויה טהורה. הם עברו מהרבגוניות של רשמי-הטבע אשר מילאו אותם בחום למחשבה החיוורת של ההוויה. ניטשה אמר בערך את הדברים הבאים: "אתם חשים קרירות, אתם חשים שאתם נכנסים לאזורים קפואים כאשר אתם עוקבים אחר פילוסוף יוני עתיק, למשל פרמנידס,⁴⁹ עד לאידיאה המופשטת הזאת של ישות חובקת-כל. ניטשה חש שהוא מועבר מהתרבות המודרנית שבה הוא היה שקוע לגמרי, כפי שהסברתי כאן שלשום – אל תוך האזור הקר והקפוא של הנפש.

למעשה, ניטשה נכשל מפני שהוא לא היה יכול להרחיק אל מעבר לקרירות, מעבר לטבע הקר והקפוא, של עולם האידיאות. ברם, ראייה רוחית ברוחניות אמיתית יכולה להכניס הן את חום-הנפש והן את אור-הנפש אל תוך האינטלקטואליות; כתוצאה מכך, אנו יכולים להגשים טוהר במושגים שלנו, שאותם תיארתי בספרי *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי – פילוסופיה של חירות*. טוהר זה במושגים שלנו אינו עושה אותנו ישויות אנוש יבשות באופן פנימי, אלא דווקא ישויות אנוש נלהבות באופן פנימי. אנו נעשים מסוגלים לחוש את חום-השמש של הקוסמוס דרך האזורים הקרים של האינטלקטואליזם בעודנו משאירים מאחור את החום הארצי של העולם החושי. אנו נעשים מסוגלים לקלוט את האור הקוסמי על-ידי כך שאנו נושאים את האימפולסים הנפשיים החיים שלנו אל תוך החשיכה אשר גדלה בתוכנו בעודנו עוזבים מאחור את האובייקטים הארציים המבריקים ונכנסים אל תוך עולם המושגים האינטלקטואליים – במילים אחרות, אנו נעשים ישויות אנוש אשר התגברו על החשיכה הארצית.

בכל מקום בעבודתו של ניטשה אנו יכולים לראות את כמיהתו לאור ולחום קוסמיים אלו. אך, הוא לא היה יכול להגיע אליהם וזוהי הסיבה לכך שהוא נכשל. האנתרופוסופיה רוצה להראות לנו את הדרך שאינה מובילה לאיבוד חום-האדמה ואור-האדמה, אלא לשימור התעניינותנו החיה בכל פרט ארצי מוחשי. במילים אחרות, אנו יכולים לשמור על הקשר האוהב עם כל הדברים הארציים ועם זאת להתעלות לרמת המושגים שבה האלוהי מתגלה במושגים טהורים. אנו, בני-אדם מודרניים, איננו יכולים עוד להרגיש את היסוד האלוהי בתוכנו, כפי שבני-אדם עתיקים עדיין היו יכולים; אנו מוכרחים לעמול כדי להגיע לתחום האלוהות. הלך-נפש זה מאפשר לנו לפתח את הרגש הנכון כלפי המיסטריה של רוח-הקודש. אכן, זהו ההבדל בין החיים הרוחיים של בני-האדם המודרניים ואלו של בני-האדם העתיקים. בזמנים העתיקים, בני-אדם הפיקו את רוחניותם מהישויות הרבות של הטבע. העננים דיברו איתם על הרוח וכך עשו גם הפרחים. רק אז נוכל להתקרב לרוח-הקודש אשר תעזור לנו להבין את מיסטריות גולגתא בדרך הנכונה.

⁴⁹ פרמנידס, נולד בשנת 515 לפני-הספירה. פילוסוף יוני מאליה. קיימים רק קטעים מעבודתו. אחד הדיאלוגים של אפלטון, כונה על שמו.

אנו לוקחים משהו מהאנושיות שלנו, כאשר אנו ממלאים את האידיאות שלנו בחום-הנפש ובאור-הנפש באמצעות האנתרופוסופיה. אלמלא עשינו זאת, לא היינו יכולים להרחיק אל מעבר להיבט היבש, הנדוש והמופשט של עולם האידיאות. כאשר אנו משיגים הבנה של העולם באמצעות התובנות שהסברתי בספריי האנתרופוסופיים, אז האידיאות שלנו נשארות מדויקות באותה מידה שהן מדויקות במתמטיקה או במדעים אחרים. חשיבתנו תהיה מדויקת לא פחות מזו של כימאי במעבדה שלו או ביולוג במחקר שלו, אך המושגים שלנו דורשים שנביא אליהם משהו מעצמנו. כאשר אנתרופוסופים מדברים על אימגינציה או אינספירציה ובני-אדם מבינים אותן באמת בהתבסס על ההיגיון הבריא והשכל הישר שלהם, אז הם יראו את האימגינציה או האינספירציה הללו באופן ברור כפי שמתמטיקאים רואים את המשוואות או הצורות הגיאומטריות שלהם. אך, בני-אדם מוכרחים להביא עמם משהו מאנושיותם, אחרת הם לא יבינו את האידיאות הללו בדרך הנכונה. מה שהם מוכרחים להביא, זו אהבה.

איננו יכולים לרכוש את הידיעה שהאנתרופוסופיה מוסרת לנו בלי למלאה באהבה. בלי אהבה, אין לה יותר משמעות מאשר לכל דבר אחר. אין זה משנה אם אתם מסווגים ישויות, כפי שמדענים מטריאליסטיים עושים לכדי חיות-כיס, קופים דמויי-אדם, אנשי-קוף וישויות אנושיות או שאתם אומרים שישויות אנושיות מורכבות מגוף פיסי, גוף אתרי, גוף אסטרלי ו'אני'. אכן, הן מחשבות שונות, אך מצב הנפש בשני המקרים זהה. מצב נפשנו ישתנה רק כאשר הבנתנו הרוחית של מקומנו בטבע תיעשה חיה באופן פנימי.

היא תוכל להשתנות רק כאשר אותם רגשות, התרשמויות ומצבים-נפשיים אשר חיים באהבה, גם ילוו את פעולת ההכרה. כאשר אנו ממלאים את הידיעה שלנו עם התנסות של אהבה, אז הידיעה שלנו תוכל לגשת אל מיסטריות גולגתא. אז, יהיה לנו יותר מאשר נטייה נאיבית אל הכריסטוס, שבאופן עקרוני מוצדקת לגמרי. תהיה לנו גם ידיעה אשר תתפשט על-פני הקוסמוס כולו שאפשר להעמיק בה לכדי הבנתה של מיסטריות גולגתא. במילים אחרות, חיים ברוח-הקודש מובילים לחיים בכריסטוס, האל-הבן.

אז, ניווכח לדעת שדרך מיסטריות גולגתא, הלוגוס עבר מהאל-האב אל האל-הבן. אז, תתגלה לנו התובנה החשובה שהיה נכון לבני-אדם בזמנים העתיקים לומר: "בהתחלה היה הלוגוס והלוגוס היה אצל האל והלוגוס היה האל." אך, ביוון העתיקה, בני-אדם החלו לומר: "הלוגוס נהיה בשר." ואנו, בני-אדם מודרניים, מוכרחים להוסיף: "מוכרח אני לרכוש הבנה של הלוגוס אשר חי בבשר על-ידי כך שארומם את המושגים והאידיאות שלי, את השקפת-העולם שלי בכללותה, אל תוך התחום הרוחי. אז, אמצא את הכריסטוס דרך רוח-הקודש, ודרך הכריסטוס אמצא את האל-האב." זו בהחלט אינה סתם תיאוריה, אלא משהו שאנו יכולים לחוות באופן ישיר. גישה זו כלפי הכריסטיאניות היא פועל-יוצא טבעי של האנתרופוסופיה.

אכן, בתקופתנו חיוני שנבין נתיב רוחי כזה. אנו זקוקים להבנה זו בדיוק כדי לאזן את התרבות המתה אשר מורכבת מהמכניזם של החיים המודרניים שמוכרחים אנו לא להקל בערכו, אלא להעריכו מאוד. ברם,

עבורנו, בני-אדם מודרניים, לעלות על נתיב רוחי זה דורש טלטלה פנימית – לאחרונה, כיניתי התעוררות אמיתית – ובני-אדם רבים אינם רוצים לעשות את המאמץ הזה. אי-רצון זה לעשות את המאמץ של הטלטלה בנפש, הוא אשר מעורר בימינו את ההתנגדות לאנתרופוסופיה. ככלות הכול, לחוות את הטלטלה הזאת, איכשהו לא-נוח. במובן מסוים, טלטלה זו מושכת אותנו אל תוך מערבולת ההתהוות הקוסמית. כמובן, בני-אדם מעדיפים להישאר שלווים עם המושגים הקשיחים והברורים אשר ישימים אך ורק למה שהינו מת, למה שאינו מציב שום התנגדות להבנת העולם שלהם. בניגוד לכך, מה שחי מסרב להיות מובן עם מושגים מתים; הוא נע ומתחמק מהמושגים שלנו. בני-אדם מודרניים מוצאים את אותו רגש לא-נוח. הם עוטפים אותו בסוגים שונים של דברים אחרים והם זועמים כאשר הם שומעים שחוגים מסוימים רוצים הבנה שונה מאוד של העולם בכל תחומי החיים. רק על בסיסה של גישה זו שאנו יכולים להבין את ההתפתחויות המוזרות בקרב המתנגדים לאנתרופוסופיה. עלינו רק להזכיר אחדות מההתפתחויות האחרונות ותראו בבירור עד כמה הן מוזרות.

ראשית, הטרגדיה של אובדן הגית האנום שלנו. אנו יודעים היטב שלא משנה מה אנו יכולים לעשות בבנייה מחדש, הגית האנום הישן לא יופיע שוב; הוא יישאר רק כזיכרון. זה באמת כואב מאוד שעלינו להבין שניסינו עם הגית האנום שלנו למצוא את סוג הסגנון האומנותי עבור הרוחניות החדשה, כזה שתהיה לו השפעה ממריצה ועם הגית האנום, הסגנון הזה, לפחות לעת עתה, אבד לגמרי. עלינו רק לבטא את ההבנה הזאת לחוש את הכאב העצום שאובדן הגית האנום הביא.

בדרך-כלל, כאשר טרגדיה פוגעת, היריבים מפסיקים להיות חסרי-כבוד ומלאי-בוז. ברם, לאחר הטרגדיה של שריפת הגית האנום, יריבינו חשבו שמוצדק ונכון להתנגד לנו אף ביתר בוז ולעג. אכן, זה מוזר וזה משתלב – אף על פי שזה כמובן לא-הולם – עם דברים רבים אחרים.

התנועה האנתרופוסופית החלה את דרכה כפעילות חיובית טהורה. לא תקפנו איש ואף לא התססנו; אנו רק מדברים על תוצאותיו של מחקר אנתרופוסופי. חיכינו בשקט עד שהנפשות אשר נוכחות על האדמה בתקופתנו, תבואנה אלינו מתוך האימפולסים הפנימיים שלהן כדי להבין את מה שעמד להימסר מתוך עולם הרוח. העבודה האנתרופוסופית שלנו כוונה לא להתססה בקנה-מידה רחב ואף לא להכנת תוכניות, אלא פשוט לומר כיצד הדברים הינם על-פי מחקרנו בעולם הרוח. חיכינו לראות מי הן הנפשות שהייתה להן כמיהה לידיעת המציאות.

בימינו, בני-אדם רבים מתנגדים לאנתרופוסופיה בלי לדעת מדוע; הם פשוט הולכים בעקבותיהם של אחרים. ברם, ישנם גם מעטים אשר יודעים היטב מדוע הם מתנגדים לאנתרופוסופיה. הם מבינים שהאנתרופוסופיה מגלה אמיתות אשר דורשות את הטלטלה שתיארתי מוקדם יותר – וזה משהו שהם אינם רוצים. ישנן סיבות רבות לכך שהם אינם רוצים זאת. למשל, אמיתות כאלו היו שמורות לחוגים קטנים מסוימים. החזקתן של אמיתות אלה אפשרה לבני-אדם באותם חוגים לעמוד מעל לאנושות כסוג של אליטה

רוחית ואריסטוקרטית קטנה. זוהי הסיבה לכך שבני-אדם כאלה שונאים במיוחד את אלו אשר מביאים את האמת שרוח הזמנים דורשת מתוך עולם הרוח ומנגישה אותה לכולם. באותו זמן, יריבינו – אני מדבר על המנהיגים – יודעים שאין משהו שאפשר לעשות נגד האמת עצמה. הם יודעים שהיא תמצא את דרכה דרך הסדקים הצרים ביותר, ללא קשר למכשולים שהיא עשויה להיתקל בהם.

לכן, יריבינו אינם מנסים בדרך-כלל להיאבק באמיתות הללו חזיתית, מפני שהם יודעים שהאחרונות תנצחנה ללא ספק. פשוט הסתכלו ביריבינו – זה יהיה דבר טוב אם אנו, אנתרופוסופים, נסתכל בהם לעתים קרובות הרבה יותר – הם נמנעים מלהיאבק בפתיחות באמיתות על-ידי התמקדות בעיקר בהתקפות, רמיזות, עלבונות והשמצות אישיות. הם חושבים שהם אינם יכולים לעשות דבר נגד האמת, אך אף-על-פי-כן הם רוצים לחסלה. הם חושבים שביכולתם לעשות זאת על-ידי הפגנת זלזול אישי. השיטה שלהם להיאבק בנו מראה שהיריבים המובילים שלנו יודעים היטב לתמרן כדי להשיג ניצחון זמני.

אלו הדברים שאנתרופוסופים צריכים לדעת; כי, אנתרופוסופים רבים עדיין מאמינים שהם יכולים להגשים משהו פשוט על-ידי כך שהם יקיימו דיונים על דברים עם יריבינו. אין משהו אשר יכול להזיק לנו יותר מאשר להצליח להכניס את האמיתות שלנו לדיונים, כי שונאים אותנו לא על כך שאנו אומרים שקרים, אלא על כך שאנו אומרים את האמת. למעשה, ככל שנצליח להוכיח שאנו אומרים את האמת, כך ישנאו אותנו יותר.

כמובן, זה לא יכול לעצור אותנו מלהגן על האמת. אך, זה יכול להרחיקנו מדבקות באמונה הנאיבית שנגשים משהו בדיונים. הדבר היחיד אשר יעזור לנו להתקדם הוא עבודה חיובית. נתקדם אם נמשיך להגן על האמת בכוח, ככל שאנו יכולים, כך שנפשות רבות ככל האפשר אשר נועדו מראש – בתקופתנו ישנן הרבה יותר ממה שבדרך-כלל חושבים – מוצאות את דרכן אלינו ומוצאות כאן את המזון הרוחי שהן זקוקות לו כדי שמשנהו מועיל ייעשה למען האבולוציה העתידית של האנושות, כדי שעתידנו יהיה התפתחות כלפי מעלה ולא נסיגה לאחור.

בלתי-אפשרי למצוא דרך לצאת מהכאוס של תקופתנו באמצעות שיטות מטריאליסטיות. הדרך היחידה להתגברות על הכאוס של תקופתנו היא הדרך הרוחית. ברם, נוכל לעלות על נתיב רוחי זה רק אם נבחר ברוח כמנהיגה והמנחה שלנו. אכן, מה שאנתרופוסופים מוכרחים להבין במובן העמוק ביותר הוא כיצד לבחור את הרוח כמנהיגה שלהם בדרך הנכונה.

*

רשימת ספרים בהוצאת בדולח

רשימת הספרים בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>